

HENRIK IBSEN

PEER GYNT

DRÁMAI KÖLTEMÉNY

ÖT FELVONÁSBAN

FORDÍTOTTA ÁPRILY LAJOS

SZEMÉLYEK

AASE, özvegy *parasztasszony*
PEER GYNT, *a fia*
KÉT ÖREGASSZONY, *gabonazsákkal*
ASLAK, *kovács*
LAKODALMI VENDÉGEK, KONYHAMESTER, MUZSIKUS *stb.*
TELEPES HÁZASPÁR
SOLVEJG és a kis HELGA, *leányaik*
A HAEGSTADI PARASZTGAZDA
INGRID, *a leánya*
A VŐLEGÉNY és SZÜLEI
HÁROM ESZTENÁS LEÁNY
EGY ZÖLDRUHÁS NŐ
DOVRE APÓ
UDVARI MANÓ, TÖBB MÁS MANÓ
MANÓLEÁNYOK, MANÓFIÚK, NÉHÁNY BOSZORKÁNY
FÖLD SZELLEMEI, TÖRPÉK, KOBOLDOK *stb.*
EGY RÚT FIÚ, HANG A SÖTÉTBEN, MADÁRKIÁLTÁS
KARI, *zsellérasszony*
MISTER COTTON
MONSIEUR BALLON
VON EBERKOPF
TRUMPETERSTRAALE
TOLVAJ és ORGAZDÁJA
ANITRA, *egy beduin főnök leánya*
ARABOK, RABSZOLGANŐK, TÁNCOLÓ LEÁNYOK *stb.*
AZ ÉNEKLŐ MEMNON-SZOBOR, A NÉMA GIZEHI SZFINX
BEGRIFFENFELDT, *tanár, dr. phil., a kairói bolondokházának igazgatója*
HUHU, *Malabár partvidéki nyelvújító*
HUSSZEJN, *egy keleti ország minisztere*
FELLAH *királmúmiával*
TÖBB ŐRÜLT és FELÜGYELŐ
NORVÉG HAJÓSKAPITÁNY és LEGÉNYSÉGE
IDEGEN UTAS
PAP
HALOTTI GYÜLEKEZET
FALUSI BÍRÓ
A GOMBÖNTŐ
A SOVÁNY

A cselekmény a XIX. század elején kezdődik, s a század hatvanas éveiben végződik. Színhelyei: a Gudbrand völgye és hegyvilága, a marokkói tengerpart, a Szahara sivatag, a kairói bolondokháza, a tenger stb.

Első felvonás

Lombos fákkal borított hegyoldal Aase háza közelében. Zuhogó hegyi patak. Régi malom a túlsó parton.

Forró nyári nap.

Peer Gynt lefelé jön az ösvényen. Aase, az anyja, haragos szidással nyomon követi. Peer húszesztendő, erőskötésű legény, anyja kis termetű és törékeny.

AASE	Peer, hazudsz!
PEER GYNT	(megállás nélkül) Én? Mért hazudjam?
AASE	Esküdj meg, hogy szíinigaz!
PEER GYNT	Méért esküdjem?
AASE	Akkor úgy van: biztos már, hogy lóditasz.
PEER GYNT	(megáll) Igaz volt s igaz marad!
AASE	(most szembekerül vele) S mondd, nem szégyenled magad? Hónapszámra odavan, szénagyűjtő szép időben szarvast űz a fjell-mezőben s úgy jön vissza rongyosan - s hol a puska, hol a vad? S itt sem ismer nyelve féket: édesanyjának bead holmi rossz vadászmeséket! - Hol leltél a bakra éppen?
PEER GYNT	A Gendintől balra.
AASE	(gúnyosan nevet) Lám!
PEER GYNT	Arról fűtt a szél, anyám; s égerlombok rejtekében jégkérges havat kapart: zuzmót kutatott -
AASE	(mint előbb) Az ám!
PEER GYNT	Lélegzet nélkül figyeltem a csikorgó, furcsa zajt, látszott szarva egyik ága. Lassan köről köre hágva, kúszva és meg nem neszelten megpillantok ott, közelben egy pompás, kövér bikát, milyet szemed sose lát!

AASE

Isten őrizz!

PEER GYNT

Dörrenés!
És a szarva földre dobban.
Míg feláll, egy lendülés:
mint lovas hátára szöktem,
bal fülét jól megragadtam
s már-már késdöfést is adtam
tarkójának izgatottan; -
hej, elbődül most dühödten,
talpra ugrik s hátradobja
agancsának ágait,
elvesz késem és a tokja,
szarva csípőn megszorít,
lábikrámba vág keményen,
jobban vasfogó se mar,
s elszáguld, mint vad vihar
vélem, fenn a Gendin-élen!

AASE

(önkéntelenül)
Jézus!

PEER GYNT

Gendin vad gerincét
ott fenn láttad-é, anyám?
Fél mérföldig fut talán
kaszapenge-keskenyen.
Jégpáncélja s kőfolyása
alján mély, havas helyen
sok komor tó csillogása
tűnik szembe mélysötéten
mindkét oldalt, el se hinnéd:
sok száz ölnyi messzeségben.
Utunk fenn a keskeny él -
és száguldunk, mint a szél.
Még ilyen lovon nem ültem!
Porzott a hó, sugaras
zápor hullt, ahol repültem.
Itt-ott egy-egy barna sas
szállt szédítő mély felett,
szirt és tó-katlan közében,
s piheként ellebegett.
Ott meg jég riant a mélyben,
hangja engem el sem érne;
csak a zajló víz manói
kezdték táncolni s dalolni
szemnek s fülnek örömére.

AASE

(szédülve)
Istenem!

PEER GYNT

Most hirtelen
- kő mozdul ott egy helyen? -
fajdkakas hószárnnya rebben,
csataráz, mert megriadt
rejtő sziklabolt alatt,
s száll - a baknak épp - ijedten.
Ez kívág, tehetne mást?
ugrik egyet, óriást,
arra, hol tátong a katlan!
(Aase megtántorodik, s megfogódzik egy fában.
Peer Gynt folytatja.)
Fenn sötét, beláthatatlan
fal s a poklok mélye lenn.
Átnyilallunk sűrű, zordon
ködökön, sirálycsoporton,
megrémülve szerteváltak,
s nagy vijjogva messze szálltak.
S míg zuhantunk így veszetten,
lenn egy foltot észrevettem:
bakom mellén volt ilyen.
Önmagunkról volt az ott jel,
csendes vízmélyből futott fel
tükörig vadul a tóban,
úgy, ahogy a bak velem
közeledett zuhanóban.

AASE

(levegő után kapkod)
Peer! Hagyd abba! - Istenem!

PEER GYNT

S bakja szirtnek, bakja habnak
most - egyszerre - összezsapnak.
Ott a víz loccsanva csobban,
s úszunk felcsapó habokban.
Addig, addig evickéltünk,
míg egy helyen partot értünk;
Bakom úszott, rajta lógtam; -
s itt vagyok most -

AASE

Hát a vad?

PEER GYNT

Most is ott ugrál s szalad;
(Ujjával pattint és sarkon fordul.)
hogya rálelsz, fogd el ottan!

AASE

S nem tört el nyakad csigája?
Hátgerinced ép maradt?
Én Istenem, hála, hála,
visszahoztad fiamat! -
Bár szakadt nadrágja szára,
hagyjuk; gondoljunk magára
a veszélyre, mely reája
várt a vad szökés alatt -!

(Hirtelen elhallgat, s tátott szájjal, nagy szemet meresztve néz fiára. Sokáig nem talál szavakat, aztán egyszerre kitör.)

Ó, te ördög-malma, te!
minden szó gonosz hazugság!
Eseted más esete,
húszéves voltam, bizony,
amikor már tudva tudták.
Gudbrand Glesne ült bakon,
vele történt meg -!

PEER GYNT

S velem!

Mért ne esnék meg ma mással?

AASE

(epésen)

Régi mesét lóditással
cifrázol fel szertelen,
satnya testét sok helyen
feldíszítéd csillogással.
Ez a tetted, semmi más,
minden csak vad látomás,
kifestetted barna sassal,
s annyi más irtózatossal,
szód elvett és tóditott,
s végül úgy elkábitott,
hogy amit rég ismerek,
ráismerni sem merek.

PEER GYNT

Hogyha így más szólna, én
elpüfölném csúfosan!

AASE

(sírva)

Bár koporsóm fenekén
volnék, s földnek nyomna rögje!
Könny, panasz hiába van -
Peer, elvesztél, mindörökre!

PEER GYNT

Édes kisanyám, te jó,
amit szólsz, igaz a szó; -
csak légy újra víg -

AASE

Elég már!

Víg, mikor keserűség vár?
S ily disznó a gyermekem?
S özvegy szívemben ne égjen
a gyalázat és a szégyen -
így jutalmaz végzetem?

(Újból sírni kezd.)

Nagyapádnak szép korából
mi maradt ránk sok javából?
Véka pénz hová futott?
Mit vén Rasmus Gynt hagyott?

Lábat apádtól kapott -
szórta, mint a homokot,
földeket vett hét határban,
járt aranyozott batárban -
s hol van az, amit a vendég
téli lagzin tönkretett még,
ha poharát duhajodva
maga mögé hajította?

PEER GYNT Hol van a tavalyi hó?

AASE Elhallgass, te locsogó!
Nézd a házat! Ócska rongy van
szem helyett az ablakokban.
Dőlt kerítésünk leroppan,
jóságunk szélben, lucsokban,
rétünk, szántónk parlagon,
minden hónap foglalást hoz -

PEER GYNT Vénasszonybeszéd! Unom!
Jósorsunk sokszor leáldoz,
ámde felkel újra s újra!

AASE Sziksót lelsz, hol fű ujulna.
Te pedig, te nagy hamis,
büszke s ügyes vagy ma is,
mint mikor kérdezte régen
az a koppenhágai
pap: meg tudnád mondani
a neved? S dicsért: eszed nagy,
hercegeknél eszesebb vagy,
s édesapád örömében
szép lovat, szánt - sokat ért! -
adott fecsegésért. -
Hej, víg élet járta benn!
Prépost, kapitány s velük még
hány ült itt, s evett-ivott,
míg majdnem megpukkadott!
Jó barát próbája: szükség.
S csendesség lesz hirtelen,
mihelyt „vékás Jon” nem áttal
házalgatni batyujával.
(Megtörli kötényével a szemét.)
Nagyra nőttél, van erőd,
támogathatnád anyádat,
ezt a vén gyengélkedőt -
gondozd telkünket s a házat,
mentsd az örökségedet; -
(Újrakezdi a sírást.)
Isten ments, nem hasznom áltat,
bízni benned nem lehet!

Itthon hamuban napestig
csak kapirgálsz lusta kézzel,
és ha multságba mész el,
onnan minden lány menekszik.
Vad legényekkel verekszel,
s rám szégyent hozol csak ezzel -

PEER GYNT *(elmegey mellőle)*
Hagyj nekem békét!

AASE *(követi)* Tagadnád:
te voltál fő minapában
a lundei vad csatában,
hol a részeges dühödtek
veszett ebként verekedtek?
Nem te törted el a karját
Aslak kovácsnak, no, nem?
Vagy egy ujját - így csavarnád
el a dolgot, szemtelen?

PEER GYNT Hát ilyent ki lóditott?

AASE *(hevesen)*
Hallották ordítani attól.

PEER GYNT *(megdörzsöli a könyökét)*
Én, én ordítottam ott.

AASE Te?

PEER GYNT Mert *engem* vertek akkor.

AASE Ki?

PEER GYNT Én Aslakról beszélek.

AASE Pfuj, leköpnélek, te gyáva!
Ez a csapszék mákvirága,
ez a rongy, részeg dühében,
ez tudott megverni? Szégyen!
(Újra kezdi a sírást.)
Sokszor szégyelltem, hogy élek,
de nem volt még sohasem
ennél csúfabb szégyenem.
Hát ha páholt, kérdelem én,
ütni nem voltál serény?

PEER GYNT Én adtam, vagy Aslak adta:
mindenképpen sírsz miatta.
(Nevet.)
Légy nyugodt, anyám.

AASE Te átok!
Új hazugság?

PEER GYNT	Most igen. Abbahagyhatod sírásod; - (Bal kezét ökölbe szorítja.) nézd: fogó a bal kezem, ebbe fogtam a kovácsot, és verőmmel: jobb kezemmel -
AASE	Ó, te vad fickó! Ilyennel kínozol, hogy eltemess!
PEER GYNT	Jobbra vagy te érdemes, sok ezerszer jobbra, szépre, édes, csúnya kisanyám, bízzál bennem, igazán, tisztel majd a falu népe, várj, amíg nagyot teszek, rendkívülit végezek!
AASE	(fitymálóan fújva) Te?
PEER GYNT	Ki tudhatná a sorsot?
AASE	Bár annyit tudnál, fiam, hogy a nadrágodra foltot vess, ha szakadt s híja van!
PEER GYNT	(tüzesen) Én király, császár leszek, te!
AASE	Kis esze volt, s az is messze elment, édes Istenem!
PEER GYNT	Az! Csak adj időt nekem!
AASE	Adj időt csak - példaszó -, s herceg leszek, ragyogó.
PEER GYNT	Meglátod!
AASE	Befogd a szád! Őrület szállott ma rád. - No de meg kell mondanom, valamire csak vihetned, ha nem hazugságra vetnéd az eszed, te szélmalom. Lásd, az a haegstadi lány szívelt akkor, s megkapod, ha te akkor akarod -
PEER GYNT	Gondolod?
AASE	Az apja gyenge, hogyha lánya szól neki, bár makacs vén, enged egyre, mindig Ingrid ül nyeregbe,

hova megy, ő követi,
dohog s botorkál megette.
(*Ismét sírni kezd.*)
Ó, te Peer, módos leány az -
jó család: úgy vélem én,
fiam, hogyha úgy akarnád,
párja lennél, vőlegény -
s tested nem ronggyal takarnád!

PEER GYNT (*hevesen*)
Jöjj, igen lesz ott a válasz!

AASE Hova?

PEER GYNT Haegstadba.

AASE Szegény!
Ott ugyan már nincs remény.

PEER GYNT Mért?

AASE Jaj, sírni volna kedvem,
eljátszál időt s szerencsét -

PEER GYNT Hogy?

AASE (*zokogva*) Mig fenn a hegy gerincét
bakon jártad fellegekben,
Mads Moen megkérte ottan.

PEER GYNT Mit? Ez a nők réme? *Ez!*

AASE Elfogadta, férje lesz.

PEER GYNT Várj meg itt, amíg befogtam - (*Indul.*)

AASE Hagyd, badar szó ez nekem.
Holnap lesz az esküvője -

PEER GYNT Nem baj: megelőzhetem!

AASE Pfuj! Új gondunk lesz, te dőre,
s szégyen, gúny ezenfelül.

PEER GYNT Ne félj. Minden sikerül.
(*Kurjant egyet, és nevet.*)
Hopp, anyám, nem kell szekér sem,
míg befognék, még lekésem.
(*Felkapja az anyját magasra.*)

AASE Tégy le, Peer!

PEER GYNT Nem, nem! Karomban
viszlek most a lagzi-lakba!
(*Belegázol a patakba.*)

AASE Segítség! Segíts kinomban,
Uram! Így fülünk patakba.

PEER GYNT Szebb halál vár énreám!

AASE	Hogyne: lógni fogsz a fán! (<i>Megcibálja a haját.</i>) Ó, te beste!
PEER GYNT	Csendesen! Megcsúsunk a sík fenéken.
AASE	Ó, számár!
PEER GYNT	Szád járhat éppen, nem tehet kárt senkiben. Így, no mindjárt túl vagyunk -
AASE	Tégy le!
PEER GYNT	Hopp! Most utazunk. Játszál Peert s bakot ma vélem, (<i>Üget.</i>) én a bak, s te Peer leszel!
AASE	Jaj, már az eszem vesz el!
PEER GYNT	Túl vagyunk a víz-veszélyen; - (<i>Partra lép.</i>) csókot kér a bak, amért áthozott, egy csóknyi bért.
AASE	(<i>pofon üti</i>) Itt a béréd!
PEER GYNT	Jaj, anyám! A fuvarbér ily silány?
AASE	Tégy le!
PEER GYNT	Majd a lagzi-lakban! Szólj ott, jó vagy s jó eszű, győzd meg majd a vént titokban, hogy Mads Moen együgyű -
AASE	Tégy le!
PEER GYNT	S azt is mondd, anyám, Peer a talpig ember ám!
AASE	Számíthatsz rá biztosan! Jól megfestelek, fiam, meg elülről, s hátban is meg; ördögös, vad tetteidnek elmondom egész sorát -
PEER GYNT	Úgy?
AASE	(<i>dühösen rugdalózik</i>) És nem lesz vége-hossza, míg a vén, mint egy gonoszra, ebét nem uszítja rád!
PEER GYNT	Hm; hát magam megyek én el.
AASE	S én indulok, Peer, utánad!

PEER GYNT	Bölcs anyám, nem bírja lábad -
AASE	Nem? A kedvem oly veszett: szirtet tudnék zúzni széjjel, megrágnám a vaskövet! Tégy le, Peer!
PEER GYNT	Ha megígéred -
AASE	Semmit! Átmegyek tevéled. Tudják meg, ki vagy, tubám!
PEER GYNT	Nem jössz, itt fogsz várni rám.
AASE	Soha! Megyek, bármi érjen!
PEER GYNT	Nem mész.
AASE	Mit csinálsz velem, te!
PEER GYNT	Itt ülsz a malomfedélen <i>(Felülteti a fedélre. Aase rikolt.)</i>
AASE	Végy le!
PEER GYNT	Hallgatsz gyermekedre?
AASE	Locsogsz!
PEER GYNT	Kérlek, bölcs anyám -
AASE	<i>(utánahajít egy fűcsomót)</i> Végy le, Peer, de szaporán!
PEER GYNT	Nem merlek levenni. Én nem. <i>(Közelebb lép.)</i> Ülj csak itt, vigyázva, szépen. Csak ne rugdoss és ne bökjél, fedélkövet meg ne lökjél, - nehogy ott fenn még baj érjen; lebukfencezhetsz.
AASE	Te dög!
PEER GYNT	Ne kapálj!
AASE	Váltott kölyök, bár pusztultál volna el rég!
PEER GYNT	Pfuj, anyám!
AASE	Fiam, gyalázat!
PEER GYNT	Jobb: áldj meg, míg útrakelnék. Megteszed?
AASE	Meg, jó pofonnal, bár nagy vagy, mint egy tulok.
PEER GYNT	Ég veled, már indulok! Várj, anyám. Jövök azonnal. <i>(Elindul, de visszafordul, s ujját intő mozdulatra emeli.)</i> Ne ficáncolj, hé! Vigyázat! <i>(Elmegy.)</i>

AASE Peer! - Megy! Ó, segíts, Uram!
 Baklovas! Hazug kölyök!
 Hallod? - Jaj, már messze van! *(Kiált.)*
 Szédülök! Jaj, jaj, segítség!
(Két öregasszony jön le az úton a malom felé. A hátukon zsák.)

ELSŐ Ki kiált?

AASE Én. Szédülök.

MÁSODIK Aase! Ott fenn? Hogy lehet?

AASE Nincsen benne köszönet; -
 innen utam égbe visz még.

ELSŐ Jó utat!

AASE Létrát! Az átok -!
 Jaj, leszállnék. Peer, a gaz -

MÁSODIK A fiad?

AASE Elmondja szátok;
 láttatok, mit tett, igaz.

ELSŐ Tanusítjuk.

AASE Vegyetek le;
 Haegstadba mennék sietve -

MÁSODIK Peer is ott van?

AASE Még megéred:
 Aslak bosszút áll téerted.
(Kezét tördelve.)
 Istenem, erőd segítse,
 nehogy életét veszítse!

ELSŐ Van, ki sorsot biztosan lát?
 Gondold ezt: a sorsa adta!

MÁSODIK Eszét veszti! Emberek!
 Ejvind, Anders! Jöjjetek!

FÉRFIHANG No, mi baj?

MÁSODIK Peer Gynt az anyját
 a malomfedélre rakta!

Bokros, hangavirágos magaslat. A háttérben, kerítés mögött, kocsit. Peer Gynt lefelé jön egy ösvényen, gyorsan a kerítés felé megy, megáll és messze néz, arra, amerre a vidék kitárul.

PEER GYNT Ott van Haegstad. Mindjárt el is érem.
(Átteszi egyik lábát a kerítésen, majd meggondolja a dolgot.)
 Egyedül van-e Ingrid? Nem remélem.
(Kezéből ernyőt formál szeme fölé, s úgy néz tova.)
 Ajándékos nép, sűrű, tarka sereg. -
 No, no. Jobb, ha innen visszatérek.
(Visszahúzza a lábát.)
 Mind hát mögött pusmog, sziszereg,
 s vigyorog, hogy forr benned a méreg.

(Odább megy a kerítéstől, s leveleket tép szórakozottan.)

Valami jó innivalót szeretnék.

Vagy lenni közöttük láthatlan alak. -

Vagy nem ismert. No, jó szesz kellene csak,
csufolásra akkor ügyet se vetnék.

*(Hirtelen szinte riadtan néz maga körül, majd a bokrok
közé rejtőzik. Többen jönnek: nászajándékhozók
ereszkednek le a lakodalmas ház felé.)*

EGY FÉRFI

(folytatva a beszélgetést)

Az apja ivott, az anyja meg kolontos.

EGY ASSZONY

Csoda-é, ha most az a fickó is bolondos?

*(Elhaladnak. Nemsokára Peer Gynt előjön, arca piros
a szégyentől, úgy néz utánuk.)*

PEER GYNT

(halkan)

Rólam fecsegtek-e? *(Kényszeredetten legyint.)*

Mindegy, nem veszem föl!

Hiszen úgy sem foszthatnak meg az életemtől!

*(Leveti magát a hangavirágos fűbe. A hátán fekszik,
két keze a feje alatt, úgy bámul fel a levegőbe.)*

Különös felhő: lovas és paripa,
tisztán idelátszik a nyerge, a fékje. -

Seprűn banya száll lovagolva mögéje.

(Halkan nevet, szinte magában.)

Anyám. Kiabálja: pokol fia!

Hé, Peer!

(Lassan lecsukódik a szeme.)

No, de most be szorongva félhet.

Legelül Peer Gynt, utána kíséret.

Aranypatkós a lova, s ezüstös az éke.

Ragyogó kardot fogott kesztyűs kezébe.

Köponyogje szép selyem bélésű végig.

Deli szép vitézek mind, akik kísérik.

De egy sem ül a lován oly daliásan.

Egy sem csillog a sugárban oly csodásan.

A kerítésen túl ott áll a nép sereggel,

kalapot levéve bámul tisztelettel.

Nők bókolnak. Valamennyi fogja ésszel:

Peer Gynt császár megy ott sok ezer vitézzel.

Schillinget, márkát szór legelül ügetve,

kavicsokként dobja szét királyi kedve.

Ott gazdag lesz, aki szűken élt s szegényen.

Peer Gynt átkél a tengeren is merészen.

Az angol herceg a parton várva várja,

és Anglia valamennyi szép leánya.

S ahogy Peer Gynt a lován előre léptet,

feláll a császár, s fel a bárói kíséret.

S koronát emelve így szól ott a császár -

ASLAK, A KOVÁCS *(néhány emberhez, akikkel a kerítésen túl együtt halad)*
Ni, a részeg disznó: Gynt-fia, Peer.

PEER GYNT *(félíg felszökve)*
A császár -!

A KOVÁCS *(a kerítéshez támaszkodik s rávigyorog)*
Kelj fel, hé, siheder!

PEER GYNT Az áldóját! A kovács! Te mit kívánsz?

A KOVÁCS *(a többiekhez)*
Még tagjaiban a lundei tánc.

PEER GYNT *(felugrik)*
Ha jót akarsz, menj!

A KOVÁCS No, no. Légy nyugodt.
De felelj: a szél ide hogy hozott?
Hat hétig havason. Mi fogott? A varázs?

PEER GYNT Hőstetteim. Ó, valamennyi csodás!

A KOVÁCS *(a többiek felé kacsint)*
No, meséld!

PEER GYNT Nektek nem, te kovács.

A KOVÁCS *(rövid hallgatás után)*
Haegstadba?

PEER GYNT Nem.

A KOVÁCS Pedig egy ideig
kedvelt az a lány - így emlegetik.

PEER GYNT Te holló! Te!

A KOVÁCS *(kissé hátrálva)* No, ne búsulj érte, Peer;
ha ma Ingrid megvet, van még nő, ezer -;
Jon Gynt fia nem marad árván!
Csak jöjj, van elég özvegy s kicsi bárány -

PEER GYNT Menj a pokolba!

A KOVÁCS Lesz, aki megszeret. -
Jó éjt! A menyasszonykát tiszteltetted? -
(Nevetve, sugdosódva továbbmennek.)

PEER GYNT *(egy ideig utánuk néz, majd vállat vonva elfordul)*
Az a haegstadi lány csak adja másnak
magát oda. - Mit bánom: akárkinek!
(Végignézi magán.)
Foltok, szenny éktelenítenek.
Bár volna egy takaros váltóruhám csak!
(Dobbant egyet.)
Ha ma egy böllérvágással ott
a lenézést tudnám szívükből kivetni!
(Hirtelen körülnéz.)

Mi volt az? Arra valaki kuncogott?
 Hm. Úgy rémlett. - No de nincs ott senki.
 Megyek anyámhoz.
*(Megindul felfelé, de megint megáll,
 s fülel a lakodalmi ház irányában.)*
 Kezdik a tánczenét is.
*(Néz s hallgatódzik, lassan visszafordul;
 a szeme ragyog; megdörzsöli a lába szárát.)*
 Nyüzsög a lány! Esik egy legényre hét is!
 Ördög! Lemegyek! Pár perc, s elérem!
 De anyám hogy fél most fenn a fedélen -
(Tekintetét megint lefelé húzza valami; ugrál és nevet.)
 Ejhaj! Odalenn a halling járja!
 Guttorm remekel, a húrja kacag!
 A táncuk züg, mint szirti patak.
 S a lánysereg ékes cifra ruhája!
 Ördög -! Lemegyek! Pár perc, s el is érem!
*(Egy ugrással átveti magát a kerítésen s megindul
 a lefelé vezető úton.)*

Haegstadi udvar. A háttérben a lakóház. Sok-sok vendég. A pázsiton friss tánc járja. A muzsikusz asztalon ül. A konyhamester az ajtóban áll. Szakácskodó nők jönnek-mennek az épületek között, itt-ott idősebb emberek ülnek beszélgetve.

EGY ASSZONY	<i>(a gerendán ülő csoportba telepszik)</i> A menyasszony? Pityereg majd, lehet. De ilyenkor így szokták a leányok.
A KONYHAMESTER	<i>(egy másik csoportban)</i> Jó emberek, szaporán! Igyátok!
EGY FÉRFI	Köszönjük: sűrűn töltögeted.
EGY LEGÉNY	<i>(a muzsikushoz, míg egy lánnyal eltáncol előtte)</i> Ne kíméld, Guttorm! Húrod ne pihenjen!
EGY LÁNY	Úgy húzd, hogy a rét riadozva zengjen!
LÁNYOK	<i>(egy legény körül, aki ropja a táncot)</i> Szépet szökött!
A LEÁNY	Ruganyos ina, teste!
A LEGÉNY	<i>(tánc közben)</i> Plafonunk magasan van, a ház fala messze!
A VŐLEGÉNY	<i>(pityeregve közeledik apjához, aki másokkal beszélget, s megrántja a zubbonyát)</i> Apám, nem akar; makacs a leány.
AZ APJA	Mit nem akar?
A VŐLEGÉNY	Bezárta az ajtót.
AZ APJA	Keresd meg a kulcsot! - Ezt a nyavalygót! -

A VÖLEGÉNY Merre keresssem?

AZ APJA Ó, te puhány!
(Ismét társai felé fordul. A vőlegény az udvaron át eloldalog.)

EGY LEGÉNY (a ház mögül jön)
Lányok! Csak most jön a tánc. Hej! Ezt jelenti,
hogy jön Peer Gynt!

A KOVÁCS (éppen akkor ér oda) De ki hívta?

A KONYHAMESTER Senki.
(Elmegy a ház felé.)

A KOVÁCS (a lányokhoz)
Ha szól, ne figyeljete a szavára.

EGY LÁNY (a többiekhez)
Mint idegenre, úgy nézünk rája.

PEER GYNT (jön felhevülve, élettől duzzadva. Középen a csoport
előtt megáll, s összecsapja a két tenyerét)
A legfürgébb! Ki akar egy jót kerengeni?

EGY LÁNY (akihez közeledik)
Én nem.

EGY MÁSIK No de én sem.

EGY HARMADIK Semmi áron.

PEER GYNT (a negyedikhez)
Míg jobb nem akad, te légy a párom.

A LÁNY (elfordul)
Nem érek rá.

PEER GYNT S te?

A LÁNY (mintha indulni akarna) Hazavár anyus.

PEER GYNT Ma? Éjjel? Tán az eszed veszett el?

A KOVÁCS (kevéssel azután halkan)
Nézd, táncba megy ott egy gyatra öreggel.

PEER GYNT (gyorsan egy idősebb férfihoz fordul)
Van-e itt szabad lány?

A FÉRFI (odább megy) Járv utána. Fuss.
(Peer Gynt egyszerre elcsendesedik. Félénken, lopva pillant
a csoport felé. Mindnyájan ránéznek, de egyik sem szól. Erre
más csoportokhoz közeledik. Ahová szegődnék, ott elhallgatnak;
mihelyt odább megy, mosolyognak és utána néznek.)

PEER GYNT Csúfoló szem, nyílhegyü gondolat.
Fűrész szól így reszelő alatt!
(A kerítés mellett kifelé húzódik. Solvejg, a kis Helgát
kézen vezetve az udvarba lép; szülei követik.)

EGY FÉRFI *(egy másikhoz, aki Peer Gynt közelében áll)*
A telepes család.

A MÁSIK Nyugatról jött-e?

AZ ELSŐ Igen.

Hedali.

A MÁSIK Aha! Most már emlékezem.

PEER GYNT *(elébük áll. Solvejgre mutat, s megkérdezi a férfitől)*
Lehet-e a táncban a lányod a párom?

A FÉRFI Jó. Csak köszöntsük a gazdát s háza népét.
(Bemennek.)

A KONYHAMESTER *(Peer Gyntöt itallal kínálja)*
Ha már itt vagy, iszol egy kevéskét.

PEER GYNT *(állandóan a távolodók után néz)*
Táncba megyek. Az italt most nem kívánom.
(A konyhamester odább megy. Peer Gynt a ház felé néz, s nevet.)
Micsoda fény. Kápráztatott ilyen?
Cipőjét és kötényét nézte szerényen -!
Mama szoknyáját fogta szeliden,
kendőbe takart zsoltárkönyv a kezében -!
Megnézem!
(Be akar menni a házba.)

EGY LEGÉNY *(kifelé jön több társával)*
Peer, már itt hagyod e táncot?

PEER GYNT Nem.

A LEGÉNY Lábadat akkor rosszfelé irányzod.
(Vállon fogja, hogy visszafordítsa.)

PEER GYNT Eressz!

A LEGÉNY Ugyebár a kovács ijeszt el?

PEER GYNT Engem?

A LEGÉNY Eleged van a lundei heccel?
(A legények nevetnek, s a tánchely felé mennek.)

SOLVEJG *(az ajtóban)*
Az előbb neked volt-e táncolni kedved?

PEER GYNT Nekem. Ilyen hamar elfeledted?
(Megfogja kezét.)
Jöjj.

SOLVEJG De ne messze, mondta anya.

PEER GYNT Mondta, no, mondta. Mi vagy te? Kis baba?

SOLVEJG Csúfolsz -!

PEER GYNT De hiszen még kislány vagy te, szépem.
Vagy nagy?

SOLVEJG A tavasszal konfirmáltam éppen.

PEER GYNT Mondd meg nevedet, mert úgy beszélni könnyebb.

SOLVEJG A nevem Solvejg. S hogy hívnak tégedet?

PEER GYNT Peer Gynt.

SOLVEJG Ó, jaj!

PEER GYNT Ejnye, mi lelhetett?

SOLVEJG A harisnyakötőm lehull. Csak azt kötöm meg.
(*Elmegy tőle.*)

A VÖLEGÉNY (*anyja ruháját ráncigálva*)
Anyám, nem akar!

AZ ANYJA Nem akar? De mit?

A VÖLEGÉNY Nem akarja -

AZ ANYJA Mit?

A VÖLEGÉNY Az ajtót nem akarja -

AZ APJA (*halkan, de ingerülten*)
Jászol kéne neked, te marha!

AZ ANYJA Ne bántsd szegényt, rendbejöhet. Ne szidd.
(*Elmennek onnan.*)

EGY LEGÉNY (*egész legénycsoporttal jön a tánchely felől*)
Egy kortyot, Peer.

PEER GYNT Nem.

A LEGÉNY No, csak egy kicsikét.

PEER GYNT (*sötétén néz rá*)
Van-e nálad?

A LEGÉNY Van. Ebből, Peer, megitatlak.
(*Zsebbe való üveget vesz elő s iszik.*)
Hogy karcoll! - No?

PEER GYNT Kicsi kortyot adj csak. (*Iszik.*)

EGY MÁSIK LEGÉNY Kóstold meg most az enyém erejét.

PEER GYNT Nem.

UGYANAZ A LEGÉNY Ne izélj. Mit félsz előre?
Igyál!

PEER GYNT De csak egy kortyot belőle. (*Ismét iszik.*)

EGY LÁNY (*halkan*)
Menjünk.

PEER GYNT Tőlem félsz-e, leány?

EGY HARMADIK LEGÉNY	Ki ne félne? Lundén, ugye belátod? - Kimutattad a szép tudományod.
PEER GYNT	Ha akarom, van más tudományom is ám!
AZ ELSŐ LEGÉNY	<i>(suttogva)</i> Most belejön!
TÖBBEN	<i>(kört formálnak Peer Gynt körül)</i> Meséld! Siess! Mit tudsz?
PEER GYNT	Holnap -!
MÁSOK	Ma, légy szives!
EGY LÁNY	Kuruzslást tudsz?
PEER GYNT	Sátánt megidézni.
EGY FÉRFI	Hisz ehhez már rég értett nagyanyó!
PEER GYNT	Hazudsz! Amit <i>én</i> tudok, senki sem érti. S mi volt, mibe bűvöltem? Dió! De likas volt.
TÖBBEN	<i>(nevetve)</i> Azt sejtettük előre!
PEER GYNT	Kért, esküdözött ott nyakra-főre: eresszem el -
EGY HANG A CSOPORTBÓL	No de csak bebútt?
PEER GYNT	Be, s én bedugtam a csöpp odút. Hogy zummogott mocorogva benne!
EGY LÁNY	Csuda!
PEER GYNT	Mintha dongó hangja lenne.
A LÁNY	S még mostan is ott őrizgeted?
PEER GYNT	Maga útján jár, már messze lehet. Miatta orrol rám a kovács. Nagyon.
EGY LEGÉNY	Hogyhogy?
PEER GYNT	Odamentem, s kértem egy napon, hogy törje össze diómat. Kézbe vette, és hirtelen ott az üllőlapra tette; de olyan sújtó, nehéz keze van, s ahogy a verőt lendíteni kezdi -
EGY HANG A CSOPORTBÓL	Agyonüti, te?
PEER GYNT	Odavág hatalmasan, de a sátán tűzzé lesz, s kisuhan a tetőn, s a falat végigrepeszti.
TÖBBEN	S a kovács?

PEER GYNT Sajgott a keze megégve.
S barátságunknak azóta vége.
(Általános nevetés.)

NÉHÁNYAN Ez jó eset!

MÁSOK A legügyesebb meséje!

PEER GYNT Tán költöm?

EGY FÉRFI Isten ments! Eleget
mesélte már nagyapám sok éve,
meg mást -

PEER GYNT Hazudsz! Velem ez megesett!

A FÉRFI Minden.

PEER GYNT (hadarint) Akarom s elhagyva a földet,
aranyos paripán felszálllok a szélbe!
Majd meglátjátok minden erőmet.
(Megint harsogva nevetnek.)

EGY HANG A CSOPORTBÓL Lovagolj fel a szélbe!

TÖBBEN Az lesz a remek!
Nosza, Peer!

PEER GYNT Nem kell esedeznetek.
Fejetek felett suhanok, levegőben!
S az egész falutok leborul előttem!

IDŐSEBB EMBEREK Már kótyagos!

EGY MÁSIK EMBER Ó, ez a vadtulok!

EGY HARMADIK A hazug!

EGY NEGYEDIK Ez a hengegő!

PEER GYNT (megfenyegeti) Csak várjatok!

EGY FÉRFI (félíg ittasan)
Várj csak, kiporoljuk most a ruhádat!

TÖBBEN Lila lesz szemed alja! Potyolt a hátad!
(A csoport szétoszlik, az öregek dühösen, a fiatalabbak
gúnyolódva és nevetgélve.)

A VÖLEGÉNY (egészen Peer mellé lépve)
Igaz-e, Peer, hogy lovagolsz a szelekben?

PEER GYNT (röviden)
Igaz. Én mindent tudok ám, Mads.

A VÖLEGÉNY S járhatsz, ha akarsz, varázsköppönyegben?

PEER GYNT Sipkában? Van. Jobbat se kívánhatsz.
(Elfordul tőle. Solvejg, Helgát kézen vezetve,
jön az udvaron át.)

PEER GYNT *(feléjük fordulva, fénylő szemmel)*
Solvejg, örülök, hogy látlak újra!
(Megfogja csuklóját.)
Megforgatlak, de meg én!

SOLVEJG Hagyj!

PEER GYNT Mért?

SOLVEJG Te szilaj vagy, vad legény.

PEER GYNT Vad a rénbak is, ha tavasz szele fújja.
Kislány, ne makacskodj, jöjj velem!

SOLVEJG *(visszahúzza a karját)*
Nem merek.

PEER GYNT Mért?

SOLVEJG Italos vagy, érzem.
(Helgával elmegy.)

PEER GYNT Ó, hogy döfném a gazokba késem -
nem volna egynek sem kegyelem!

A VŐLEGÉNY *(meglöki könyökével)*
Menyasszonyomhoz mennék. Peer, ha segítesz -

PEER GYNT *(szórakozottan)*
Hozzá? Hova ment?

A VŐLEGÉNY Be a kiskamrába.

PEER GYNT Aha.

A VŐLEGÉNY Tégy próbát. Nem lesz hiába.

PEER GYNT Jobb lesz, ha nélkülem is erőt kerítesz.
(Egy gondolat villan fel benne; halkán, de hevesen szól.)
Ingrid odabenn?
(Solvejghez közeledik.)
No, jösszte?
(Solvejg indulni akar, de Peer elébe lép.)
Szégyellsz: vagabundushoz hasonlítok.

SOLVEJG Nem igaz, nem olyan vagy, más az ok.

PEER GYNT No, egészen józan sem vagyok, -
daczból: a szavad ma a kedvem megsebezte.
Jöjj táncba!

SOLVEJG Nem merek, noha volna kedvem!

PEER GYNT Félsz te? Kitől?

SOLVEJG Apámuram -

PEER GYNT Ej!
Persze, hívó s szigorú lehet ebben!
De sunyin les is, ugyebár, felelj!

SOLVEJG Mit feleljek?

PEER GYNT Ugye, mindig bibliázik?
S anyád, s te is. No, felelsz-e? Nem?
Szólj már!

SOLVEJG Jobb lesz, ha te békét hagysz nekem.

PEER GYNT *(tompított, de heves és ijesztő hangon)*
Ma este lidérc lesz majd alakom,
éjfélkor az ágyad látogatom.
Ha hallod: nesz, sziszegés jön a házig,
ne hidd, hogy a macska ravasz suhanása.
Én leszek az, véred csapolom;
húgod kicsi tagjait ott befalom;
alakomnak éjjel farkas a mása; -
hátadba, csipődbe tép a fogam -
(Egyszerre hangot vált, s szorongva kéri.)
Egy táncra, te Solvejg!

SOLVEJG *(sötéten néz rá)* Rossz vagy. Komolyan.
(Bemegy a házba.)

A VÖLEGÉNY *(megint jön, nyugtalanul)*
Egy ökröt adok, ha segítsz!

PEER GYNT No, gyerünk!
(Befordul a ház mögé. Ebben a pillanatban nagy csoport jön a tánchely felől, legtöbben már részegek. Lárma és zivaj. Solvejg, Helga és szüleik néhány idősebb emberrel jönnek ki az ajtón.)

A KONYHAMESTER *(a kovácshoz, aki a csoport élén jön)*
Békén!

A KOVÁCS *(leveti zubbonyát)* Dehogy. Itt eldől ma perünk.
Vagy Peer, vagy én, de az egyik itt marad ma.

EGYESEK Birokra!

MÁSOK Nono! Elég, ha szidó szavakra!

A KOVÁCS Ököl beszél; a szidás mit ér, s mit ért?

SOLVEJG APJA Fékezd magad!

SOLVEJG Megverik őt? Miért?

EGY LEGÉNY Élvezzük, amit hazudik. Hisz még mesélne!

EGY MÁSIK Rugjuk ki!

EGY HARMADIK Köpdössünk a szemébe!

EGY NEGYEDIK *(a kovácshoz)*
Leszúrod-e?

A KOVÁCS *(elhajítja a zubbonyt)*
Nem ütik le a marhát?

SOLVEJG ANYJA *(Solvejghez)*
Lásd, mily kevésre becsülik a balgát.

AASE *(jön, bot van a kezében)*
Itt a fiam? Hadd üssem a léhütőt!
Nem fogja egyhamar kiheverni!

A KOVÁCS *(felgyűri az inge ujját)*
Csak simogatás.

EGYESEK Hagyd, Aslak fogja őt
elverni!

MÁSOK Teperni!

A KOVÁCS *(markába köp, s int Aase felé)*
Nyakát kitekerni!

AASE A nyakát Peernek? Próbáld, ha mered;
a fogam s körmöm majd adna neked.
Hol van?
(Az udvar felé kiált.)
Peer!

A VÖLEGÉNY *(rohanva jön)* A pokol - Átkozott baj!
Jaj, apám, jaj, anyám -!

AZ APJA Mi bajod van?

A VÖLEGÉNY Képzeld, Peer Gynt -!

AASE *(sikolt)* Megölték a gazok? Jaj!

A VÖLEGÉNY Nem, nem! Csak nézz a magasba -! Ott van!

A SOKASÁG A menyasszonnyal!

AASE *(kiejti kezéből a botot)* Az a beste!

A KOVÁCS *(mintha most pottyant volna le az égből)*
Ni, mászva,
gidamód a szirtre kapaszkodott!

A VÖLEGÉNY *(sírva)*
Ugy viszi, anyám, mint a malacot!

AASE *(felfelé fenyegetve)*
Buknál le, te Peer!
(Aztán aggódva kiáltja fel.) Lépj kőre vigyázva!

A HAEGSTADI PARASZTGAZDA *(Hajadonfővel kijön az udvarra, az arca szinte fehér a dühtől.)*
Te leányrabló, én ütlek agyon!

AASE Verjen meg az ég engem, ha hagyom!

Második felvonás

Keskeny ösvény fenn a havason. Kora reggel van. Peer Gynt sietve és kedvetlenül halad az ösvényen. Ingrid, félig menyasszonyi ruhába öltözötten, igyekszik visszatartani.

PEER GYNT Menj!

INGRID *(sírva)* Most küldenél el engem?
S hova menjek?

PEER GYNT Bárhova.

INGRID *(kezét tördelve)*
Csalfa!

PEER GYNT Nincs civódni kedvem.
Ki-ki útján megy tova.

INGRID Összefont a bűn, a vágyad!

PEER GYNT Ó, hogy verje meg a bánat!
S minden nőjét a világnak -
egyet ne -!

INGRID S az mondd, ki lenne?

PEER GYNT Nem te.

INGRID Hát ki? Mondd ki csak!
Menj! Siess! Ne lássalak!

PEER GYNT Menj haza!

INGRID Peer, Istenemre -!

PEER GYNT Szót se!

INGRID Nem hallgatsz eszedre,
mikor így szólsz.

PEER GYNT Hallgatok.

INGRID Hitegettél - s visszalöktél!

PEER GYNT És mi az, mivel lekötnél?

INGRID Haegstad s még más birtokok.

PEER GYNT Tettél zsoltárt keszkenőbe?
Aranyhaj díszíti vállad?
Két szemed lenéz a földre?
Fogod szoknyáját anyádnak?
Szólj! Ne hallgass!

INGRID Nem, de -

PEER GYNT Nemrég
konfirmáltál?

INGRID Nem, de Peer -

Hegyi tó környéke; körös-körül mocsaras és süppedékes a talaj. Zivatar közeledik. Aase kétségbeesve kémlel és kiáltoz mindenfelé. Solvejg alig tud vele lépést tartani. Szülei és Helga kis távolságban követik.

26

A hegy ködöt ont, hogy Peert vezesse félre,
az alattomos tó lenn les az életére,
zuhanó kő várja, amerre jár; -
s az emberek! Meg is ölték volna már!
Csak rajta! Nem hagyom én, hogy eltapossák!
A fattyú! Az ördög állt bele, a gonoszság!
(Solvejg felé fordul.)
Ó, nem mind képtelen ez, te? Mondd: való?
Ő; a hazugság- s hírközlő,
akinek csak a szájában van erő,
ez a jó munkát unó, heverő -
ez a -! Sírnom kell - s közben - nevetnem!
Láttunk bút-bajt eleget mi ketten!
Mert tudd meg, a férjem mindig ivott,
bolondot tett, s fecsegett, locsogott,
elverte a pénzt, vagyonunk elosztott,
s mi ültünk: én s Peer, a gyerek, otthon,
felejtéssel fogtunk ki a bűn s a gondon,
a sors ellen sok erőm sose volt.
Nem könnyű a sorsnak nézni szemébe,
próbálja az ember elűzni a bűját,
s belefojtja a gondolatok szomorúbbját
ez a szeszbe, az hazudásba, mesébe.
Nekünk kaland kellett, meseszó,
királyfi, vadállat, furcsa manó.
Leányrablás. De ki tudta: a vad
fickó fejében a mese megakad?
(Újra megretten.)
Hu! mi kiált? Mumus-e? Vizilány tán?
Peer, Peer! - Odafenn egy szikla hátán -!
(Felfut egy emelkedésre, s átnéz a tó felett.
Az új telepések is odaérnek.)

AASE

Ó, nincs sehol nyom!

A FÉRFI

(halkan) Rossz neki, rossz bizony.

AASE

(sírva) Jaj, Peer fiam, elveszett juhom!

A FÉRFI

(szelíden bólintva)

El. Elveszett.

AASE

Ne beszélj így, és ne ints!
Derék legény a fiam, te! Párja nincs.

A FÉRFI

Te esztelen asszony!

AASE

Az vagyok, no, az,
de Peerem jóra való, s ez szentigaz.

A FÉRFI

(mindig csendes hangon, szelíd szemmel)
A szíve kemény, a lelke veszve van.

AASE

Nem! Az Úr nem büntet ily szigoruan!

A FÉRFI

S hiszed: megtér, ha a jóra ily erőtlen?

AASE *(hevesen)*
De tud lovagolni bakon, levegőben!

AZ ASSZONY Bolond vagy-e? Ej!

A FÉRFI Anyó, miket beszélsz?

AASE Nincs tett, ami Peeremnek nehéz.
Meglátjátok, mit tud a fiam, csak éljen!

A FÉRFI Jobb volna, ha látnád lógni kötélén!

AASE *(kiáltva)*
Jézus, segíts!

A FÉRFI Ha a hóhér megragadja,
lehet, hogy a lelkét bűnbánásra adja.

AASE *(elkábulva)*
Jaj, ájulásba ejt ez a hang.
Mentsük meg!

A FÉRFI A lelkét!

AASE A test is enyém!
Kihúzzuk, hogyha a lábba merült a szegény.
S ha megígézték, hát mentse harang!

A FÉRFI Hm! - Marhanyom -

AASE Segíts a magasba fel,
áldjon meg az Úr!

A FÉRFI Krisztust követni kell.

AASE Akkor pogány valamennyi, úgy itélem,
mert egy sem akart a havasra jönni vélem.

A FÉRFI Mert ismerik őt.

AASE Mert több a többinél.
(Kezét tördelve.)
Gondolj a veszélyre - gondold: hal-e? él?

A FÉRFI Egy férfinyom.

AASE Gyere, erre kell keresnünk.

A FÉRFI Az esztenánál három irányba menjünk.
(Előremegy a feleségével.)

SOLVEJG *(Aasehoz)* Beszélj valamit még.

AASE *(megtörli szemét)* Róla?

SOLVEJG Igen; -
mindent!

AASE *(mosolyog, s büszkén felveti a fejét)*
Mindent? Kimeritene! Nem?

SOLVEJG Előbb fárasztana ki téged a szó,
mint hallgatnom, anyó.

Alacsony, fátlan magaslatok a havasi fennsík alatt; csúcsok a háttérben. Az árnyékok nyúlnak; esteledik.

PEER GYNT

(rohanva jön, s a magaslaton megáll)

Üzöbe vett az egész falu, lám!

Bottal s puskával törne a horda reám.

A haegstadi gazda, üvölt, legelül jön. -

És terjed a hír; Peer Gynt menekül fönn!

Mást érzel, mint a kovácsoddal verekedve!

Az élet! Erőt így érez a medve!

(Hadonászik maga körül, s ugrik egyet.)

Zuzni, zuhataggal vívni tusát!

Ütni! Fenyvesben tépni ki fát!

Ez emel, ez edzi erődet! Ez: élet!

Ördög vigye a szeleburdi meséket!

HÁROM ESZTENÁS LÁNY

(kiáltozva és dalolva futkos a magaslatokon)

Trond, Kaare, Baard! Mi itt epedünk magunkban,

Akartok-e aludni a két karunkban?

PEER GYNT

Kiket hívtok?

A LÁNYOK

A manókat. Hívjuk itt rég.

AZ ELSŐ LEÁNY

Trond, légy szelíd!

A MÁSODIK

Baard, hozd a szilaj erőt is!

A HARMADIK

Kicsi kunyhónkban ma milyen üres az ágyunk.

AZ ELSŐ

Szelíd az erő.

A MÁSODIK

S erő a szelídség.

A HARMADIK

Ha legény nincs, jó a manószereető is.

PEER GYNT

S legényeitek?

MIND A HÁRMAN

(gúnyos nevetéssel)

Rájuk hiába várunk.

AZ ELSŐ

Az enyém addig nyalt-falt: te picim, te drága -
öregecske özvegy lett végül is a párja.

A MÁSODIK

Cigányszerető szökött el az enyémmel,
most kószálhat vele szerteszéjjel.

A HARMADIK

Porontyomat az enyém megölte.
Karón vigyorgó fej maradott belőle.

MIND A HÁRMAN

Trond, Kaare, Baard! mi itt epedünk magunkban,
akartok-e aludni a két karunkban?

PEER GYNT

(egy ugrással közöttük terem)

Háromfejű manó: hármat ölelek!

A LÁNYOK

Olyan legény vagy?

PEER GYNT

A végén ítéljete!

AZ ELSŐ	Be a kunyhónkba!
A MÁSODIK	Van méhsör!
PEER GYNT	Folyjon az árja!
A HARMADIK	Üres ágy ne maradjon szombat éjszakára!
A MÁSODIK	<i>(megcsókolja)</i> Ugy izzik, mint a vasérc a kohóban!
A HARMADIK	<i>(szintén)</i> Mint a csecsemő szeme fekete tóban.
PEER GYNT	<i>(velük összefogódzva táncra perdül)</i> Borús a kedv, de szilaj a gondolat, a szem nevet, de mögötte könny fakad!
A LÁNYOK	<i>(hosszú orrot mutatnak a csúcsok felé, kiáltoznak és énekelnek)</i> Trond, Kaare, Baard! ma nem maradunk magunkban! Jó volna, ugye, aludni két karunkban? <i>(A magaslatokon Peer Gynttel táncolva tovalejtenek.)</i>

A Ronde-hegységben. Naplemente. Fénylő hócsúcsok körös-körül.

PEER GYNT	<i>(jön dültan és izgatottan)</i> Vár vár tetejébe épül, kapuján a szín arany. Állj! Tünedezni készül, ó, máris messzire van! Szárnyát emelinti a tornyon és szállna már a kakas; - mindent nyel a völgy komorlón, s bezárul a kék havas. Ott sok fagyökér s fa-váz int, hol vízrágott a hegyél - gémlábú óriás mind! És mind a ködbe alél. Szivárvány sávja kuszálja látásomat és eszemet. Mi az? Harang muzsikája? Mi szúrja szemöldökömet? És itt, az agyam nyomása! Izzó, gyötrő karikám! Ki az ördög volt a kovácsa, ki abroncsolta reám? <i>(Lerogy.)</i> Repülés a Gendin-élen, mese, melyben a bak rohan, nászút a sziklaszegélyen - egész napon ittasan; ölyv s héja csapott dühösen rám, üzött manó is elég, s az a három esztelen lány az éjjel - csúnya mesék!
-----------	--

(A magasba bámul.)

Két barna sas köröz itt fenn,
megy a vadlúd délre már,
és engemet elmerítsen
itt térdig a por s a sár!

(Talpra szökik.)

Repülök velük! Sodorjon
a vad, éles szélverés.

A magasból fény omoljon,
sugaras keresztelés!

Túlszállok az esztenákon,
a lovon tisztul a fejem,
túlszállok a tengeráron,
s leszek angol fejedelem.

Bámulhattok, ti, leányok,
útamhoz nincs közöttök;
mihaszna, ha egyre vártok -!

No, percre talán lejövök.

Két barna sasom hova lett el?

Mi vitte el? Ördögerő.

Ni: erős oromszegelettel
egy ház magasodva kinő;
romjából újra felépül,
a kapu szélesre nyitott.

Ha! szemem megismeri végül:
nagyapám új háza az ott!

Nincs régi, csak új palánk van,
nincs rongy, csak üveg. Ni: ragyog!

Ott benn a tiszta szobában
mulató, nagy zaj kavarog.

A prépost kése fokával
poharát csendíti meg.

A kapitány butéliával,
tükröt tör, hull az üveg.

Vesszen! Verjék fel a házat!

Anyám! ne szóljon a vád!

Dús Jon Gynt most lakomát ad:

Éljen a gynti család!

S most a mulatás ricsajához
új hang csap, s nő a zavar.

A kapitány Peert, Peert kiáltoz,
a prépost tósztolni akar.

Menj s hallgasd, jós az ítélet,
zene zeng, dal: Glória!

nagyság vár, hősi nagy élet,

Peer Gynt, hős fajta fia!

(Előrelendül, de sziklának rohan az orrával és elterül a földön.)

Lejtős hegyoldal, nagy, suhogó lombos fák. Csillagok hunyorognak a lombokon át, a fatetőkön madarak énekelnek. Egy zöldruhás nő megy az oldalon. Peer Gynt szerelmes mozdulatokkal követi.

A ZÖLDRUHÁS (megáll és visszafordul)
S ez igaz?

PEER GYNT (ujjával vágó mozdulatot tesz a torkán)
Ahogy Peer Gynt a nevem,
s ahogy te szép vagy, a szépek szépe!
Akarsz? Könnyen fogsz élni velem;
sohasem foglak fonásra, szövésre.
Pukkadásig töltheted magadat.
Ne félj, sohasem húzom hajadat.

A ZÖLDRUHÁS S verést se kapok?

PEER GYNT Verést? Micsoda?
Hát vert-e királyfi nőt valaha?

A ZÖLDRUHÁS Királyfi vagy?

PEER GYNT Az.

A ZÖLDRUHÁS Én Dovre-királylány.

PEER GYNT Az vagy? Ez a kettő összetalál.

A ZÖLDRUHÁS Apám palotája a Ronde-ban áll.

PEER GYNT A szem ámul anyám palotája láttán!

A ZÖLDRUHÁS Már láttad apámat? Brose király ő.

PEER GYNT S te anyámat? Ő meg Aase királynő.

A ZÖLDRUHÁS Ha apám dül-fül, hasad a hegyek orma.

PEER GYNT Ha anyám pöröl, leomlanak a porba.

A ZÖLDRUHÁS Apám falat ér, a mennyezetig felugorva.

PEER GYNT Zúgó vizen átkel anyám lovagolva.

A ZÖLDRUHÁS Ez az egy gúnyád van, ez a szakadt?

PEER GYNT Csak láthatnád a vasárnapimat!

A ZÖLDRUHÁS Hétköznapi is selymest, aranyost veszek föl.

PEER GYNT Tán kócból és csepüből van, nem selyemből.

A ZÖLDRUHÁS Tudd meg s a szemednek ne legyen csodás,
a Ronde-népnél ez ősi szokás:
minden tárgynak kettőt mutat ott a képe.
Már intelek is: ne tévedj meg nagyon,
ha odaérsz velem a vár elébe
s ne hidd, hogy utadat álló kőhalom.

PEER GYNT Nálunk ugyanígy van, akkurátusan.
Szemétnek néznéd azt, ami színarany,
s feléd ragyogó fényét az ablakomnak:
csunya nadrágfoltnak, ócska rongynak.

A ZÖLDRUHÁS Ami csúnya: szép, a fehér: fekete.

PEER GYNT Ami piszkos: tiszta, a nagy kicsike!

A ZÖLDRUHÁS *(Peer nyakába borul)*
Peer összeillünk, hasztalan is tagadnád!

PEER GYNT Mint a fésű s a haj, meg a láb s a nadrág.

A ZÖLDRUHÁS *(a hegyoldal felé kiált)*
Gyere, nászparipám! Gyere, nászparipám!
*(Óriási vaddisznó fut be; gyeplője közönséges istráng,
nyerge ócska zsák. Peer Gynt felpattan a hátára,
s felkapja a zöldruhás lányt maga elé.)*

PEER GYNT Hajrá! Be a Ronde várkapuján!
Gyi, előre, gyors ügetőm!

A ZÖLDRUHÁS Nemrég bú hervasztotta erőm -
De jövő percek titkába ki hatna?

PEER GYNT *(veri a disznót, úgy vágatnak el)*
A lovas rangját szerszáma mutatja!

*Dovre apó királyi terme. Udvari manók. Föld-szellemek és koboldok nagy csoportosulása.
Dovre apó trónon ül, fején korona, kezében kormánypálca. Kétoldalt gyermekei és leg-
közelebbi rokonai sorakoznak. Peer Gynt előtte áll. Nagy mozgás van a teremben.*

UDVARI MANÓK Üsd! Üsd a keresztyént, mert megigézte a Dovre
apó legszebb szüzét!

EGY MANÓKAMASZ A haját tépjem?

EGY MÁSIK Szúrjak a kezébe?

EGY MANÓLEÁNY Hej, hadd harapok bele combja tövébe!

EGY MANÓBOSZORKÁNY *(nagy főzőkanállal)*
De a legjobb: sósban főzni szét.

EGY MÁSIK *(nagy konyhakéssel)*
Pirítani fogom - nyárson? A sütőben?

DOVRE APÓ Hűljön hevetek!
(Bizalmasait egy intéssel közelebb hívja.)
Elég a lárma, bőven!
Pár éve hanyatlik a dovrei faj,
alattunk gyengül a régi talaj.
Jó népi segítség ujítta erőben.
Úgy látom, a fickó ép s nem erőtlen,
sőt izmos és nem idomtalan,
s bár egyfejű csak, esze még lehet attól,
hisz a lánynak is csak egy feje van.

A három fej kiment a divatból,
s ritkul a kétféjü, régi manó,
s ha van is, agyában nincsen sütnivaló.
(*Peer Gynt*hez)
S te leányomat kéred feleségül?

PEER GYNT S birodalmad lesz hozzá hozomány.

DOVRE APÓ Míg élek, bírni fogod felerészül.
S a másik részt a halálom után.

PEER GYNT Elfogadom.

DOVRE APÓ Jó, jó, fiam! -
a kötésnek pár ígéret az ára.
Egyet megszegsz: a kötés odavan,
s ki nem jutsz élve innen a napvilágra.
Első, hogy nem törödsz soha, semmi áron,
azzal, ami túl van a Ronde-határon;
kerülsz napot, tettet s a napos helyet.

PEER GYNT Ha király leszek, nekem ez könnyű lehet.

DOVRE APÓ És most - az eszed álljon ki próbát -
(*Feláll a trónjáról.*)

A LEGÖREGEBB UDVARI MANÓ (*Peer Gynt*hez)
Lássuk, van-e bölcsességfogad,
hogyan feltörd Dovre apó dióját?

DOVRE APÓ Ember s manó - mi különbséget ad?

PEER GYNT Semmit, ahogy én láttam az elébb:
megsütne a nagy, karmolna pulyája,
mint nálunk, ha mersze lehetne reája.

DOVRE APÓ Igaz. De akad még más is, egyéb.
Bár reggel a reggel, az est meg est,
különbség csak van közte, keresd.
Figyelj, az eszed megértheti nyomban:
odakünn a sugárzó ég alatt
ezt mondja az ember: „Ember, légy magad!”
De minálunk másként hangzik a szó:
„Légy önmagadnak mindig elég, manó!”

AZ UDVARI MANÓ (*Peer Gynt*hez)
Sejted a mélyét?

PEER GYNT Csak dereng agyamban.

DOVRE APÓ Ez a választó „elég” szavunk legyen
intő jeligéd majd címereden.

PEER GYNT (*megvakarja a füle tövét*)
De -

DOVRE APÓ Uralhat így a Dovre-tartománya?

PEER GYNT Ostobaság! De - a fityfene bánja -

DOVRE APÓ S tisztelned kell - s ezt megtanuld hamar itt -
szerény életmódunkat, a hazait.
(*Intésére két disznófejű, fehér hálósapkás manó ételt, italt hoz.*)
Méhsört ökor ad, lepényt tehén;
édes? savanyú? ne kutassad, öcsém.
S fő, hogy ne feledd a dolog velejét el:
mind házi ital meg étel.

PEER GYNT (*eltaszítja magától, amivel kínálják*)
Az ilyen sört a sátán igya meg.
Ilyen hazait én nem vedelek.

DOVRE APÓ De hozzátartozik ám az aranykehely,
s akié az, lányom azt fogadja el.

PEER GYNT (*fontolgatva*)
Meg vagyon írva: Győzz tenmagadon;
végül könnyebben fut le a torkodon.
No, rajta!
(*Engedelmeskedik.*)

DOVRE APÓ Okos szó! Ezt szeretem.
Köpködsz?

PEER GYNT A szokás majd csak segít nekem.

DOVRE APÓ A keresztyén gúnyádat sietve vedd le;
jegyezd meg Dovre becsületedre:
csak a fjell s nem a völgy anyagát hordjuk ruhának,
kivéve a selymet a farkunk máslijának.

PEER GYNT (*haragosan*)
No de nincs farkam!

DOVRE APÓ Csak akad neked való!
Diszfarkamat rá, udvari főmanó!

PEER GYNT Csúffá tennétek? - Majd adok én neked!

DOVRE APÓ Lányom kérnéd - s csupasz a feneked?

PEER GYNT Állattá embert?

DOVRE APÓ No de tévedsz benne. Csak
rendes lánykérővé alakítalak.
Farkcsokrot is finomat, sárgát csinálunk:
ez a legnagyobb kitüntetés minálunk.

PEER GYNT (*elgondolkozva*)
Mondják, hogy az ember nem több: egy pehely.
Simuljon hát, ha az illem követel.
Kösd fel!

DOVRE APÓ Be jó, be kezes vagy már, fiam!

UDVARI MANÓ Próbáld, tudod-e illőn csóválni, így ni?

PEER GYNT *(ingerülten)*
Hát még mire nem akartok kényszeríteni?
Hitemet, a keresztyént, nem vennétek el?

DOVRE APÓ
Tartsd meg nyugodtan; az nem is érdekel,
A hit szabad; bejöhet vámmmentesen;
kéreg s szabás a jele: ki manó, ki nem.
Ha ruha s viselet egynek mutat velem,
nevezd hitnek, ami nálunk „félelem”.

PEER GYNT
Bár van különös szokásod, egész sereg,
okos fickó vagy, rájön az ember aztán.

DOVRE APÓ
Jobbak vagyunk mi a hírünknel, fiacskám,
s ez is különbség ám a manók közt s köztetek. -
Elég a komolyból, vigat ha kívánsz,
a szemet s a fület tánc és zene várja.
Hárfáslány! Zengjen a dovrei hárfá!
Táncoslány! Jöjjön a dovrei tánc!
(Zene és tánc.)

AZ UDVARI MANÓ
Hogy tetszik?

PEER GYNT Tetszik? Hm.

DOVRE APÓ Nosza, mondd ki hát!
Mit látsz?

PEER GYNT
Valami rettenetes csunyát.
Patával a húrt csengős tehén veri,
egy nadrágos koca meg tipeg neki.

UDVARI MANÓK
Faljuk fel!

DOVRE APÓ Az ember érzéklése téved!

MANÓLÁNYOK
Tépjük ki fülét! Essünk a szemének!

A ZÖLDRUHÁS *(sírva)*
Huhu! Hát a hugommal együtt így dicsérnek?
S így ismerik el táncunkat és zenénket!

PEER GYNT
Te voltál? Kis tréfa muri közben,
ha ártatlan, nem sérthet, ugye?

A ZÖLDRUHÁS
Szavadra?

PEER GYNT
Tánc s zene is különben
nagyon szép volt, a macska vigye!

DOVRE APÓ
Különös dolog az ember természete;
hozzátapad az konokul nagyon sokáig.
Kaphat sebeket velünk harcolva váltig,
hamar begyógyul, bármilyen a sebe.
Vöm is kész volt simulni, hajolni -
kész volt a keresztyén nadrágot letolni,
kész volt a sörünket is lenyelni,
a Dovre-farkot is felkötni, viselni,

mindenben kész a szavam fogadni, s lám, lám,
mikor azt hittem, hogy az ősi Ádám
elhagyta örökre elmenekülve:
hát visszakerül, hogy újra legyűrje.
Nem, nem fiam, ezt nem türhetem el:
makacs emberséged ellen kúra kell.

PEER GYNT Mit akarsz?

DOVRE APÓ A bal szemedbe vágok,
de csak finoman - kancsal leszel.
De amit látsz, mindent szépnak érezel.
Most mély metszést jobb szembe a hártyakörnek -

PEER GYNT Részeg vagy?

DOVRE APÓ *(néhány éles szerszámot tesz az asztalra)*
Ezek üveges szerszámok.
Ellenződ is lesz, mint vad ökörnek,
s a menyasszony így lesz tárgya gyönyörnek.
S nem láttathat káprázva szemed
tipegő kocát s csengős tehenet. -

PEER GYNT Bolondság!

A LEGIDŐSEBB UDVARI MANÓ Dovre apónak ezt ne mondd:
az ő szava bölcs, te vagy a bolond!

DOVRE APÓ Gondold meg, a szem sok éven át mi rosszat,
mi bajt, mi bosszúságot okozhat,
s a könny s ami lúgként csíp a savában,
nem a szem forrásaiból ered?

PEER GYNT Ez igaz. S ez van a postillában:
Ha botránkoztat, vájd ki szemed.
S mondd, visszakapom majd újra szemem,
a régit?

DOVRE APÓ Pajtás, azt sohasem.

PEER GYNT Vagy úgy? Ajánlom hát magamat.

DOVRE APÓ Mit akarsz?

PEER GYNT Csak megkeresem utamat.

DOVRE APÓ Állj! Könnyű bejönni a Dovre körén.
De már kifelé nem ereszt a sövény.

PEER GYNT Erővel is itt marasztalnál? Hohó!

DOVRE APÓ Peer herceg, hallgass most okosan reám,
manótehetség vagy. No de igazán:
nem úgy viselkedik-e már mint manó?
S akarsz az lenni?

PEER GYNT

Akarok, komolyan.

Menyasszonyt és birodalmat ekkora renddel
potom áron nem vásárolhat meg az ember.
No de mindennek mértéke, határa van.
Én elfogadtam a farkat, ez való;
de ha rám kötötte manód: leoldható.
A rongyos, öreg nadrágot levetettem, -
de felvehetem, ha úgy akarja a kedvem.
Egytől-mástól idegenkedem, de okkal:
barátkoznám a dovrei kosztotokkal.
Megesküszöm: a tehén csinos leány;
egy esküt az ember még megemészthet; -
de tudni, hogy rabságán túl sose nézhet,
becsülettel még meghalni se tud talán:
egy életen át a manók módjára éljen,
és innen visszatérni ne is reméljen, -
ilyet követelsz, ezt vetted eszedbe,
de én sohase mennék bele ebbe.

DOVRE APÓ

Felfortyan a mérgem hirtelen,
s akkor próbálj komázni velem.
Te fakóképű! Tudod-e, ki vagyok?
Előbb a leány körül csavarog -

PEER GYNT

Hazudsz!

DOVRE APÓ

Hozzad nőül fogom adni!

PEER GYNT

Még ezt mered -

DOVRE APÓ

Nono, tudnád-e tagadni,
hogyan megkívántad őt, s ez az ok?

PEER GYNT

(fújva)
Ennyi? S ilyenbe miféle ördög akad?

DOVRE APÓ

Az ember: ember. Az is marad.
A szellem! - vallja, hirdeti szó-erővel.
S csak azt becsüli, amit megfoghat ököllel.
Te azt hiszed, hatása nincsen a vágynak?
Várj, nyílik már a titok.

PEER GYNT

Hazug horgodba kapni ki fog?

A ZÖLDRUHÁS

Peer, egy év se kell, s hívhatlak apának.

PEER GYNT

Eressz ki, megyek!

DOVRE APÓ

Küldjük a pulyát
rénbőrben.

PEER GYNT

(verejtékét törölgetve)
Tűnj már, dúlt agyam álma!

DOVRE APÓ

A várba küldjük?

PEER GYNT

A parókiára!

DOVRE APÓ Rád tartozik, Peer, hercegem, tereád.
A dolog megesett kétségtelenül,
item: gyorsan fejlődik utódod;
kevert pulya nő hihetetlenül.

PEER GYNT Apó, ne makacskodj, hagyjuk a dolgot.
Térj észre, te lány. Békülj ki velem.
Gazdag se vagyok, se fejedelem; -
s habár lattal vagy arasszal mérlegelnél,
velem - elhiheted - sokat úgyse nyernél.
(A zöldruhás lány elájul, manó lányok kiviszik a teremből.)

DOVRE APÓ *(néhány pillanatig mélységes megvetéssel néz Peerre, azután felkiált.)*
A sziklafalon loccsanjon szét a feje!

MANÓGYEREKEK Előbb játszassunk sast meg uhut vele!
Macskát - egeret! Farkas-lakomát!

DOVRE APÓ Nosza! Mérges is, álmos is vagyok. Jó éjszakát!
(Távozik.)

PEER GYNT *(akit a manógyerekek üzőbe vettek)*
Eressz, pokolfaj!
(A kéményen át próbál menekülni.)

MANÓGYEREKEK Koboldraj, hé! idejönni!
Mard hátul!

PEER GYNT Jaj!
(Most a pincelyukba akar bebújni.)

MANÓGYEREKEK Valamennyi rést betömni!

AZ UDVARI MANÓ Hogy mulatnak a kicsik.

PEER GYNT *(egy manógyerekekkel hadakozik, akinek harapása nem ereszti el a fülét)*
Eressz, te gaz!

AZ UDVARI MANÓ *(az ujjára koppint)*
Csak lassan: akit cibálsz, királyfi az!

PEER GYNT Patkánylyuk!
(Arrafelé szalad.)

MANÓGYEREKEK Törpe! Tömést, be a falba!

PEER GYNT Rossz volt az öreg, gonosz a fiatalja.

MANÓGYEREKEK Tépd!

PEER GYNT Bár volnék picinyke egér!
(Körben szalad.)

MANÓGYEREKEK *(nyüzögnek körülötte)*
Szorítsd!

PEER GYNT *(sírva)* Tetü, mely kis résbe befér!
(Összeroskad.)

MANÓGYEREKEK A szemét!

PEER GYNT *(a tolongásban elmerülve)*
 Segits, mert meghalok, édesanyám!
(Templomi harangszó csendül a távolban.)

MANÓGYEREKEK Kolomp szól a feketecsuhás havasán!
(A manógyerekek üvöltözve, nagy zajjal elmenekülnek.
A csarnok összeomlik; minden eltűnik.)

Koromsötétség

Hallani lehet, hogy Peer Gynt egy nagy ággal csapkod, sújt maga körül.

PEER GYNT Felelj! Ki vagy?

EGY HANG A SÖTÉTBEN Magam.

PEER GYNT El utamból!

A HANG Elég nagy a hely, te kerülj ki, van, hol.

PEER GYNT *(más helyen próbálkozik, de megint beleütközik)*
 Ki vagy?

A HANG Magam. S te mondhatod-e joggal?

PEER GYNT Mondom, ami tetszik: s vág kardom azonnal!
 Vigyázz! Végez suhogva veled!
 Saul százat ütött le, Peer Gynt ezeret!
(Sújt és kaszabol.)
 Ki vagy?

A HANG Magam.

PEER GYNT Buta válaszodat
 tartsd meg, ha sötét borítja szavad.
 Ki vagy?

A HANG A nagy Görbe.

PEER GYNT Micsoda? De ilyet!
 A sötét rejtvény most szürke homályu lett.
 Állj félre, Görbe!

A HANG Peer, te kerülj kívül!

PEER GYNT Hajrá! *(Csapkod és kaszabol.)*
 Elesett!
(Előretörne, de beleütközik.)
 Hohó! Nem vagy egyedül?

A HANG Nincs Görbe, csak egy, Peer Gynt, jegyezd meg ezt.
 A Görbe, ki bukhat, de mindig ujrakezd.
 A Görbe, ki meghal, s a Görbe, ki élet.

PEER GYNT *(eldobja az ágat)*
Ha a fegyver nem fog, az öklöm elérhet!
(Keresztülverekszi magát.)

A HANG Bizd az ököltre! Bizd az izomra!
Hi-hi, Peer Gynt, így jutsz majd az oromra.

PEER GYNT *(visszajön)*
Vissza-előre egy-idő az út -
ki is, be is szorítóba fut.
Most itt van! Ott! Kört fut meg a Görbe,
s ha kívül vagyok, befog újra a körbe.
A neved! Mi vagy? Mutasd magadat, te bűvó!

A HANG A Görbe.

PEER GYNT *(tapogatózik maga körül)*
Se holt, se élő. Ködszerű. Nyúló.
Minthogyha morgó medvecsoportba
ütköznél, mely felkeltve mogorva. *(Kiált.)*
No, üss ide már!

A HANG A Görbe nem esztelen!

PEER GYNT De üss!

A HANG A Görbe nem üt.

PEER GYNT Küzdj meg velem!

A HANG Nagy Görbe harc nélkül is győz a birokban.

PEER GYNT Ha legalább egy törpe-kölyök cibálna,
vagy egy esztendő manócska-zsivány!
Akivel ma a küzdő vágyam szembeszállna. -
Horkol! Te Görbe!

A HANG Mi az?

PEER GYNT Támadj reám!

A HANG Nagy Görbe vigyázva győz, s nyugodtan.

PEER GYNT *(karjába és kezébe harap)*
Fogam és körmöm húsomba bevájom,
érezzem: a vér megeredve csepeg.
(Mintha nagy madarak szárnyzuhogása hallatszanék.)

MADÁRKIÁLTÁS Jössz, Görbe?

A HANG A SÖTÉTBEN Lassan lépve megyek.

MADÁRKIÁLTÁS Testvérek, ide! Aki van, ide szálljon!

PEER GYNT Ha megmenthetsz, igyekezz, te leány!
Ne süsd le szemed, ne hajtsd le fejed. -
Dobd a szemébe kapsos könyvedet!

MADÁRKIÁLTÁS	Kábul!
A HANG	Mienk!
MADÁRHANG	Ide, testvérek, szaporán!
PEER GYNT	Egy órai gyilkos játék s rettenet nagy ár megváltani ezt az életet. (Összerogy.)
A MADARAK	Görbe! lerogyott! Jöjj, csapj le a dögrel! (Harangzúgás és zsoldárénekek hallatszik a messzeségből.)
A GÖRBE	(miközben semmivé foszlik, nyögve szól) Túlerős. Nők álltak védve mögötte.

Napkelte. Aase hegyi kunyhója előtt. Az ajtó zárva: csend és pusztaság körös-körül. Peer Gynt a ház fala mellett alszik.

PEER GYNT	(felébred, s lusta, tompult tekintettel néz körül. Köp) Jó sós hering, az kellene most nekem! (Megint köp egyet. Ebben a pillanatban meglátja Helgát, aki eleséges kosárral jön.) Kislány, te itt vagy? Mit akarsz idefenn?
HELGA	Solvejg -
PEER GYNT	(felugrik) Hol -?
HELGA	A szegelet takarja. Ott van.
SOLVEJG	(a búvóhelyről) Elszaladok. Ne jöjj ide, nem szabad.
PEER GYNT	(megáll) Félsz: ölbekaplak. Ugye?
SOLVEJG	Szégyelld magad.
PEER GYNT	Tudod, hol jártam az éjszaka? Hozzám ragadt a Dovre leánya ottan.
SOLVEJG	Jó volt hát, hogy zúgott a falu harangja.
PEER GYNT	Peer Gyntnek ugyan mind konghat a hangja. - Mit mondasz?
HELGA	(sírva) Látod, már rohan is haza. (Utánaszalad.) Várj!
PEER GYNT	(megragadja kezét, karját) Nézd, mi van itt a zsebemben! Ezüstgomb. Lásd, kicsi lány, tied ez, csak szólj egy jó szót értem.
HELGA	Eressz!

PEER GYNT

Nesze.

HELGA

Ott a kosár. Eressz haza engem!

PEER GYNT

Jaj lesz neked, ha nem -

HELGA

A szavad megijeszt!

PEER GYNT

(egyszerre megszeliđül, s elereszti)

Nem, azt mondd, Peert ne feledje, csak ezt.

(Helga elszalad.)

Harmadik felvonás

A fenyves erdő mélye. Homályos őszidő van. Hull a hó. Peer Gynt ingujjban fákat dönget.

PEER GYNT

(nagy, görbe ágú fenyőbe vágja fejszóját)

Szívós vagy, igaz, keményinu vén,
de mit se segít: leterítelek én.

(Ismét nekivág.)

Látom, páncél van tagjaidon,
de bármily erős, én széthasítom. -
Csak rázd fenyegedve görbe karod,
tán így fejezed ki dühöd, haragod;
hiába: jön már a megadás -!

(Hirtelen abbahagyja a baltázást.)

Agyrém! Egy vén fa - lehetne-e más?

Agyrém! Nem acélpáncélos alak,
repedéses kérgű fenyőfa csak. -

Kemény ez a munka: dönteni fákat,
hát még, ha eközben az álom a társad.

De most már vége - vége örökre,
nem nézel nyílt szemmel a ködökbe,
te vadon fia, sors üzőttje-ütöttje!

(Ismét gyors csapásokkal dolgozik.)

Üzőtt, bizony. Nincs édesanyád,
aki főzne, terítene s várna reád.

Ha enni akarsz, segíts magadon,
halat, vadat ád a víz s a vadon,
apríts csetenyét, élessz parazsat,
tégy-végy, pepecselj, szolgálj ki magad.

Ruha kell? Menj s üzd a szarvasokat.

Ház kell? Feszíts le követ, de sokat.

Kell rönk a tetőhöz? Döntsed a fákat,
s hordd a szarúfát, mig bírja a hátad. -

(A fejszét leereszti, maga elé bámul.)

Gyönyörű lesz. Fenn a torony s kakas,
magasba kinyúló, szép, sugaras.

S hogy szebb legyen, ott, ahol orma épül,
halfarkú nőt faragok ki diszéül.

A kakas rézből lesz, a záruk is abból.

Az ablaka csillog, lesz üvegem.

Bámulva tekint fel a sok idegen,
aki látja, hogy ragyog le magasból.

(Epésen nevet.)

Pokoli hazugság! Újra kísért.

Te kiver!

(Ismét erősen baltázni kezd.)

Kéregfal és fedelecske
jó lesz, odakünn, ha fagyna vagy esne.

(Felnéz a fára.)

Inog már. Most - neki a lábamat!

Lezuhant, itt van a földre terülve
remeg a fiatal sarj messze körül.

*(Hozzáfogna a legallyazásához, de egyszerre fülelni kezd,
s felemelt fejszéje megáll.)*

Les rám valaki. Te vagy az? Hohó!

Cselt vetsz nekem itt, haegstadi apó?

(Lehúzódik a fa mögé s onnan kémlel.)

Legény. Egyedül. Szepegő, riadt.

Maga körül néz. Lám, a kabát alatt
valamit rejt. Sarlót! Állva figyelget, -

öklét sí-bot bütüjére teszi,

illesztgeti, míg valamit kieszelhet -

Nyekk! Az egész ujját leszeli!

Az egészet! Vér! Így vérzik a vad. -

Rongyot tesz a csonkra - s messze szalad.

(Felegyenesedik.)

Ördög vihette rá! De a drága ujját!

És kényszerűség nélkül metélni úgy át.

Hopp, értem: ilyet a legény azért csinált,

hogy ne kelljen szolgálnia a királynak.

Így, így. Vinnék katonának küzdeni vésszel,

s neki nincs rá kedve, maradni szeret -

de levágni búcsút mondva - ilyet!

Gondolni, kívánni, *akarni* lehet; -

de *megtenni*! Fel sem foghatom ésszel!

(Megcsóválja a fejét s tovább dolgozik.)

Szoba lenn Aase kunyhójában. Mindenütt nagy rendetlenség; a szekrények nyitva; ruhadarabok hevernek szanaszét; az ágyon macska ül. Aase és a napszámosné szaporán igyekeznek, hogy rendet teremtsenek.

AASE *(a szoba egyik felébe szalad)*
Kari, hallod -

AZ ASSZONY Ej, mi a baj?

AASE *(a szoba másik feléből)* Kari, te!
Hol van -? Hova lett? No, add csak ide -
Mit is keresek? Az eszem belehibban!
Hol a szekrénykulcs?

AZ ASSZONY A helyén, a likban.

AASE Mi zörög?

AZ ASSZONY Az utolsó holmi-fuvar
Haegstadba.

AASE *(sírva)* Bár vinnék ki hamar
a testemmel fekete koporsóm!
Ó, jaj, csupa kín, csupa bánat a sorsom!

Úristen, a ház egészen üres!
 Haegstad után a bíró üritette.
 Viselőruhámát is leszedette.
 Ilyen ítélet! Pfuj! Rettenetes!
(Leül az ágy szélére.)
 Az ősi telek, föld - nincs. Hova mennél?
 szigorúbb volt a törvény az öregnél; -
 nem volt kegyelem, jó szót ki is adna?
 Peer messze, s Aase magára hagyva.

AZ ASSZONY De hiszen holtig élhetsz idebenn.

AASE A macska meg én kegyelemkenyeren.

AZ ASSZONY Bizony, az a Peer, az sokba került neked.

AASE Peer? Úgy látom, elment az eszed.
 Ingrid, ugye, épen visszakerült?
 A Gonoszt fogják el, ő a szitója,
 ő volt a szegény Peer bujtogatója,
 csak ő a hibás, az elvetemült!

AZ ASSZONY Pap kéne. Nem gondolsz a papunkra?
 Nem tudhatod, a bajok milyen nagyok.

AASE A papot hívassam? Tán segíteni tudna.
(Felszökik az ágyról.)
 Nem! Nem hívatom! Fiam anyja én vagyok!
 Kötelességem, hogy védve segítsen,
 ha a többinek hozzá szive nincsen.
 A zekét itt hagyták. Megkeresem a foltját.
 Bár hagyták volna itt a bőrtakaróját!
 Hol a harisnya?

AZ ASSZONY Ott van a többi lomban.

AASE *(Turkál a lomban.)*
 Nézd, mit lelek itt az ócska halomban!
 Öntőkanál. Az. Peer játszott vele régen,
 pitykét öntött, formált vele szépen.
 Egyszer nagy ebéd közben befutott
 Peer, s kért az uramtól cinkdarabot.
 Cink? Kristian-ezüst, nesze - apja szól -
 Jon Gynt fia vagy, ezt véd az eszedbe jól.
 Isten bocsássa meg, a szegény uram,
 ha ivott, mindegy volt: cink vagy arany?
 No de itt a harisnya. Mennyi lika van!
 Foltozni kell, Kari.

AZ ASSZONY Majd sietünk.

AASE Lefekszem az ágyba, ha megleszünk.
 A szívem szorul, levegőm sem elég.
(Felvidulva.)

Két gyapjúing, Kari - ez nyereség!
Ezt itt feledték.

AZ ASSZONY

Itt ám.

AASE

Jó maradék.

Az egyiket tedd félre, de gyorsan.
Vagy a párját is: jó lesz, ha az ott van;
olyan elnyűtt már az, amit visel.

AZ ASSZONY

De Aase anyó most bünt követ el!

AASE

Azt, de a pap, hirdetve kegyelmet,
ettől s többtől feloldja a lelket.

Frissen ácsolt kunyhó az erdőben. Rénszarvasagancs az ajtó felett. Magas hó. Esteledik. Peer Gynt az ajtó előtt áll, s nagy fazárat szerel rá.

PEER GYNT

(fel-felnevet munka közben)
Zár kell ide, zár, sok csalfa szellem:
manónő s férfi varázsa ellen.
Zár kell: küszöböm soha át ne lépje
törpék s koboldok vad dühü népe. -
Ha jön az est, kopognak künn s matatnak;
Nyisd már, szárnyunk van, akár a gondolatnak!
Az ágyad alatt susogunk, hamudba fekszünk,
kürtödön sárkányként szabadul be testünk.
Hi-hi! Peer Gynt, azt hiszed, ha lesz palánkod,
rossz gondolatok manóseregét kizárod?
*(Solvejg sítalpakon közeledik a lankán;
nagykendő a fején, batyu a kezében.)*

SOLVEJG

Jó munkát. Meg ne vess. Ne is üzz el innen:
üzentél, és most végy te magadhoz engem.

PEER GYNT

Solvejg! Nem, nem te! Hogy is hihessem el? -
S te ma nem félsz tőlem? Idejössz közel?

SOLVEJG

Helgát küldted hozzám üzenettel,
s jött a csenddel is üzenet, s a szelekkel,
üzenet volt édesanyád szavában.
S üzenet volt álmod az éjszakában.
Bús éj, üres nap üzente szívemnek,
hogy induljak hozzád, ne pihenjek.
Homályos volt az életem és kietlen,
szívűből sohasem sírtam, sohasem nevettem.
Nem tudtam tisztán, hogy mi lakik szivedben,
de tisztán tudtam, mit kell cselekednem.

PEER GYNT

S az apád?

SOLVEJG	A világon nincs ezután akit úgy hívjak, hogy apám vagy anyám. Elhagytam.
PEER GYNT	Azért, Solvejg, csodaszépem, - hogyan enyém légy?
SOLVEJG	Csak a tied, Peer, egészen. Te leszel minden vigaszom, barátom. <i>(Sírva fakad.)</i> Fájt, hogy kicsi Helgát már sose látom; jobban sajnáltam, hogy apámtól válni kell, de a legjobban, hogy anyám hagyom el; a legeslegjobban azért gyötört a bánat, hogy el kell hagynom örökre mindahányat!
PEER GYNT	S tudod, tavasszal mire ítélték el? Nincs ház, se telek, másé az ősi hely.
SOLVEJG	Azt gondolod, vagyonért szaladtam, amikor a kedveseimtől elszakadtam?
PEER GYNT	S tudod-e, ha az erdőn túlra kilépek, elfoghat akárki, így szól az ítélet.
SOLVEJG	Sível jöttem, tudakolva utam. Hova? - kérdezték. Haza - volt a szavam.
PEER GYNT	Nem kell hát zár, nem kell a sövényem, a koboldeszmék ellen ami védjen. Ha életed itt a vadással éled, tudom, áldás száll kunyhómra tevéled. Solvejg! Hadd nézzelek. Ott maradj! Csak nézzelek! Így! Ragyogsz és tiszta vagy! Felemellek! Ó, be finom és könnyű test! Hordozni karom sose volna rest! Nem szennyezlek be! Ne félj, te kedves, attól: kinyujtott karral tartalak el magamtól! Ki hitte volna, hogy egyszer ide vonlak, pedig álma volt éjemnek és napomnak. Kunyhót ácsolt kezem itt, nézd, drága lány, de lebontom, mert kicsi és silány -
SOLVEJG	Silány, vagy szép - ez a hely kedves nekem. Szabad itt a szél, s szabad a lélegzetem. Fülledt levegő volt lenn, fulladt a mell, űzött az is: szabadulni, menni kell. De itt, hol a fenyves zúgására letem, - csend is, zene is! - itthon van a lelkem!
PEER GYNT	És mindörökre? Bizonyos vagy-e abban?
SOLVEJG	Már visszafelé az utam járhatatlan.

PEER GYNT Az enyém vagy hát! Odabenn hadd nézzelek meg!
 Eredj be, én gallyakat hozok tüzemnek;
 szítom: legyen melege, s te a fényben
 ott ülj puhán, s a hideg ne érjen.
(Kinyitja az ajtót, s Solvejg belép a kunyhóba. Peer egy ideig csendben áll, aztán örömében hangosan felkacag és nagyot ugrik.)
 Megleltelek, csodaszép királyleányom!
 Királypalotám most újra megcsinálom!
(Felkapja a fejszét, és megindul. Ebben a pillanatban öregasszonyos nő lép ki az erdőből; rongyos zöld alsószoknya van rajta; egy csúnya fiú biceg a szoknyájába kapaszkodva utána. Söröskancsó van a fiú kezében.)

AZ ASSZONY Jó estét, Gyorsláb Peer.

PEER GYNT Te ki vagy? Mi kell?

AZ ASSZONY Szomszéd és régi barát, emlékezel?
 Kunyhóm amott van.

PEER GYNT A kunyhód? Hogy lehet?

AZ ASSZONY Akkor épült, Peer Gynt, mikor a tied.

PEER GYNT *(indulni készül)*
 Sietek -

AZ ASSZONY Siettél mindig is, úgy tudom;
 én ballagok, de elérlek az utadon.

PEER GYNT Tévedsz, anyó!

AZ ASSZONY Eszem akkor tévedett,
 mikor elhitte a te ígéretedet.

PEER GYNT Ígéretem -? Ej, az ördög érti ezt!

AZ ASSZONY Jut eszedbe apám s az az italos est?
 Feledted-e?

PEER GYNT Amit tudnom sem lehet?
 Utoljára mikor találkoztam veled?

AZ ASSZONY Amikor először.
(A fiúhoz.)
 Jöjj, fiukám,
 itasd meg apádat, szomjazik ám.

PEER GYNT Apád? Részeg vagy? S úgy nevezed -

AZ ASSZONY Mutatja a bőr: a malacka mi fajta.
 Csípője sánta, mint az eszed.
 Hol van a szemed? Nem látod-e rajta?

PEER GYNT Elhitetnéd -?

AZ ASSZONY S te tagadnád, Peer talán -

PEER GYNT Ez a gólyalábú -!

AZ ASSZONY Ez. Megnyúlt korán.

PEER GYNT Rám fognád-e, te nagyorrú fürtelem -?

AZ ASSZONY Hallod, Peer Gynt, be gorombán szólsz velem!
(*Sírva fakad.*)
Hibám, hogy nem lehetek most szép? De voltam:
mikor a hegyen csábító szódra hajoltam.
Ősszel szültem, s a Gonosz segített,
s a fogásától hátam csunya lett.
De hogy szép legyek újra, a régi, kívánt,
kergesd ki az ajtón azt a leányt,
kergesd ki a szemből, a gondolatból; -
s meglásd, kedvesem, megszépülök attól!

PEER GYNT Kotródj, manóbanya!

AZ ASSZONY Lesheted!

PEER GYNT Fejen ütlek!

AZ ASSZONY Próbáld meg, ha mered.
Hohó! Attól sose hőkölök!
És mindennap ide visszajövök.
Megleslek az ajtóréseken által,
s ha padon ülsz, kettesben, Peer, odabenn
s enyelegnél ellágyultan a lánnyal,
odaülök, s részem követelem.
Most ő, most én, felváltva. Vigan mulatsz itt.
Jó éjt, holnap tartsd meg, szeretőm, a lagzit!

PEER GYNT Pokol szülte!

AZ ASSZONY Igaz: eszedre vedd,
ezt a bicegő fickót te neveled!
Kicsi ördög, mész-e apádhoz?

A FICKÓ (*Peer felé köp*) Én? Piha!
Csak várj! Baltával ütlek agyon. Ha-ha!

AZ ASSZONY (*megcsókolja fiát*)
Milyen fejed van! Hogyha nagyobb leszel,
remélem, még az apádon is túlteszel!

PEER GYNT (*dobbant*)
Lennél olyan messze -

AZ ASSZONY Amilyen közel vagyok?

PEER GYNT (*kezét tördelve*)
S mindebben -

AZ ASSZONY A vágy s a gondolat volt az ok!
Kár érted, Peer!

PEER GYNT

Kár érte! - Te drágám
Solvejg, te tiszta arany, te áhitott!

AZ ASSZONY

Hiba nélkül szenved, mondja a sátán,
fiát veri anyja, ha apja ivott!
*(Az asszony az erdő felé indul, a fiú a söröskancsót
Peer Gynt felé hajítja.)*

PEER GYNT

(hosszú hallgatás után)
Kerülj kívül, így szólt a Görbe nekem,
S királpalotám recsegve leomlott.
Fal zárja el őt, bármily közel érezem;
s minden torz lett, az öröm eliramlott.
Kerülj! Egyenes utad úgyse lehet,
amely tőled feléje vezet.
Egyenes út? Hátha akadna máshol?
Olvastam egyszer a megbánásról.
Mit? Nincs itt könyv, s bizony elfeledtem,
és nincsen senki a rengetegben,
aki rá most megtanítana engem. -
Megbánni? Egy év is kellene tán,
míg áttörnék. Satnyulna az élet.
Szétzúzni a nagyszerűt és a szépet,
hogyan törten rakd újjá azután?
Hegedűt lehet, harangot soha többet,
hol a fű sarjad, ne taposd le a zöldet.
Káprázat volt a boszorka s a fattya!
De szememből már kiment iszonyatja.
Szemből, - de megőrzi a képzelet:
mint gondolatom, suhanva követ.
Ingrid! S az a három fenn a hegyen!
Azok is jönnek? Könnyel s követelve,
kívánják, hogy az ölembe vegyem,
s mint őt, nyujtott karom felemelje?
Kerülj. Ha úgy megnőne karod,
mint a fenyőfának, te tudod:
az a távolság sem lenne elég,
hogy megmaradjon a tiszta szűziség. -
Meg kell kerülni, törd az eszed azon,
úgy, hogy ne legyen se kár, se haszon.
Legjobb, ha ellököm, elfeledem -
(Pár lépést tesz a kunyhó felé, de újra megáll.)
Bemenni, ha szennyos a képzeletem?
S kísér ez a szörnyű manósereg egyre?
Hallgatva beszélni, s gyónni, de rejtegetve?
(Elveti a fejszét.)
Így lépni be most, szép szombati estén?
Szentséggyalázás volna, ha tenném.

(az ajtóból)
Jössz már?

SOLVEJG

PEER GYNT *(halkan)* Kerülök.

SOLVEJG Mi?

PEER GYNT Dolgozom éppen.
Várj, mert nehezet cipelek a sötétben.

SOLVEJG Segítek, úgy könnyebb lesz a te részed.

PEER GYNT Nem, csak maradj! Viszem én az egészet.

SOLVEJG De ne soká!

PEER GYNT Türelmes légy, kicsi párom:
Várd Peert - kis időt-e, többet-e? -

SOLVEJG *(feléje int)* Várom.
*Peer Gynt eltűnik az erdei úton. Solvejg ott áll a félig
nyitott ajtóban.*

Aase szobája. Este van. Rőzséből rakott tűz lobog és világít a tűzhelyen. A macska széken ül az ágy lábánál. Aase az ágyban fekszik, s nyugtalanul babrál a takarón.

AASE Én Istenem, eljön-e? Nem, nem.
Várom, nem járt haza rég.
És nincs, akivel megüzenjem,
hogymondanom kell vele még.
Sietnem kell - de ki hitte,
hogymondom hamar indulok én?
Be szeretném tudni: fenyítve
nem voltam-e néha kemény?

PEER GYNT *(jön)*
Jó estét!

AASE Hála az égnek!
Hát itt vagy, drága fiam?
Nekivágtál hát a veszélynek?
Lesik életed a faluban.

PEER GYNT Mit számít, anyám az élet?
Jó, hogy veled lehetek.

AASE Kari felsült, már beszélhet;
s én csendesen elmehetek.

PEER GYNT Mit értek ilyen beszéden?
Hova mennél, mondd? Ki vár?

AASE Ó, Peer, közel van a végem,
sok időm nincs hátra már.

PEER GYNT *(kezét tördelve jár fel és alá)*
Fenn ölt a gond meg a bánat,
s azt hittem, ez itt menedék -!
Nem hűl a kezed meg a lábad?

AASE Hűl, Peer; már itt is a vég.
Ha meghalok itt ma este,
fogd le vigyázva szemem,
s a koporsót is szerezd be,
de Peer, szép munka legyen.
Igaz is -

PEER GYNT Hallgass, anyuskám!
Hisz időnk még annyi van.

AASE Jó.
(Nyugtalanul körülnéz a szobában.)
Nézd, milyen a szoba pusztán.
A gazokra vall, fiam.

PEER GYNT *(kezét facsarva)*
Kezded?
(Keményen.)
Peer volt okozója.
De mit ér, ha emlegeted?

AASE Nem! Az átkozott tivornya,
vesztünkbe az vezetett.
Ittál, fiam, és ha iszol te,
nem vagy, te se, Peer, felelős;
s az a rén-kaland! Csoda volt-e,
ha szilaj voltál s eszelős?

PEER GYNT Most hagyjuk el ezt a beszédet,
feledjük a gondot, anyám.
A bűt s a keserüséget
hagyjuk máskorra talán.
(Leül az ágy szélére.)
Ne mondjunk mást ma csevegve,
csak játékos szavakat.
Feledjük, ami csunya lenne,
ami fáj s csak bánatot ad.
Ni, a vén kandúr a széken;
ez nem pusztul soha el?

AASE Csunyán nyávgog a sötétben;
és ez, te tudod, mire jel!

PEER GYNT *(a szót másra terelve)*
És mit mond a falu szája?

AASE *(mosolyogva)*
Egy lányról szólanak ott,
a havasra vonja a vágya -

PEER GYNT *(hirtelen)*
Hát Mads lecsillapodott?

AASE	Van bújja a két öregnek: könnyükre se hajlik a lány. Ha volna benézni kedved, - tudnál valamit te talán -
PEER GYNT	S Aslak, a kovács, hogy él még?
AASE	Hagyd azt a dancs feketét. Én inkább róla beszélnék, mondjam ki? tudod a nevét -
PEER GYNT	Ne mondjunk mást ma csevegve, csak játékos szavakat. Feledjük, ami csunya lenne, ami fáj s csak bánatot ad. Víz kell? Hozok én a pohárban. Nyújtózz! Rövid a nyoszolyád. De nini: ez az én gyerekágyam! Ebben hált Peer, a pulyád. Emlékszel: ide telepedtél ágyvégre, ha jött a sötét, takaróval melegítettél és mondtad a dalt s a mesét.
AASE	S emlékszel-e szánutunkra? Ha nem volt itthon apó, játsztunk: takarónk utibunda, s a padlónk fjord jege, hó.
PEER GYNT	S egy játékra, csodajóra, gondolsz még? Ugye, igen? Emlékszel a nagyszerű lóra?
AASE	A paripánkra? Meghiszem! Ló lett Kari csúf cicája, befogtuk a szék elé -
PEER GYNT	S gyi: nyugatra Hold palotája, Keleten Nap vára felé. A Soria-Moria várba robogunk völgyön-hegyen, kamaránkban pálca várta, hogy az ostorod legyen.
AASE	Ültem a bakon feszítve -
PEER GYNT	Gyeplőt eleresztve, vigan, s sűrűn hátratekintve: Nem fázol-e, drága fiam? Vénség, áldjon meg az Isten, jó lelked volt, tudom én -! Jajgatsz?
AASE	Az ágy töri testem, a hátam alatt be kemény.

PEER GYNT	Nyújtózz ki. No lám: pihenni jobb így. Segít a kezem.
AASE	<i>(nyugtalanul)</i> Nekem el kell menni!
PEER GYNT	Menni!
AASE	Peer, szüntelen érzem.
PEER GYNT	Csacsi szó! Húzd fel takaród jól, ágyvégre telepszem, ide. S a daltól és meseszótól rövidüljön az est ideje.
AASE	Lelkem ma ígére vágyna, gyötrődöm nyugtalanul.
PEER GYNT	A Soria-Moria várba a király lakomára vonul. Te feküdj csak a szánon, a csendben, odaviszlek a hó mezején -
AASE	De, te, Peer, meghívtak-e engem?
PEER GYNT	Híva vagyunk, te meg én. <i>(Zsinórt vet a székhöz, melyen a macska fekszik, pálcát vesz a kezébe, s az ágy végére ül.)</i> Holló, szaporán, suhogva! Nem fázol-e, édesanyám? Ma Grane van belefogva, azért száguld ez a szán!
AASE	Mondd, Peer, mi csendül az éjbe?
PEER GYNT	Száncsengő. Szánon ülünk.
AASE	Hu, be tompán szól a zenéje!
PEER GYNT	Most fjordjegen át repülünk.
AASE	Jaj, Peer! odafenn mi nyöghet, mi búgathat?
PEER GYNT	A hegy taraján zúgatja a szél a fenyőket. Ülj csendesen, édesanyám.
AASE	S ott, Peer, ott messze, mi rémlik? Honnan jön a fény? Van ezer!
PEER GYNT	A vár ezer ablaka fénylik. Hallod? Zene.
AASE	Tánczene, Peer.
PEER GYNT	Szent Péter jön kapujából, s int: jöjj be.
AASE	Köszön?

PEER GYNT	Köszön. Áll, s mézízű, drága borából tisztelve, hajolva kínál.
AASE	Borral? De kalácsa lesz-é?
PEER GYNT	Tetéz vele egy nagy edényt. S jön a néhai tiszteletesné s ad kávét, jó süteményt.
AASE	Hát összejövünk odaát mi?
PEER GYNT	Amikor csak kedved ered!
AASE	Ó, kedves Peer, csodalátni viszel ma: szegény öreget.
PEER GYNT	<i>(csattant az ostorral)</i> Gyi, te fekete telivérem!
AASE	Utat nem vélsz a havon?
PEER GYNT	<i>(újra csattant)</i> Itt széles az út.
AASE	Jaj, érzem. A rohanás kimerít nagyon.
PEER GYNT	Már int is a vár a hegyen fenn, mindjárt célt ér az iram.
AASE	A szemem behúnyva fekszem, magamat rád bízva, fiam!
PEER GYNT	Gyí, Grane lovam, fel a hegyre! Gyül a nép, lesz látnivaló, a kapuhoz csődülnek egyre. Jön Peer Gynt s Aase anyó! Mit akarsz, Szent Péter? Mit? He? Az anyámnak utat nem adsz? Járhatsz sokat itt, amíg te ily jó lélekre akadsz. Magamért szót tenni mit érne? Kaputól térülhet a szán. Ha beengedsz, köszönet érte, ha nem engedsz, nincs harag ám. Mesén koptattam a számat, amilyent ördög se papol vén tyúknak szidtam anyámat, mert csak kotyog és karicsol. De itt tisztelve fogadják, jó bánást érdemel ő. Jobb lélek ide manapság a falukból egy se jó. - De ni: Az Úristen személye! Szent Péter uram, hohó! <i>(Mély hangon.)</i>

Mit akar kapusom szeszélye?
Szabadon jöhet Aase anyó!
(Felkacag, és az anyja felé fordul.)
Ugye, nem tévedtem ebben?
Ez más tánc, ezt szeretem! *(Szorongva.)*
Anyám, tört fény a szemedben -
nem vagy eszméleteden? *(Az ágy fejéhez lép.)*
Némán ne meredj reám, ne!
Szólj, én vagyok itt, a fiad.
(Megtapogatja óvatosan az anyja homlokát és kezét, aztán a székre veti a zsinórt, s megszólal tompa hangon.)
Pihend ki magad, te Grane;
megtettük már az utat.
(Lezárja Aase szemét, és föléje hajlik.)
Köszönöm a gondot, a könnyet,
a vesszőt és a szidást! -
De most, anyám, te köszönd meg
(Arcát az anyja szájára nyomja.)
az ideröpítő utazást.

AZ ASSZONY

(bejön)
Nini, Peer. - Be jó ma tudni:
nyugvás jön a gondok után!
Jézus! be jól tud aludni! -
Vagy -

PEER GYNT

Csitt! Meghalt az anyám.
(Kari a holttest mellett sír. Peer Gynt sokáig fel s alá járkál a szobában; végre megáll az ágynál.)
Kari, rádbizom. Temesd te.
Nekem innen futni kell.

AZ ASSZONY

Messze?

PEER GYNT

Tengerre -

AZ ASSZONY

De messze!

PEER GYNT

S azon is túl, messzire el.
(Elmegy.)

Negyedik felvonás

Marokkó délnyugati partvidékén. Pálmaerdő. Ebédelésre terített asztal, napfogó vászonlap, gyékényszőnyegek. Beljebb a berekben függőágyak. A part közelében gőzjacht horgonyoz, rajta norvég és amerikai lobogó. A parton csónak. Mindjárt lemegy a nap. Peer Gynt, középkorú csinos úr, elegáns utazóruhában, mint házigazda az asztalfőn ül. Arany lornyett függ a mellén. Mr. Cotton, Monsieur Ballon, von Eberkopf és Trumpeterstraale éppen most fejezik be az ebédet.

PEER GYNT	Igyunk, urak! Azért vagyunk, hogy élvezzük az életet. Mondják: amit elhullatunk, elhullt. - Melyikből tölthetek?
TRUMPETERSTRAALE	Gynt, pompás gazdánk vagy te itt!
PEER GYNT	Pénzem, stewardom is segít, meg a szakácsom -
MR. COTTON	<i>Very well;</i> mind a négyükre inni kell!
MONSIEUR BALLON	<i>Monsieur</i> , ez a <i>goût</i> , ez a <i>ton</i> , - ilyent ritkán fejleszt az élet ma <i>garçon</i> -úrban, mondhatom, - van önben egy -
V. EBERKOPF	Lendülete a szabaddá tett gondolatnak, világpolgár-eszmetudatnak; ködoszlató szemlélete számára nincs előítélet, szemlélet s fennkölt sugallat, őstermészet s tapasztalat trilógiás egység-tetőn, Így érti, ugye, <i>Monsieur</i> -m?
MONSIEUR BALLON	Lehet, hogy így, de franciában nem szólna így szépen s hibátlan.
V. EBERKOPF	<i>Ei, was!</i> Nyelvünk bizony kemény. - S e tünemény okát nyomozva, azt látjuk -
PEER GYNT	Már ki van bogozva: az, hogy nőtlen maradtam én. Urak, tisztán így van. Igen. Az ember célja mi a földön? <i>Legyen önmaga</i> : - röviden - s csak magamagával törődjön. De úgy, uraim, élhet-e, ha mást szolgál, mint egy tevé?

V. EBERKOPF De ez a magáért s magában
harc nélkül nem ment, azt hiszem.

PEER GYNT Nem. Rég volt, természetesen;
de harcom becsülettel álltam.
Csak egyszer történt meg talán,
hogy törbe léptem, szinte, bajba.
Ügyes, víg fickó voltam ám,
s akit megkedveltem, a lány
királyi háznak volt a sarja. -

MONSIEUR BALLON Királyi törzs?

PEER GYNT De az a fajta,
tudják -

TRUMPETERSTRAALE *(az asztalra üt)*
Kopott nemessereg!

PEER GYNT A letört nagyság gögje rajta,
címert félt s az az iszonyatja;
plebejusvér mocskolja meg.

MR. COTTON S emiatt váltak szét tehát?

MONSIEUR BALLON Talán a család ellenezte?

PEER GYNT Dehogy!

MONSIEUR BALLON Ah!

PEER GYNT *(kíméletesen)* Sejthetik okát!
Más szólt bele, nem a család,
ami lagzink sürgetni kezdte.
Az egész, hogy nyíltan kimondjam,
kezdettől nem tetszett nekem.
Kényes vagyok ilyen dologban,
s önállóságom szeretem.
S mikor elővesz az ipam,
burkolt céllal szavaiban,
hogy állást, nevet sutba lökjek
s nemeslevélért könyörögjek,
s még jön egy s más ízléstelenség,
hogy azt ne mondjam: képtelenség -
illedelemmel búcsuzom,
meg nem szeppent az ultimátum
és otthagynom a menyasszonyom.
(Tettetett áhítatossággal dobol az asztalon.)
Bizony, mégiscsak úr a fátum!
S ha tudjuk: bizhatunk a sorsban,
ebben sok-sok vigasztaló van.

MONSIEUR BALLON S ezzel lezárult az eset?

PEER GYNT

Utána még egy szcena volt csak:
avatatlanok beleszóltak,
s ordítottak, mint a veszett.
Főként a család ifju népe.
Hetükkel párbajt vívtam én.
Örök emlékem, bár sok éve
ennek, s megúsztam könnyedén.
Vérbe került, de az a vér
értékemet csak megnövelte,
s erős tanulsággal kísér:
bölcsezen vezet a sors kegyelme.

V. EBERKOPF

Ki így látja az életet,
bölcsek között kaphat helyet.
Míg más látása az egésznek
szétszórt képét formálja résznek
s mindig csak tapogat topogva,
ön az egészet összefogja.
Egy latra téve mér eszével,
élezve közli, amin átlát,
s egy fénysugárból szórja széjjel
világnézete fénysugarát. -
S ön sosem tanult azelőtt sem?

PEER GYNT

Már említettem is talán:
autodidaktaként csupán,
soha semmit rendszeresen;
de gondolkodtam és tünődtem,
s itt is, ott is gyűjtött eszem.
Idősebb életkorba léptem.
S akkor már nem volt könnyű éppen
betűért rágni könyvlapot,
s kiszedni ezt-azt, itt-amott.
Csak morzsákat szedtem históriából,
mert időmből többre sosem futotta.
S mert jó megfogódzni a hitben
a gondsújtotta és nehéz napokra,
tanultam olykor a vallás tanából,
s így, részletekben, többre vittem.
Betűt ne faljunk hatra-vakra,
nézzük a hasznost, válogatva -

MR. COTTON

Praktikus!

PEER GYNT

Azt vessék a latra,
barátaim, mi módon éltem.
És hogy vetődtem át nyugatra?
Üres kézzel, koldusszegényen.
Kenyérharccá fajult az élet,
nehéz sorom volt, mondhatom,
de élni jó s édes nagyon;
s keserűnek mondják a véget.

	<p>A sors nem volt hozzám kegyetlen, s a szerencsém sem engedetlen. Hát ment. Én sem voltam ügyetlen. Esélyeim javulni kezdtek. Tíz év se telt s Charlestown körül már hajós Krőzusnak neveztek. Hírem tengeren átröpül; szerencsém szolgál, mind hivebben -</p>
MR. COTTON	S mit szállított?
PEER GYNT	<p>Legtöbb esetben négereket Karolinába, és bálványképeket Kinába.</p>
MONSIEUR BALLON	<i>Fi donc!</i>
TRUMPETERSTRAALE	De Gynt bátya! Hohó!
PEER GYNT	<p>Önök, ugye, úgy vélekednek: ez már erkölcsöt horzsoló. Éreztem ízét én is ennek s végül meg is gyűlöltem én. De ha elkezdtek - szó, mi szó - nem hagyjuk abba könnyedén. No és különösen nehéz rátörni egy vállalkozásra, ott vetni véget egy csapásra, hol érdekelt ezernyi kéz. Ez az „egy csapásra” nem elvem, de másfelől mindig figyeltem, s mélyen tiszteltem azt, amit a következmény szó fejez ki: határon túlra tévedezni csak árt, a sorsunk így tanít. No meg estbe hajolt az élet - ötven felé járhattam akkor -, porozta hajam már a dér, s bár megvolt még a jó egészség, olykor megszállt a gond, a kétség: ki tudja, végórám hol ér, mikor a birói ítélet választja a juhot a baktól. No de elvágni lehetetlen Kínával nagy forgalmamat. S megoldás jön egy ötletemben, mely új üzletágot mutat. Isteneiket küldök tavasszal, ősszel sok pátert ezzel-azzal; felszerelésük feddhetetlen: rum, biblia, harisnya, rizs -</p>

MR. COTTON

S a haszon?

PEER GYNT

Persze, volt az is.
Jól ment. Működtek rendületlen.
Egy bálványért, mely jól fizet,
egy kuli kap keresztvizet,
s a két hatás közömbösülhet.
A misszióban sincs pangásra ok,
minden bálványt, mely piacra kerülhet,
sakokban tartanak a papok.

MR. COTTON

S Afrika áruja, a néger?

PEER GYNT

Morálom ott is győzhetett.
Beláttam: idős korban nem lehet
ily üzletet folytatva élnünk.
Hisz bármikor elér a végünk.
S ehhez jön még ezer cselével
a nagy emberbarát-sereg,
a küzdelem kalózveszéllyel,
szelek szeszélye, fergeteg.
Eszemet ez együtt győzte meg.
Gondoltam: Peer, vond be vitorlád,
köszörüld ki sok csúnya csorbád;
és délen földeket szereztem.
Utolsó húsimportomat
megtartom, prima egy csapat.
Megteltek feszesre, kövérré,
a magam s maguk örömére.
Elmondhatom - és nem dicsekszem -,
úgy bántam velük, mint apa,
s ennek meglett a kamata.
Iskolákat is építettem,
hogyan az erényt - volt rá okom -
megtartsam a középfokon,
s vigyáztam is, hogy ott megálljon
s termometere le ne szálljon.
Majd az üzletet abbahagytam,
visszavonultam teljesen:
a farmomat gyorsan eladtam
mindenestül, véglegesen.
Rendeztem egy búcsúnapot:
nyakalták az ingyen grogot,
nők, férfiak becsiptek ott,
özvegy - tubákot is kapott.
Ezért hiszem, amennyiben
a szó nemcsak üres vigasz:
„ki rosszat nem tesz, jót tesz az” -
feledték bűnöm odafenn,
s hogy bennem bármily sok a véték,
ellensúlyozzák az erények.

V. EBERKOPF

(koccint vele)

Fellelkesít, ha látjuk ebben:
elvből tettet formál a lét,
s levette elmélet ködét,
zűrben megáll rendíthetetlen!

PEER GYNT

(aki már eddig is sűrűn üritgette poharát)

Mi, észak fiai, a küzdelemben
kitartunk. Az élnitudásunk
jó kulcsa: dugd be a füled,
úgy kígyó bele nem mehet:
az alattomosra vigyázunk.

MR. COTTON

Uram, milyen kígyó lehet?

PEER GYNT

Kicsi kígyó, mely rosszra csábít,
mikor a lelkünk tettet áhít. *(Ismét iszik.)*
S hogy merni tudjunk tettekre készen,
annak egy titka van csupán:
állni, de szabad lábbal ám,
sok életcsapda közt merészen -
tudni, ha harcoltunk s ütöttünk,
az a nap nem végső napunk,
s van még egy szabad híd mögöttünk,
melyen visszavonulhatunk.
Ez kormányozta életem,
ez adott színt minden napomnak;
örökségül kaptam: fajomnak
és hazámnak köszönhetem.

MONSIEUR BALLON

Norvég?

PEER GYNT

A születés címén,
világpolgár lelkem szerint.
Mi pályámon szerencse, mind
Amerikától kaptam én.
Kincseit könyvpolcos szobámnak
köszönöm német iskoláknak.
Frankhontól mellényem szabását
kaptam, s szikrányi szellemet -
Angliától munkás kezet,
s érdekeim védni tudását.
A zsidóktól egy szót: kívárni -
dolce far niente-m parányi
kísérőm lett Itáliában -
s egy fordulót szorosában
életem egyszer a remek
svédacél tör mentette meg.

TRUMPETERSTRAALE

(poharat emelve)

A svéd acél!

V. EBERKOPF
Először arra,
ki megforgatta viadalra!
(*Koccintanak s isznak. Peernek már forrósodni
kezd a feje.*)

MR. COTTON
Ez Sir, rendben van mind nagyon; -
de szeretném tudni: vajon
aranyával mi lesz a terve?

PEER GYNT
A tervem? Hm.

MIND A NÉGYEN
(*közelebb húzódva*)
Feleljen erre!

PEER GYNT
Első: hogy utazzam hajómon.
Ezért vettem fel önöket
Gibraltárnál társutazásra -
kerestem táncos híveket
aranyborjúm köré a táncra.

V. EBERKOPF
Elmés!

MR. COTTON
Nincs, ki hiába rójon
utat vizén az óceánnak,
mindenki célt keres magának.
Mi az öné?

PEER GYNT
Császári trónom.

MIND A NÉGYEN
Császár -?

PEER GYNT
(*bólint*) Az.

AZ URAK
Hol?

PEER GYNT
Világ királya!

MONSIEUR BALLON
De hogy?

PEER GYNT
Bízom az aranyamban!
S ez a terv nem ma született;
minden tettem ez inspirálta.
Álmodtam már ifjúkoromban:
felhőn szálllok tenger felett.
Arany kardom van, szép palástom, -
s négykézlábra buktam a páston.
De céloom nem lankadt sose.
Olvastam vagy hallottam-e,
már nem tudom: ha valaki
a nagy világot megnyeri
s *énjét* elveszti, nyeresége:
repedt fejen koszoru éke.
A szólás ilyenforma volt,
és amit mond, az nem koholt.

V. EBERKOPF
S mi a gynti *én*, s hol lehet?

PEER GYNT	A világ homlokom megett, mi önmagammá különítsen, ahogy ördög nem lehet Isten.
TRUMPETERSTRAALE	Most már, amire céloz, értem!
MONSIEUR BALLON	Nagy bölcs!
V. EBERKOPF	Én a költőt dicsérem.
PEER GYNT	<i>(emelkedő hangulatban)</i> A gynti én - egy légió vágy s kívánság, gyönyörhözó, - a gynti én egy óceán ötlet, igény és látomány, minden, mit az én mellem érez, s éltetve engem, gyntivé tesz. S ahogy föld kell Istennek arra, hogy világában úr legyen, úgy van szükségem az aranyra, hogy engem császárrá tegyen.
MONSIEUR BALLON	Aranya van!
PEER GYNT	Nincs elegendem. Belőle pár lagzit fedeznék, ha Lippe-Detmold ura lennék. De én akarok lenni teljesen, Gynt lenni egész földtekénken, Sir Gynt tetőtől talpig: én-em!
MONSIEUR BALLON	<i>(elragadtatva)</i> Öné a legszebb mámor a világon!
V. EBERKOPF	A rajnai bor százéves csodái!
TRUMPETERSTRAALE	Tizenkettedik Károly daliái!
MONSIEUR BALLON	Előbb azonban ötletet találjon befektetésre -
PEER GYNT	Már találtam; Ezért történt, hogy itt megálltam. Már északnak fordulhatok. Jachtomra érkezett lapok nagy hírt közöltek mostanában. <i>(Feláll, kezében a pohár.)</i> A jósors nem pártol el onnan, ahol megáll valaki bátran -
AZ URAK	Nos?
PEER GYNT	Hellaszban forradalom van.
MIND A NÉGYEN	<i>(felugranak)</i> A görögök?

PEER GYNT	Máris nyomulnak -
MIND A NÉGYEN	Hurrá!
PEER GYNT	A törökök szorulnak! (<i>Kiüríti poharát.</i>)
MONSIEUR BALLON	Hellászba! Szebb ügyet ki vállal? Karddal segíték, franciával!
V. EBERKOPF	Én - a távolból - proklamálok.
MR. COTTON	Szállítok, s így hasznukra válok.
TRUMPETERSTRAALE	Én Benderbe fogok utazni a híres sarkantyút kutatni.
MONSIEUR BALLON	(<i>Gynt nyakába borul</i>) Ó, bocsásson meg érte, ha félreismertem!
V. EBERKOPF	Én buta, már csalónak néztem, sviháknak.
MR. COTTON	Sok; én bolondnak -
TRUMPETERSTRAALE	(<i>meg akarja csókolni</i>) Jó magam, Peer testvér, egy haszontalan, utolsó yankee mákvirágnak -! Pardon!
V. EBERKOPF	Tévedtünk mind a hárman -
PEER GYNT	Mit mond?
V. EBERKOPF	Most már teljes sugárban látjuk a gynti nagy hadat: kívánságokat, vágyakat -!
MONSIEUR BALLON	(<i>csodálattal</i>) Tehát „Monsieur Gynt” ezt jelenti!
V. EBERKOPF	(<i>ugyanúgy</i>) S ezt: tisztességgel lenni gynti!
PEER GYNT	De mondják csak -
MONSIEUR BALLON	Nem érti ön?
PEER GYNT	Kössön fel a hóhér, ha értem!
MONSIEUR BALLON	Hogyhogy? Hát nem a görögön segít pénzzel, hajóval?
PEER GYNT	(<i>fű egyet</i>) Én? Nem! Én csak az erősebbhez állok. Kölcsönt a töröknek kínálok.
MONSIEUR BALLON	Nem lehet!
V. EBERKOPF	Elmés tréfa volt!

PEER GYNT

*(egy darabig hallgat, aztán székre támaszkodik,
és előkelő arcot vág)*

Urak, ne húzzuk az időt:
legjobb elválni, mielőtt
barátságunk füstté foszolt.
Akinek nincs, nem vesz, ha bíztat.
S akinek földje annyi csak,
amennyit árnyéka boríthat,
az ágyútöltelék, salak.
De amit gonddal félretettünk,
azt nincsen kockáztatni kedvünk.
Menjenek csak Hellászba. Ingyen
elküldöm, sőt fegyveresen.
Szítsák a harcot hevesen,
úgy könnyebb lesz íjam feszítnem.
Fel a szabadságért s jogért!
A törökre! Ontsák a vért,
és haljanak meg hősi szépen
egy-egy janicsárdárda-végen.-
De - nélkülem.
(Zsebére üt.)

Itt az arany,
s itt Sir Peer Gynt: önmagam.
*(Kinyitja napernyőjét, s elmegy a pálmaligetbe,
a függőágyak felé.)*

TRUMPETERSTRAALE

Disznó!

MONSIEUR BALLON

Hol a becsületérvék?

MR. COTTON

A becsület itt nem nagy érték;
azt nézze, mennyi hasznót ad,
ha az a görög föld szabad -

MONSIEUR BALLON

Láttam magam győztes vitéznek!
Gyönyörű görög nők becéztek!

TRUMPETERSTRAALE

Már lengettem képzeletemben
híres svéd sarkantyúm kezemben!

V. EBERKOPF

Láttam, hogy lesz föld s víz ura
a nagy-nagy germán kultúra!

MR. COTTON

Baj a kár, mely zsebünket érte.
Goddam! Tudnék könnyezni érte!
Enyém az Olympos egészen:
ezt hittem - s ha megbízható
a hír, gazdag a mélye rézben,
amely még kibányászható.
S a Kastala folyó is ott van,
mely szerepel a mítoszokban,
vize sok helyen úgy szakad,
hogy ezer lóerőt is ad -!

TRUMPETERSTRAALE Én indulok. Svéd kard kísér,
yankee aranyánál többet ér!

MR. COTTON Az meglehet, de a tömegben
mind elpusztulunk menthetetlen,
és a haszonnak ki örül?

MONSIEUR BALLON Hej! már mienk volt a szerencse -
s most itt állunk sírja körül.

MR. COTTON *(ökölbe szorított kézzel megfenyegeti a hajót)*
A sötét láda s benne kincse:
négerből sajtolt aranya -!

V. EBERKOPF Királyi eszme! Rajta! Ma
császárságát elveszti ő!

MONSIEUR BALLON Mit akar?

V. EBERKOPF Hatalomra vágyom!
A legénység megnyerhető.
Hurrá! A jachtot okkupálom!

MR. COTTON Ön - mit?

V. EBERKOPF Mindent, amit lelek!
(A csónak felé indul.)

MR. COTTON Minden érdekem arra kész,
hogy részt vegyek.
(Utána indul.)

TRUMPETERSTRAALE Nézd a csibészt!

MONSIEUR BALLON Gázság! No de - *enfin* - megyek!
(Követi őket.)

TRUMPETERSTRAALE Akkor én is - de a világon
végigdörög tiltakozásom -! *(Utánuk megy.)*

A partnak egy más szakasza. Holdfény és rohanó felhők. A jacht már teljes gőzzel siklik a nyílt tengeren. Peer Gynt a part mentén futkos fel és alá. Egyszerre a karjába csíp, majd meg kifelé bámul a tengerre.

PEER GYNT Gonosz álom! - Agyrém! - Vége van?
Nyílt tengeren! És az a vad, vad iram!
Agyrém! Alszom! Eszelős, ittas vagyok!
(Kézét tördeli.)
Lehetetlen, itt el nem pusztulhatok!
(Haját tépi.)
Álom! Akarom, hogy az legyen!
Szörnyű! Jaj! Felriadok a valóra!
Hitvány barátok -! Uram, hallgass a szóra!
Te igaz, bölcs -! Büntess, esedezem -!
(Ég felé emelt karral könyörög.)
Én kérlek, Peer Gynt! Ma segíts, vigyázz reám!

Tarts meg, különben elveszek itt, atyám!
 Pusztuljon a gép! Eresszék vízre a csónakot!
 A kötélzetet összekuszálhatod!
 Állítsd meg a tolvajt. Ne törődj ma más bajokkal!
 A világ addig megél bizonyosan - -
 Nem hallja a szót! Mint máskor is: nagyot hall!
 Szép rend! Egy Isten, aki tanácstalan.
(Felfelé integet.)
 Pszt! Néger üzletemet rég abbahagytam!
 Ázsiának térítő papokat adtam!
 S ez a jótett ér egy kézmozdulatot!
 Segíts hajómra!
(Tűzsugár szökik a jachtból magasra, utána sűrű füst gomolyog; tompa dörrenés hallatszik; Peer Gynt felordít és térdre borul a homokon; lassan eloszlik a füst; a hajó eltűnt.)
(halkan és sápadtan) A kard lecsapott!
 Ott minden élet az árban fuldokol!
 Áldott a szerencse, mely pártfogol - *(Meghatottan.)*
 Véletlen? Több. Más volt az az ok.
 Víz nyelte el őket, s én megvagyok.
 Ó, hála, hogy őriztél a veszélyben!
 s nem nézted a gyarlóságaimat - - *(Mélyet lélegzik.)*
 Csodálatos és vigasztaló tudat:
 van, aki külön is vigyázva védjen.
 De étel? Ital? Ez a pusztaság rémít.
 Valami csak akad. Ez az ő ügye már.
 Nincs baj.
(Behízelgő, erősebb hangon.)
 Nem engedni őt, hogy én itt
 elpusztuljak: kicsi, árva madár.
 Csak alázatosan. És adni időt.
 Ne csüggedj, bizz csak akaratában -
(Hirtelen felriad.)
 De mi volt az? Oroszlán kurrog a nádban?
(Vacog a foga.)
 Nem oroszlan.
(Felbátorodva.)
 Mégis az; ismerem őt.
 A vadak ide nem mernek közeledni.
 Urukkal nem mernek kötekedni.
 Van ösztönük és helyes, amit érez,
 elefánttal játszani szörnyű veszélyes. -
 De jobb, ha magamnak fát keresek.
 Ott pálma s akácfa hajlik a csendben;
 oda felkúszom s nyugton lehetek, -
 s ha néhány zsoltár is volna eszemben -
(Felmászik.)
 Nem olyan a virradat, mint a szürkület:
 ige, mit sokszor tett latra az ember.

(Elhelyezkedik.)

Milyen élvezet itt felszállni a szellememmel!
Kincsnél is több a nemes, jó érzület.
Hagyd rá magadat. Ő azt is tudja ám,
hogy kútból mit szánhat poharadnak.
Hozzám ő jóindulatu most. Atyám,
(Egy pillantást vet a tengerre, s halkán felsóhajt.)
de jó gazdának - nem, nem mondhatom annak!

Éjszaka. Marokkói tábor a sivatag szélén. Örtűz és heverő harcosok.

EGY RABSZOLGA

(haját tépve jön)

Jaj, a császár fehér lova nincs sehol!

EGY MÁSIK RABSZOLGA

(ruháját szaggatva jön)

Orv kézen a császár szent ruhája!

A FELÜGYELŐ

(jön)

Aki nem vezet nyomára,
száz-száz talpassal lakol!

(A harcosok lóra pattannak, és elvágatnak minden irányban.)

Hajnalszürkület. Akácfa- és pálmacsoportok. Peer Gynt egy fán ül, kezében letört ág, egy csomó majmot igyekszik vele magától távol tartani.

PEER GYNT

Hú! Kínos éjszaka volt nagyon.

(Csapkod maga körül.)

Itt vagy megint? Az átkozott! Dobálnak.

Gyümölcssel-e? Nem; mással hajigálnak.

Milyen undok állat egy ilyen majom!

Írva vagyon: legyen éber, küzdjön az ember.

De már erőt vesz rajtam a gyengeség.

(Újra zavarják, mire türelmetlenül kifakad.)

Únom, szűnjék meg már ez a nyegleség!

Ha itt egy fickót megragadok a kezemmel,

lenyúzom a bőrét, s abba öltözöm,

s ha a sok majom megpillant szőrösön,

valódinak érez, s bántani nem mer. -

Mi az ember? Kis pihe, semmi más,

kicsit néznie kell, mi a mód s a szokás.

Új had! Ez a nyüzsgő csöcselék!

Egy raj bolond. Csiba te! De nyomban!

Ha csak álfarkat kapnék valahonnan, -

hogy állathoz hasonlítanék -

Mi az? A fejem felett a merésze -! *(Felfelé néz.)*

Az öreg - markában a dobnivaló -!

(Félősen összekuporodik, s egy ideig mozdulatlanul ül.

A majom mozdulatot tesz, Peer Gynt hízelegni kezd neki, s csalogatja, ahogy kutyát szokás.)

Te vagy, te vagy az, öregapó!

Mily tisztességes most a viselkedése!
 Ő nem hajigál; nem is illenék.
 Nézd, én vagyok! Kuc-kuc, a te jóbarátod.
 Aj-aj! a nyelved is értem, nem csodálok?
 Rokonok vagyunk, s ez éppen elég,
 apó cukrot kap holnap -! A gaz maki!
 Pfuj, undor! A dög legazolt egészen! -
 Vagy eledel volt? Íze bizonytalan, érzem.
 De az ízlésünk a szokás alakítja ki.
 Hol is olvastam egy bölcс szavait?
 Csak köpj, a szokás majd megtanít. -
 Mit? Az aprónép is?
(Csapkod és hadakozik.)
 Égre kiált,
 hogy a teremтés díszе és diadalma
 rákényszerüljön erre -! *Gewalt! Gewalt!*
 Rossz volt az öreg, gonosz a fiatalja!

Kora reggel. Köves vidék, kilátás a sivatagra. Sziklahasadék és barlang az egyik oldalon.

Egy tolvaj és egy orgazda áll a hasadékban, mellettük a császár lova és ruhája. A díszesen felnyergelt lovat sziklához kötötték. Lovasok a távolban.

A TOLVAJ	<i>Lándzsákon villan a napnak a fénye, baj, baj!</i>
AZ ORGAZDA	<i>Legurul már, érzem, fejem a fővénybe. Jaj, jaj!</i>
A TOLVAJ	<i>(mellén keresztbe fonja a két karját) Tolvaj apám volt, lopni szeretnék.</i>
AZ ORGAZDA	<i>Orgazda apám volt, más mi lehetnék?</i>
A TOLVAJ	<i>Hordozd, mit a sors ad; az énedet óvjad.</i>
AZ ORGAZDA	<i>(fülel) Léptek - a bozótban! Merre szaladj?</i>
A TOLVAJ	<i>A barlang mély s a próféta nagy! (Otthagyják a drága zsákmányt, és elmenekülnek. A lovasok eltűnnek a távolban.)</i>
PEER GYNT	<i>(nádsípот faragva jön) Be jó ma ezen a drága reggelen! - A ganajtúró gömbjét gurítja a földön, csigaházából a csiga előjön.</i>

Aranyat lel, aki korán kel. Igen.
 Ez a napfény, mely ömlik szabadon,
 mégis csodálatos hatalom:
 nyugodt az ember, érzi: feszül a kedve,
 ökörrrel is bátran kötekedne. -
 Ó, csend! Vidéki öröm hazája!
 Hogy vethettem meg egykor annyira én!
 Magát az ember a városokba zárja,
 hol csőcselék tolong a ház küszöbén. -
 Ni, a gyík: surran s figyeli a legyet,
 bekap egyet, s nem gondol egyebet.
 Ártatlan az állat. Mily hűségesen
 követi a teremtmény rendelését,
 megtartja a jellegét, a viselkedését.
 Küzdhet, játszhat: *maga*, más sohasem
 maga, s első percétől csak ilyen.
(Lornyettjét az orrához illeszti.)
 Varangy. Pici kőodvában ül.
 Kőpusztából kukkan ki fejével,
 s néz, mintha ablakon át tekintene széjjel,
 s magának elég ő - így; egyedül.
(Elgondolkozik.)
 Elég? Magának - Hol is -? Azt hiszem -
 Igen, olvastam siheder koromban
 nagy könyvben. Posztillában vagy Salamonban?
 Bizony, évről évre észreveszem:
 az időt s helyet téveszti eszem. *(Árnyékos helyre ül.)*
 Hűs folt. Jó lesz heverőhelyemnek.
 Nini, páfrány. Itt ehető füvek teremnek.
(Megízleli.)
 A baromnak jó, no de nem nekem.
 Bár meg vagyon írva: győzz természeteden.
 De ez is: a kevélység összeroskad,
 s felemeltetés jut az alázatosnak. *(Nyugtalanul.)*
 Felemeltetés? Így lesz, tudom én; -
 másként képzelni is lehetetlen.
 A sors elvisz erről a kietlen
 földről, a kezét kinyújtja felém.
 Ez próba, de biztat már a reményem,
 ha az Úr megtartja a testemet épen.
*(Elhessegeti gondolatait, cigarettára gyújt,
 végignyújtózik, és belebámul a sivatagba.)*
 Homok, homok, mely a végtelenbe vész el. -
 Ott, messze mi az? Strucc lépeget. -
 Az Isten célja mi lehetett
 ezzel az üres sivatag-vidékkel?
 E földdel, amelyen élet nem fakadhat,
 s mely így, kiégve, nem fogan és nem adhat; -
 csak parlagon heverő homoktömeg,

s a legelső naptól fekszik hullamódra,
 s hogy lett, az Urának nem köszönte meg. -
 A természet az erőt pazarolja. -
 Keleten tán tenger csillog a naptól?
 Káprázat, én látom egyedül.
 A tenger amott, nyugatra feszül,
 s homokhát zárja el a sivatagtól.
(Hirtelen egy gondolat ragadja meg.)
 Elzárja? De én - Nem széles a gát.
 Elzárja? Csatornával töröm át, -
 s az életadó víz vad, szilaj árja
 bezúdul a pusztába, a sivárba!
 Ár lengne az izzó sír sivatagán,
 friss habbal, mint fodros vízű óceán,
 szigetévé lesz az oázis az árnak,
 zöld északi parttá Atlasz, a vad,
 s vitorlások, mint lenge sirályhad
 szállnak, hol most karaván halad.
 Élő levegő oszlatja szelében
 a gőzt, a vidék ege harmatot ad,
 építik sorra a városokat,
 s fű serked a hajló pálma tövében.
 A Szaharától délre, lenn,
 a parton friss kultúra terem.
 Timbuktuban gőz hajtja a gyári gépet,
 Bornut meg gyarmatosítva művelik,
 s a kutató, ki a Nílusfő-vidéket
 keresi, vonaton megy Habeszig.
 Kövér szigetet keresek ki itt lenn
 s a norvég fajt ide áttelepítem;
 majdnem királyi törzs völgyemnek a népe;
 itt majd arab vér juthat érébe.
 Öböl körül, szelidebb hegyoldalon
 valóra válik Peerropolis, az álmom.
 A világ vén. Most jön az én világom:
 fiatal, szép Gyntiana államom!
(Felugrik.)
 Csak tőke - a tőke mindent rendbe hoz,
 aranykulcs a tengerkapuhoz!
 Harc a halál ellen! Amíg ki nem oldja
 zsákját, melyen úgy ül, mintha kotonna.
 Szabadságért hevülnek a népek.
 S én, mint csacsi a bárkán ordítódom,
 s a szabadulás szent keresztvizét hozom,
 születő, csodaszép partok, tífélétek!
 Megyek! Adj tőkét, kelet és nyugat!
 Egy lóért - fél birodalmamat!
(A ló nyerít egyet a szakadéokban.)
 Nini! Ló! Ruha! - Fegyverek! Ékszer!

(Közelebb megy.)
 Lehetetlen! Olyat olvastam, igen:
 az akarat hegyeket mozdít erejével;
 de hogy lovat is -! Sehol, sohasem.
 Locsogás! Itt áll a ló, bizony Isten,
ab esse ad posse, s a többi is itten -
(Felöltözik a talált ruhába, s végignézi magát.)
 Sir Péter - ilyen az igaz török ám!
 Nem tudjuk, mit hoz a sors akaratja. -
 Előre, Grane, jó paripám!
(Nyeregbe száll.)
 A kengyel: szép aranyos topán!
 A lovas rangját szerszáma mutatja!

Arab főnök sátra. A sátor magában áll egy oázison. Peer Gynt keleti öltözetben párnákon pihen. Kávét iszik, és hosszú szárú pipából füstöt ereget. Anitra meg egy csapat leány táncol előtte, és énekel neki.

A LEÁNYOK KARA

Itt a próféta személye!
 Itt a próféta személye!
 Aki úr, s aki mindenek tudója,
 hozzánk jött el, ide tért be,
 homokon ló volt a hajója.
 Az úr, aki még sose tévedt,
 hozzánk jött el, ide tért be,
 átszelte a messzeséget.
 Szóljon dob s flóta zenéje;
 itt a próféta személye!

ANITRA

Lova színe fehér, akár az Éden
 teje, mely szétárad a drága folyókon.
 Hajoljon a térd! A fej is hajoljon!
 Szelid csillagfény ég a szemében.
 De ha ránk tekint e fénnel,
 ki bírja ki földi szemével?
 Pusztákon jött ide ő.
 Mellén arany és gyöngy fénye volt.
 Fény járt, ahol lovagolt.
 Mögötte sötét.
 Számum s aszály a halált viszi szét.
 Eljött a dicső!
 Ember-mód jött ide ő,
 disze fénybe vont,
 pusztá a Kába-kő;
 ezt így maga mondta!

A LEÁNYOK KARA

Szóljon dob s flóta zenéje;
 itt a próféta személye!
(A leányok halk muzsikaszóra táncolnak.)

PEER GYNT

Könyvben láttam - s igaz életismeret -:
„Próféta otthon senki fia se lehet”.
Ez jobban esik, s még több örömet ígérhet,
mint Charlestownban a hajósok közt az élet.
Volt benne üresség, s valami más
bizonytalan s idegen vonás; -
otthon sosem éreztem magam ottan,
nem is voltam avatott a dologban.
Gályára menni mi bírt, milyen ok?
Papirost fiókban túrni rakással.
Nem is értem meg, ha visszagondolok: -
így *jött*, s nincs mit magyarázni mással. -
Arany árán lenni önmaga, én,
nem más: házépítés a fővényen.
Bámul órán, gyűrűn s miegyében,
s hódol hizelegve a nép, a szegény;
kalaplevéve nézi a mellű-éked,
de óra s tú más, mint a személyed. -
Próféta - be más ma a helyzet alapja,
az ember biztosan érzi már:
a hódolat itt csak *őneki* jár,
s nem a pénze, a font sterlingje kapja.
Az ember az, ami; ami ő maga,
köszönettel a sorsnak nem adós soha,
útját nem az engedély vagy a pátenz szabja. -
Próféta; no, ez nekem való nagyon.
Különös: csak azért, mert ráleltem ideérve
a természet pár egyszerű gyermekére,
mikor átjöttem a nagy sivatagon.
Itt a próféta, megérkezett. No, jó.
Nem akartam én rászedni hívőket; -
más a hazug s más a próféta szó;
s ha tetszik, bármikor itthagynom őket.
Itt semmi se köt, s csak örülhetek ennek; -
hogyan mondjam, magánügyem az egész,
mehetek, ahogy jöttem, a paripa kész;
szóval: ura lettem a helyzetemnek.

ANITRA

(a bejárat felé közeledve)
Próféta! Uram!

PEER GYNT

Rabnőm mit akarhat?

ANITRA

Itt vár a puszta férfiunépe
s kér: lássa az arcod -

PEER GYNT

Elég! Ne tovább!
Küldd messze, a kérés úgy is elérne,
mondd meg, hogy gyűljenek össze odább;
itt nem tűnök férfit, ki zavarhat!
Mert gyarló, lányom, a férfi, tudod -
gonosz egy fajta, mondják helyesen!

Hogy rászedtek! - te nem is gyanítod -
azaz - hm; vétkezett fajuk ellenem.
Hagyjuk! Táncot! Lányok kara lejtse,
hogy a próféta, ami bántja, felejtse.

A LEÁNYOK

(táncolva)

A próféta jó, de borús ma a lelke,
a föld fia rosszal bántani merte.
A próféta kegyes, övé a dicséret;
Édenbe vele a bűnös is érhet.

PEER GYNT

(szemével követi a táncoló Anitra mozdulatait)

A lába pereg, mint dobverő botocska.
Igazán kíváncsú falatocska!
Különösen az alak, mikor így figyelve nézem,
szépségabszurdummal nem vág össze egészen;
de mi a szép? Szokás. Az. Pénz, amely
attól függ, hogy mit szab az idő s a hely.
De nekünk a szokatlan tetszik éppen,
ha már a rendes élvezetet nem ad.
A szabályszerűben nincs mámor, bódulat.
Van, ami vonz a túlsóvágyban, a túlkövéren,
aggasztóan fiatalban, szörnyű vénben; -
ami közből van, idétlen.
A lába nem kérkedhet a tisztaság színével,
s a karja - kivált az egyik - sem kivétel.
De alapjában nem nézhetem ezt hibának,
sőt, azt hiszem, feltétele itt a bájnak - -
Anitra, figyelj ide.

ANITRA

(közelebb megy) Rabnőd figyel.

PEER GYNT

Csupa báj vagy. A prófétát bűvölted el.
S ha bizonyosság kell, mert nem hiszel a szavamnak,
az Édenben hurivá avatlak!

ANITRA

Lehetetlen, uram!

PEER GYNT

Tán tréfából beszélek?
Komoly és igaz a szavam, mint az, hogy élek.

ANITRA

De nekem nincsen lelke.

PEER GYNT

De kerül!

ANITRA

Hogy?

PEER GYNT

Bízd rám. *Tőlem* függ egyedül.
De előbb hadd fogjalak nevelésre.
Nincs lelke! Igaz: buta a fejed,
ahogy ezt mondják. Szomorún veszem észre,
de sebaj, lelünk benned léleknyi helyet.
Jöjj! Tartsd koponyádat. Így ni, lemérem.

Van, van helye itt; tudtam, reméltem.
Nem olyannak, mely mélységbe figyelget,
mert úgysem kapsz nagyobb szerű lelket; -
mindegy; ha prófétád megigérte,
lesz akkora: nem szégyenkezel érte. -

ANITRA

A próféta jó - -

PEER GYNT

A szavad hogy elállt!
Szólj!

ANITRA

Azt szeretném - -

PEER GYNT

Bökd ki, ha mondom!

ANITRA

A lélek, az nekem kicsi gondom; -
de add nekem inkább -

PEER GYNT

Mit?

ANITRA

(a turbánra mutat) Azt a szép opált!

PEER GYNT

(elragadtatva nyújtja át az ékszer)
Anitra! Éva-leány vagy egészen!
Delejed hat most a férfira, rám;
ahogy egy nagy költő mondja művében:
„das ewig weibliche zieht uns an!”

Holdvilágos éjszaka. Pálmaliget Anitra sátra előtt. Peer Gynt egy fa alatt ül, arab lant a kezében. Szakállja és haja rövidre nyírt: így sokkal fiatalabbnak látszik.

PEER GYNT

(pengeti a lantot és énekel)
Bezártam Édenkertemet,
őrzöm a kulcsokat.
Hajóm a szélben lebegett,
a parton értem könnyezett
sok szép asszony sokat.
Majd délnek vettem utamat,
hasítva sós habot.
Hol büszke pálma bólogat
öbölnél, tüzzel jachtomat
elpusztítottam ott.
Puszták hajója fogadott,
mely négy lábbon siet.
Testén az ostor vert habot.
Madár vagyok - ha kell: rabod, -
minden dalom tied.
Anitra, pálmamust, milyen
ízes vagy, az maradj!
Angorakecske sajta sem
lehet oly édes, kedvesem,
Anitra, mint te vagy!
(Vállára akasztja a lantot, és közelebb kerül.)
Csend van. Csend. Figyelt az édes?

Meghallotta énekem?
 Fátyla nélkül függönyéhez
 menekült szemérmesen? -
 Pszt! Mintha dugót palackból
 húznának ki, olyan ez!
 Újból! Vagy tán más a nesz?
 Vágy-sóhaj? Nem, dana lesz -
 Nem: valaki horkol, az szól. -
 Alszik. Csuda-hang! Zenél ez!
 Ne csattogj hát, csalogány!
 Megbánhatod könnyen ám,
 ha prutty, pruttyodra felérez - -
 Hagyd! szól az írt hagyomány.
 A liget fülemiléje
 dalos; én is: zeng danám.
 Rabul ejt zeném, s zenéje
 szívet, mely fáj igazán.
 Ez a hús éj dalt kíván:
 egy a szféránk a zenében,
 s a dal: mimagunk egészen,
 Peer Gynt és a csalogány.
 Álmát őrizgetni halkan,
 ettől lesz a szív tele; -
 csucsorítva áll az ajkam,
 s mégsem ízlelek vele - -;
 ámde mozdul már a lány!
 Mégis jobb, hogy jön talán.

ANITRA

(a sátorból)
 Ó, uram, hívtál az éjjel?

PEER GYNT

Úgy van, hívtalak, leányom.
 Prédavágyó szenvedéllyel
 macska üzte messze álmom.

ANITRA

Ó, nem macskalárma vert fel;
 rosszabb volt, rosszabb ezerszer.

PEER GYNT

Mi?

ANITRA

Ne kérdd -

PEER GYNT

Mondd!

ANITRA

Szégyellem -

PEER GYNT

(közelebb húzódva)
 Az, mi eltöltött egészen,
 hogy kedvedben járni készen
 átnyújtottam ékszerem?

ANITRA

(ijedten)
 Csúf kandúrhoz, szent alak,
 hogy hasonlíthassalak?

PEER GYNT Ha szeret - meg ne ijedj -:
kandúr és próféta egy.
Vagy kis híja egyre megy.

ANITRA Ajkadról a tréfa mézzel
foly, uram.

PEER GYNT Te kis tubám,
nagy férfin külsőre nézel,
éppen, mint a többi lány.
Tréfás volnék lényegemben,
négyszemközt különösen.
Ám komoly maszkhhoz köt engem
hivatásom s helyzetem:
az teszi viselkedésem
oly feszessé; egy halom
baj, vesződség, unalom,
embergondok terhe nyom,
s mord vagyok, de csak beszédben.
El, badar szó! *Tête-à-tête*-ben
Peer csak Peer, más nem lehet.
Menj, próféta, menj serényen;
s te fogadd el Peeredet!
(A fa alá ül, és a lányt magához vonja.)
Jöjj, a pálma lombja hallgat,
míg mi megpihenni térünk!
Suttogok, s mosolyog ajkad,
aztán szerepet cserélünk:
én mosolygok, kis tubám, rád,
míg szerelmet súg a szácskád!

ANITRA *(a lábához fekszik)*
Lányod édes szót figyelget,
bár kevés, mit felfog ésszel.
Mondd, uram, a figyelemmel
megfogom majd azt a lelket?

PEER GYNT Lelket, látó értelemmel
később kapsz, légy türelemmel.
Ha aranyjel rózsasávon
inti: elmúlt már az éjjel -
majd tanítlak, drágaságom,
és nevellek jó reménnyel.
Csendes, holdas éjjelőben
esztelenség volna tőlem
mesterként oktatni téged,
adni ósdi bölcseséget. -
Nem a lélek fontos ám itt
- ha nem nézzük bölcs szemével -,
csak az ember szíve számít.

ANITRA

Szólj, uram, szólj! Szavaidban
szép opálok fénye csillan!

PEER GYNT

Balgaság a túlokosság,
gyávaság, ha nő: gonoszság;
túlzott igazság se más:
fordítva írt bölcs-írás.
Lányom, eb módjára éljek,
ha nem él távol s közel
itt lenn sok nagyétű lélek,
s látásig alig jut el.
Egyet jól ismertem én:
legkülönb volt, hős legény; -
ám utat vesztett magában
világ bódító zajában. -
Nézz csak túl a pusztaságra!
Ennyi kell: turbánom intsen -
és a síkra zúgva, frissen
ömlik át a tenger árja.
Földnek nedvet adni bőven:
tökfílkőség volna tőlem.
Tudod, mi az: élni, lenni?

ANITRA

Taníts meg!

PEER GYNT

Végiglebegni
idő árján, szárazon,
óvni énedet nagyon.
Férfiúság telijében
vagyok én: én, kicsi szépem!
Vén sasszárny ritkulva lendül,
vén fickónak teste gyengül,
foga nincsen vén anyónak -
keze fonnyadt vén apónak -
s vénnek nincs ép lelke sem.
Ifjuság! Úr lenni vágyom,
mint egy szultán, hevesen
de nem pénzen, Gyntiánán,
szöllején és pálmafáján:
úrrá lenni ifjúságom
által egy szűz-szívnek álmán. -
Láthatod, veled pihenve
mért fordult kegyem feléd itt,
vágyam mért szivedre épít?
Hogy megalapítsa *benne*
énem kalifátusát.
Teljhatalmat birtokolni,
vágyó szíved sóhaját!
Csak-enyém csak így maradnál.
Jobban foglallak be holmi
drágakőnél és aranynál.

Hogyha elválunk, fakulni
 fog az élet - persze benned.
 Addig kell betöltve lenned,
 hogyha akarod, ha nem,
 lényem által teljesen.
 Fürtjeidnek éji sátra,
 s minden bájad, drága gyermek
 hívjon szultánlakomára,
 mint a babyloni kertek.
 Alapjában jó, hiába,
 hogy fejecskéd még üres.
 Lelkes ember önmagába
 elmerülni köteles.
 Ám egyet mondok, figyeld meg:
 bokádra, ha szereted,
 gyűrűt kapsz, dísszel kivertet,
 legjobb lesz nekem s neked;
 s én leszek: Peer lesz a lelked,
 s status quónk így ép lehet. *(Anitra horkol.)*
 Alszik. Ej! Egy kis figyelmet
 benne nem keltett szavam? -
 Nem, mert oly hatalmasan
 érte e szerelmes áram:
 tovaringott álomárban.
(Felkel és ékszereket rak a lány ölébe.)
 Nesze, sok csat, gyöngyalak!
 Álmodj Peerről, róla csak!
 Álmodd: császárod fejére
 feltetted a koronát!
 Peer Gynt maga, Peer személye
 nyert ma éjjel itt csatát!

*Karavánút. A távolban az elmaradt oázis látszik. Peer Gynt fehér lován vágdat a sivatagon át.
 Előtte a nyeregben Anitra.*

ANITRA	Eressz, harapok!
PEER GYNT	Hamis vagy, kis babám!
ANITRA	Mit akarsz?
PEER GYNT	Sólymot s galambot játszanám! Megszöktetlek s bolondozom tevéled!
ANITRA	Egy vén próféta -! Te ezt nem szégyeled?
PEER GYNT	Liba vagy, a próféta nem öreg! Te ezt vénség jelének itéled?
ANITRA	Engedj haza!

PEER GYNT

Most kacér vagy, drága libám!
Haza! Az apóshoz! Nem rossz, igazán!
Két messze szökött, bolondos vadmadár, mi
hozzá sohasem merünk már visszaszállni.
Aztán az embernek, kicsinyem,
nem jó megülni sokáig egy helyen,
sok ismerős közt kezd a becsület apadni,
kivált, ha mint próféta jő.
Legyen jelenés csak, futva tűnő.
A látogatásnak jobb hát félbeszakadni.
Oly állhatatlan a pusztá népe; -
tömjénnek, imának egy csapásra vége.

ANITRA

Te próféta vagy?

PEER GYNT

Császárod, Anitra!
(Meg akarja csókolni.)
Kicsi harkály! Büszke fejét csavarintja!

ANITRA

A gyűrűdet add nekem, add, olyan ékes.

PEER GYNT

Vedd limlomom, édes, itt az egész!

ANITRA

Szavad muzsika. Zengése be édes!

PEER GYNT

Hogy így szeretsz, milyen üdvözlés!
Leszálok és vezetem lovadat rabszolgaképpen,
(Átadja ostorát és leszáll.)
így, lásd, rózsám, gyönyörű virág;
megyek homokon s a vihar szelében,
mig a hóguta kegyesen levág.
Ifjú vagyok, ezt, kedves, ne feledd el,
ne ítélj modorom soha szigorú szemmel.
A kritérium itt a tréfa, bohóság!
S ha butaság nem húzna le súlyaival,
megértenéd, bájos kicsi jószág:
szeretőd pajzán - ergó fiatal.

ANITRA

Fiatal vagy. Több arany karikád van?

PEER GYNT

Vedd. Mint a baké, szökdelne a lábam.
Ha szőlőlomb is akadna fejemre!
Fiatal lábnak, hej, táncos a kedve!
(Táncol és énekel.)
Boldog kakóca vagyok!
Csipj meg, kicsi jércém -!
Körültipeglek azért én; -
boldog kakóca vagyok!

ANITRA

Izzadsz, próféta, elolvadsz hevedben; -
add azt a súlyt, mely lóg az övedben.

PEER GYNT

Gyöngéd vagy, tartsd meg örökre magadnak; -
szerető szív úgysem örül az aranynak!
(Ismét táncol és dalol.)

*Fiatal Peer vad fickó, bizony!
Nem tudja, melyik lábára álljon.
Mit bánom, szól; - sose bánom!
Fiatal Peer vad fickó, bizony!*

ANITRA Be kecses, próféta, táncban a lépted!

PEER GYNT Ne prófétázzunk! - Jösszte, ruhát cserélek!
Vetkőzz!

ANITRA De a kaftán hosszú lesz nagyon,
öved bő s szűk a harisnya lábamon.

PEER GYNT *Eh bien!*
(Letérdel.)
Ó, adj nekem egy mély szívsebet;
szerelmes szív az ilyent élvezni tudja!
S ha majd a váram elérjük, úgy lehet -

ANITRA Az Édenkertet; - hosszu-e még az útja?

PEER GYNT Ezer mérföld -

ANITRA Be sok az!

PEER GYNT Sok, angyalom;
de előbb az ígért lelket megadom -

ANITRA Köszönöm. Anitra anélkül meglehet.
De sebet kértél tőlem -

PEER GYNT Sajgást a szivembe,
két-három napra - heves, de kurta lehetne.

ANITRA Anitra szót fogad! - Ég veled!
*(Keményen rácsap az ostorral Peer Gynt ujjára,
s vad iramban visszavágtat a sivatagba.)*

PEER GYNT *(sokáig úgy áll, mintha mennykő sújtotta volna)*
Nézzünk oda! Még ez is - -!

Ugyanott. Egy órával később. Peer Gynt nyugodt mozdulatokkal, elgondolkozva veti le török öltözetét, egyik ruhadarabot a másik után. Aztán kabátja zsebéből előveszi kis útisapkáját, felteszi, s újra európai öltözetben áll előtűnk.

PEER GYNT *(turbánját messze hajítja)*
Itt állok én, a török meg ott hever.
Nem vagy pogány szerepre való, te Peer.
Jó, hogy csupán a ruhádat érte,
s ahogy mondják, nem ment át se húsba, se vérbe. -
Mit akartam én itt? Várt-e siker?
Legjobb a keresztyén módon az élet,
vesd meg csak a páva-góg modorát,
tiszteld a törvényt és a morált,
légy önmagad és ha elér a véged,
kapsz majd koszorút s halotti beszédet.

(Néhány lépést tesz.)

A lotyó; - már-már elment az eszem,
már-már megfosztott tőle egészen.
Manó legyek, ha megérthetem
bódulatom és beleszédülésem.
Jó, hogy már vége, s kár se követte!
Egy lépés még, s a világ kinevetne. -
Hibáztam, igaz; - de igaz az is ám,
hogy az állásom okozta hibám.
Nem is a személy bukott el itt maga,
hanem ez az én vállalt prófétaságom,
melyben nem volt meg a tett s a hatás sava,
s így állt bosszút az egész sutaságon.
Próféta lenni - komisz dolog ez!
Hivatalból járni a rangja kódéban;
prófétai szempontból buta lesz,
mihelyt józanság ébred eszében.
Így hát a próféták hivatalának
köszönöm, hogy hódoltam a libának.
No de -

(Hangosan nevet.)

Gondoljuk csak meg! Az idő
futását fogni tipegve, táncmuzsikával!
Birkózni farkcsóválva az árral!
Lantolva és enyelegve hazudni,
s mint egy kakas - megkopasztva - lebukni:
prófétának vad ez és nem megfelelő. -
Kopasztva igen! És, pfuj, be csunyan;
de maradt egy kis rezerva is ám,
odatúl Charlestownban s itt a zsebemben;
nem mondhatom azt, hogy tönkrementem.
De hát a középszer, az se rossz.
Most nem köt a sors lóhoz, kocsihoz;
koffer, taligás terhemre sosem lehetnek;
szóval: ura lettem a helyzetemnek. -
Több út hív. Jobbra menjek-e, balra?
A döntés jelzi: ki bölcs, s ki a balga.
Lezárt ügy az üzleti pálya, belátom;
és a szerelem: levetett kabátom.
Rák módra menni? No ezt már nem teszem.
„Vissza-előre egy-idő az út -
ki is, be is szorítóba fut” -
így szólt egy szellemes írás, azt hiszem.
Újért, nemesebbért kellene élni;
célért, mely a harcot, a pénzt megéri.
Megírni a múltam, mitse hazudva,
könyvet, mely másokat is vezetni tudna?
Vagy - ej, van időm még erre bőven; -
s mi lenne, ha mint tudós utazó

kutatnék régi, torkos időkben?
Ez már igazán nekem való!
 A krónikát már mint fiu megszerettem,
 a tudománynak is hamar olvasója lettem. -
 Követni az ember útját volna jó!
 Piheként lebegni a történet vizében,
 míg - mint álomban - a múltakat újraélem, -
 látom: jóért hogy ömlik a hősi vér,
 - de fedett helyről, hol semmi veszély sem ér -
 látom: mártír hal, az eszme hősei hullnak,
 látok kelő s bomló birodalmakat -
 kicsiből nagyra nőtt korszakokat;
 szóval: leszedem a fölét a múltnak. -
 Veszek egy Beckert, kronológiája
 kalauzom lesz a régi világba.
 Igaz: a tudás még gyenge ma bennem,
 s bonyolultság sok van a nagy történelemben!
 Nem baj: ha kutatni balga módra kezdesz,
 az eredmény annál érdekesebb lesz. - -
 Mily nagyszerű: látni a célt magát,
 s el is érni; ha kell, tüzön-vizen át.
(Csendes elérzékenyedéssel.)
 Tépj le minden nyugozó köteléket,
 hazád, barát ne kössön meg soha téged, -
 a vagyont, a kincset felrobbantani, -
 a szerelmi vágynak jó éjt mondani, -
 az igazság nagy misztériumáért, -
(Szeméből könnyet töröl.)
 az igazi kutató kritériumáért! -
 Sosem éreztem ilyen üdvösséget.
Most látom, hogy mire szánt a végzet.
Most kell a kitartás, mert nagy a tét!
 Tán megbocsátható, ha kevélyen
 magamat ma férfi-Peernek, a lét
 császárának s a sorsom urának érzem. -
 A múlt summáját kellene most elérnem;
 az élők útjairól végképp letérnem;
 egy ócska cipőt sem ér a jelen;
 a férfira hűtlen és gerinctelen;
 a szelleme lomha, tette nem ép; -
(Vállat rándítva.)
 s a nő - csupa állhatatlan, gyatra nép!
(Elmegy.)

*Nyári nap. Táj messze északon. Kunyhó a rengetegben. Nyitott ajtó, rajta nagy fazár. Rén-
 szarvasagancs az ajtó felett. Kecskenyáj a kunyhó közelében. Középkorú, szép, szőke asszony
 ül a verőfényben. Fon.*

AZ ASSZONY

(kitekint az útra és dalol)
Elmúlik a tél, el a szép kikelet,
el a nyár, s meghozza az év a telet;
de tudom, hogy visszatérsz ide még,
várlak, megígérted egyszer rég, de rég.
(Hívogatja a kecskéket, fon és újra énekelni kezd.)
Bárhoz vagy, adjon az Isten erőt!
Áldást, ha megállsz fenn széke előtt!
Ha visszajöhetsz, várlak türelmesen;
s ha odafenn vársz, ott látlak meg, kedvesem!

Egyiptom. Hajnalhasadás. A Memnon-szobor a homoksivatagban. Peer Gynt jön, s egy ideig körülhordozza szemét.

PEER GYNT

Vándorlásom megkezdhetem itt a múltban. -
Most már egyiptomivá alakultam;
persze, csak a gynti én-alapon.
Innen meg a vágyam asszír földre von.
A világteremtésig nyomoznék?
Ezzel csak idővesztést okoznék; -
nem építek fel semmit a bibliára,
a világban úgylis ráakadok nyomára;
„varrat”-kutatással nem vesződöm,
ez túl van a tervemen és erőmön. *(Leül egy kőre.)*
Most szépen megpihenek ideérve,
és várok Memnon hajnali énekére.
Ha reggeliztem, felmegyek a piramisra,
s ha lesz időm, megnézem: bent mi a titka.
A Vörös-tengert körülutazom;
a Potifár-sírt hátha felkutatom. -
Ott ázsiai leszek. Babylonban
híres függőkertjét keresem meg a romban,
vagyis fő-kulturája nyomát.
Innen Trójába lendülök át.
Onnan a nagy Athénba habok árján,
megnézem jól az ősi helyet,
s a szoros minden kövét, amelyet
Leonidász védett élete árán; -
belekóstolok a filozófiába,
meglátom a börtönt, hol Szokratesz ment a halálba -,
de hisz ott ma harc van, pusztul az ember -!
Ne siessünk hát a görög szerelemmel -!
(Az órájára néz.)
Mégis különös: ma milyen sokára
kel fel a nap. Az időm kiszabott.
Trója tehát; - ott hagytam el, ott -
(Feláll és fülel.)
Be csodás hang, hadd figyelek morájára!
(Most kel a nap.)

A MEMMON-SZOBOR

(énekel)

*Félisten hamvaiból kikelve
madarak szállnak fel énekelve.
Kiszállnak a harcba,
mert Zeus akarta.
Te baglya a bölcseségnek,
aludni, mondd, hova térnek?
Halál a sorsod,
ha talányom meg nem oldod!*

PEER GYNT

Ha fülem nem csalt - ez a kőszobor dalolt!
Csodálatos dal: a múlt zenéje volt.
Zsongott a hangja fel és alá lebegve.
A tudósoknak feljegyzem a noteszembe.
(Noteszébe jegyez.)
„A szobor dalolt. Hallottam: zeng az orma,
de homályos volt a mondanivalója.
Káprázat volt, természetesen... -
Ma nincsen más fontos esetem.”
(Útnak indul.)

Gizeh falu közelében. A sziklából kivágott óriási Szfínx. A távolban Kairó tornyai és minaretjei. Peer Gynt jön; figyelmesen nézegeti a Szfínxet hol a lornyettel, hol a keze tölcserén keresztül.

PEER GYNT

Hol láttam ilyen fura szörnyeteget
valahol, jártomban a nagyvilágon?
Délen vagy északon lehetett?
Személy? Múltamban merre találom?
Memnon, később kisütötte eszem,
emlékeztet vén Dovre királyra,
ahogy ül mozdulatlan-mereven,
benőve sziklatalapzatába.
De ez a torz alak itt, ez a furcsa, merész,
ez a nő- s oroszlántest keveréke, -
ez is valami kalandot idéz?
Vagy egy igaz élményemnek a képe?
Kalandot? Ahá! A nyomára jöttem:
ez a Görbe, kit egyszer főbe ütöttem,
- de csak álmokép volt, lázbeteg álma.
(Közelebb lép.)
Hajszálra olyan a Szfínx szeme-szája; -
nem oly tunya arc, ravaszabb a vonása,
de különben egészen annak a mása. -
Lám, Görbe, oroszlántest vagy azóta?
Hátulról s nappal ilyen a hatása.
Van-e rejtvényed? Kideríti a próba,
hogyan vagy-e még, az a régi szavu?
(A Szfínx felé kiált.)
Hé, Görbe, ki vagy?

EGY HANG *(a Szfinx mögött) Ach, Sphinx, wer bist du?*

PEER GYNT Német echó. Fura. Ezt se vártam.

EGY HANG *Wer bist du?*

PEER GYNT Megint. Ejtése hibátlan.
Új megfigyelés. Meg kell örökíteni.
(Noteszébe jegyez.)
„Echo: német. A kiejtés berlini.”
(Begriffenfeldt előjön a Szfinx mögül.)

BEGRIFFENFELDT Egy ember!

PEER GYNT Ez szólt. Megvan a nyitja.
(Megint jegyez.)
„Később más lett a dolog facitja.”

BEGRIFFENFELDT *(nyugtalan mozdulatokkal)*
Bocsánat, uram. Közölje, de nyomban:
mi vezette ide és épp e napon?

PEER GYNT Egy régi barát. Őt látogatom.

BEGRIFFENFELDT A Szfinx?

PEER GYNT *(bólint)* Ismertem ifjúkoromban.

BEGRIFFENFELDT Rendkívüli! - S a mai éjjel után!
Az agyam lüktet koponyám feszegetve!
Ön ismeri? Mondja meg, ámde sietve:
mi ő?

PEER GYNT Mi ő? Megmondhatom én igazán.
Ő: *önmaga.*

BEGRIFFENFELDT *(ugrik egyet)*
Ha! Villant a homályból
az élet titka! És hihető,
hogyan ön maga?

PEER GYNT Ezt ő vallja magáról.

BEGRIFFENFELDT A nagy átalakulás perce jó!
(Leveszi a kalapját.)
A nevét kérem.

PEER GYNT Peer Gynt a nevem.

BEGRIFFENFELDT Peer Gynt? Jelkép! Bizonyos vagyok ebben. -
Peer Gynt? Más szóval: az ismeretlen -
aki jön - jóshír jelezte nekem -

PEER GYNT Hogy ön itt várt rám? Majdnem hihetetlen -

BEGRIFFENFELDT Peer Gynt? Mélységes, titkos az értelem!
Nagy a bölcsesség neve két szavában.
S mi ön?

PEER GYNT *(szerényen)* Az volt szakadatlan a vágyam:
legyek önmagam. - Itt az utlevelem.

BEGRIFFENFELDT Megint a titok-szó! - El, Kairóba.
(Megragadja a csuklóját.)
Ön a titkok nagy császára, tudója!

PEER GYNT Császár?

BEGRIFFENFELDT Gyerünk, no!

PEER GYNT Felismert volna tán?

BEGRIFFENFELDT Titoktudó császár - az *önmaga*-én jogán!
(Magával vonszolja.)

*Kairó. Tágas udvar; magas falak és épületek veszik körül. Rácsos ablakok, vasketrecek.
Három ór áll az udvaron, a negyedik jön.*

EGY ÉRKEZŐ Schafmann, a direktort nem találom.

EGY ŐR Már hajnal előtt kiment kocsiján.
Valami baleset érhetett talán;
éjjel -

EGY MÁSIK ŐR Pszt, jön: zaj a kapuzáron!
*(Begriffenfeldt bevezeti Peer Gyntöt, bezárja a kaput,
s bedugja a kulcsot a zsebébe.)*

PEER GYNT *(magában)*
Zseniális ember ez, úgy hiszem,
de amit mond, meghaladja eszem.
(Körülnéz.)
Vajon a tudósok klubja ez itt?

BEGRIFFENFELDT Egy szálig megleli díseit:
a hetven bölcs titokoldogatót,
s a legújabb százat, a körbe valót - -
(Odakiált az öröknek.)
Mickel, Schlingelberg, Schafmann, Fuchs, ide!
A ketrecekbe vissza izibe!

AZ ŐRÖK Hogy mi?

BEGRIFFENFELDT Ki más? Oda be! Oda be!
A világ forog s mi vele, mi vele.
(Betuszkolja őket a ketrecekbe.)
Megjött ma a nagy Peer Gynt, gyerekek;
többet nem mondok - a többit értitek.
(Bezárja a ketrecet, s a kulcsát egy kútba dobja.)

PEER GYNT De kedves doktorom és direktorom - -

BEGRIFFENFELDT Egyik se! Voltam ilyesmi egykoron - -
Hallgatni, titkot tartani kész?

PEER GYNT *(növekvő nyugtalansággal)*
Mi az?

BEGRIFFENFELDT Megmondjam? Ha meg nem ijedne -

PEER GYNT Megpróbálom.

BEGRIFFENFELDT *(egy sarokba vonja és suttogva közli)*
Ma az abszolút ész
kimúlt éjfél előtt tizenegyre.

PEER GYNT Nagy ég!

BEGRIFFENFELDT Van, van sajnálatos ebben.
És duplán kínos az én esetemben,
mert házunkat úgy hívták tegnapig itten:
bolondokháza.

PEER GYNT Bolondokháza? Nagy Isten!

BEGRIFFENFELDT Ma már nem!

PEER GYNT *(sápadtan és halkan)* Most értem, hogy e hely mi!
Ez is örült itt; - de senki se sejti!
(Elhúzódik tőle.)

BEGRIFFENFELDT *(követi)*
Ugye, ért az ember okos szavából?
Rosszul mondtam az előbb: „kimúlt”.
A bőréből bújt itt ki, magából,
mint Münchausen rókája kibújt.

PEER GYNT Bocsánat -

BEGRIFFENFELDT *(visszatartja)* Nem, nem rókaszerű:
angolna, az, az, szemében a tű;
hogyan veres - -

PEER GYNT Merre fussak előle?

BEGRIFFENFELDT Egy nyissz a nyakán - s lenyúzva a bőre!

PEER GYNT Tisztára bolond. Kötnivaló!

BEGRIFFENFELDT Tény, melyet bárki hiába palástól,
hogyan szárazon, vizen, e kibuvástól
gyökeres fordulat várható.
Ki „bolond” volt vagy fogyatékos az észben,
normális lett tizenegykor egészen
az ész új értelmű szakaszában.
S ha jól megnézzük, ami vele jött:
mióta a tegnapi óra ütött,
aki „józan” volt, tombol rohamában.

PEER GYNT Órátlit; az időm lejár -

BEGRIFFENFELDT Ideje? Ez a gyors tett perce már!
(Kinyit egy ketrecajtót, és bekiált.)

Kifelé! A világ új korszaka int!
 Az ész meghalt. De mienk Peer Gynt!

PEER GYNT De uram -
(Az örültek egymás után kitódulnak az udvarra.)

BEGRIFFENFELDT Jó reggelt. Csak ki, ki bátran!
 Örülni Szabadság virradatában!
 Császárotok ez!

PEER GYNT Császáruk?

BEGRIFFENFELDT Igen.

PEER GYNT Ez a tisztesség túl nagy, ha az érdem -

BEGRIFFENFELDT E nagy órában ilyen álszerűen
 ne szóljon!

PEER GYNT Egy kis időt nekem -!
 Nem értem a császárság tudományát,
 tompult az eszem.

BEGRIFFENFELDT De ön érti a Szfinx talányát.
 Ön, aki önmaga!

PEER GYNT Ó, nem is egyszerű ez.
 Én mindenben csak én vagyok, önmagam,
 de ennek a helynek más szabálya van:
 az ember önmaga itt magán kívül lesz.

BEGRIFFENFELDT Kívül? Téved, no de majd kiderül.
 Az ember önmaga itt egészen;
 más nincsen benne egy picit rész sem; -
 magában duzzadoz és feszül.
 Itt önmaga hordójába bebújva,
 az erjedt én mélyén, odalenn
 elzárja magát tökéletesen,
 s elfásítja az önmaga kútja.
 Mi másnak fáj, őt nem keseríti,
 más gondolata sose lelkesíti.
 Csupán én vagyunk, ha érezzük, ha szólunk,
 ugródeszkánk széléig én lehetünk.
 Ergó, ha ma császárt vár a trónunk,
 világos, hogy ön kell minekünk.

PEER GYNT Hogy az ördög -!

BEGRIFFENFELDT Nincsen a csüggedezésre ok!
 Kezdetben e földön új minden dolog.
 „Én, önmaga”; - egyet lásson a rajból
 kifogom példának hamarosan.
(Egy sötét alakhoz.)
 Huhu, jónapot! No, mi az, fiam?
 Mindig szomorú vagy a lelki bajtól?

PEER GYNT

(halkan)

Meg van írva, s némi joggal:
üvölsünk a farkasokkal.

(Hangosan.)

Úgy tudom, kedves barátom,
élnek marokkói fákon
rajban még orangutánok,
mind dalos után sóvárog;
malabár az idióma!
Példásan szép tette volna,
ha - atyafiak javára -
elvonulna ősi tájra. -

HUHU

Köszönöm, hogy meghallgattál,
s eszmét, jó tanácsot adtál.

(Széles mozdulattal.)

Költőjét kelet kizárja!

De nyugatnak majma várja! *(Elmegy.)*

BEGRIFFENFELDT

Ugye, önmaga volt? De más mi lehetne?
Telítve feszült ez az önmaga benne.

Maga volt minden kis mozdulatában,
a magán-kivülért volt pusztá-magában.

De most kifogok egy mást mutatóba,
ez is éppoly okos ma éjszaka óta.

(Egy fellahhoz, aki múmiát visz a hátán.)

Hogy van, felséges uram, Ápisz királyom?

A FELLAH

(Peer Gynthöz, vadul)

Én, Ápisz?

PEER GYNT

(az orvos mögé húzódva)

Sajnos, kis tudományom
a helyzetet nem érti egészen;
de hangja után ítélve merészen -

A FELLAH

Hazudsz te is!

BEGRIFFENFELDT

Felséges uram, a dologgal
hogy is állunk?

A FELLAH

Azt elmondom azonnal

(Peer Gynthöz fordul.)

Látod, kit hordok a hátamon?

A dicső Ápisz királyt.

De ma így nevezik csak: múmia,
ugyanis halottra vált.

Az ő műve mind a sok gula teste,

s az az óriási Szfinx,

s harcolt, ahogy orvosunk kifejezte,

a törökkel *rechts* és *links*.

Őbenne ezért egyiptomi népe

Istent dicsőített,

s leborulva ökör-formája elébe,
fejezte ki ezt a hitet. -
De *én* vagyok az az Ápisz,
ez szent és tiszta hitem.
S ha te ezt eddig nem érted,
veled itt ma megértetem.
Elment a király vadat üzni,
leszállt, s míg várta a mén,
egy szántón félrevonult ott,
és éppen az őszámén.
A trágyás föld magot érlelt
s *engem* táplált ereje.
S bár láthatatlan a szarvam,
bizonyíthatok vele.
De jaj, nem hirdeti mégsem
a hatalmam senki sem itt.
Ápisznak szánt születésem
és fellahsors keserít.
Mondd meg, mit kellene tennem,
te légy a tanácsadó -
hogyan olyan legyek, amilyen volt
a nagy Ápisz uralkodó.

PEER GYNT

Építsen, felség; sok gula teste
hirdesse nevét s a Szfinx,
s küzdjön, ahogy orvosunk kifejezte,
a törökkel *rechts* és *links*.

A FELLAH

Egy fellah! Egy nyomorult tetűcske!
Az ilyen tanács mit ér?
Jó, hogyha nem veti fel a viskóm
patkánysereg és egér!
Találj ki olyat, amitől nagy
s nyugodt lelkű lehetek,
s hasonlatos a királyhoz,
kit a hátamon cipelek!

PEER GYNT

S felséges uram, ha magát ma
felkötné, s majd odalenn,
a koporsójába nyugözve
feküdne halottmerekén?

A FELLAH

Az életem egy kötélért!
A nyakam jó hurkot akar! -
Ha lesz eleinte különbség,
az idő elmosza hamar.
(*Indul, s előkészületeket tesz arra, hogy felkösse magát.*)

BEGRIFFENFELDT

Ez egyéniség volt, Peer uram, -
a módszer embere -

PEER GYNT Az, csakugyan.
Nagy ég! Felakasztja magát komolyan ma!
Émelygek - rámegy a gond az agyamra!

BEGRIFFENFELDT Csak az átmenet ez; no de kurta dolog.

PEER GYNT De mihez? Bocsánatot - indulok -

BEGRIFFENFELDT *(visszatarjtja)*
Örült?

PEER GYNT Isten ments! Ép az eszem még!
(Nagy zaj. Husszejn miniszter keresztültörtet a csoporton.)

HUSSZEJN Jelentették: ide császár érkezett.
(Peer Gynthöz.)
Ön az?

PEER GYNT *(kétségbeesve)* Én, egészen tiszta eset.

HUSSZEJN Jó. - Választ vár pár külügyi jegyzék!

PEER GYNT *(haját tépve)*
Csak rajta! Remek! S utána mi lesz még?

HUSSZEJN Kegyeskednék bemártani, Felség?
(Mélyen meghajol.)
Én toll vagyok.

PEER GYNT *(még mélyebb meghajtással)*
Én egy tönkrement,
kifakult császári pergament.

HUSSZEJN Röviden sorsomról ennyit mondhatok:
porzónak néz a világ, bár toll vagyok.

PEER GYNT Az én sorsom, Toll ur, pedig ennyi:
papír vagyok, de nem ír reám soha senki.

HUSSZEJN Mire volnék jó, nem látja az emberi értelem,
mindenki csak port hintene énvelem.

PEER GYNT Könyv voltam én, egy lányka tulajdona. -
Bolond vagy bölcs: ugyanegy sajtóhiba.

HUSSZEJN Gondolja el ezt az emésztő szenvedést:
egy toll, amely nem lát soha kést!

PEER GYNT *(magasra felugrik)*
S mi a rénbak kínja, mely leszökik merészen,
s úgy érzi, talajt nem ér az esésben!

HUSSZEJN Kést! Tompa vagyok; - hegyesre ki vág?
Ha nincs hegyem, elpusztul a világ!

PEER GYNT Kár volna. Magából lett s született meg,
de az Úr csodaműnek tartja, remeknek.

BEGRIFFENFELDT Itt egy kés.

HUSSZEJN	<i>(elkapja)</i> Tintát nyalni csak egyszer! S megvágni magam! <i>(Átvágja a nyakát.)</i>
BEGRIFFENFELDT	<i>(félrehúzódva)</i> Ej, még telepreckel!
PEER GYNT	<i>(növekvő szorongással)</i> Fogja fel!
HUSSZEJN	Ez a jó szó! Fogd a kezédbe a tollat! Végy papírost, de sietve -! <i>(összerogy.)</i> Elkoptam. A hírt utóirat vigye szét: mint aktív toll fejezte be életét!
PEER GYNT	<i>(támolyogva)</i> Mit is - Mi vagyok? Te segíts, te nagy! Vagyok török, havasok manója, bűnös, ha te rendeled; - kezdet adj -! <i>(Kiáltva.)</i> Most nem jut eszembe neved - de ne hagyj! - te, minden örült gyámolítója! <i>(Elájul.)</i>
BEGRIFFENFELDT	<i>(szalmakoszorú a kezében; odaugrik hozzá s ráül lovas módra)</i> Magán kívül -! Koronát serényen! Még sárosan is büszkén hever. <i>(Rányomja a koszorút a fejére, s felordít.)</i> Vivát! A nagy én-Császára éljen!
SCHAFMANN	<i>(a ketrecben)</i> <i>Es lebe hoch der grosse Peer!</i>

Ötödik felvonás

Hajón az Északi-tengeren, a norvég partok előtt. Naplemente. Viharos idő. Peer Gynt, tagbaszakadt öregember, a hátsó fedélzeten áll, a haja és szakála ősz. Öltözete tengerészszerű. Zubbony és magas szárú csizma. Ruhája elviselt, kopott; maga viharedzett, vonásai megkeményedtek. A kapitány a kormánykeréknél áll, a legénység távolabb, elől.

PEER GYNT *(a hajókorlátra támaszkodva a szárazföld felé bámul)*

Ni, a Halling, hősüveg int a fején; -
de büszke az esti biborban a vén.
Ott Jökel, a bátyja, tekint ide le;
még rajta a szép zöld jégköpenye.
A Folgefonn meg amottan úgy pihen,
mint szűz, tündöklő lepleiben.
Öreg fiúk, csak semmi, de semmi móka!
Ahol álltok, álljatok ott meg szikla módra!

A KAPITÁNY *(előrekiált)*

Két ember a kormány mellé! - Lámpa fel!

PEER GYNT Csúnya szél.

A KAPITÁNY A vihart ma nem kerüljük el.

PEER GYNT Tengerről látszik a Ronde vidéke?

A KAPITÁNY Nem. A jégmező nyúlik ki elébe.

PEER GYNT S a Blaahő?

A KAPITÁNY Nem. De az árbocunkra hágva,
derűben a Galdhöpigre látna.

PEER GYNT S a Haartejg?

A KAPITÁNY *(mutatja)* Az körülbelül ott.

PEER GYNT Igen.

A KAPITÁNY Itt, uram, ön már járhatott.

PEER GYNT Mikor eljöttem, jártam ezen a vidéken
s mondják: az alj ül legtovább az edényben.
(Köp egyet, s a part felé bámul.)
S odalenn, hol a szirt homálya kék,
s mint kriptá, sötét, szoros a szakadék,
s hol lenn tágulnak a fjorderek,
ott is települtek emberek.
(A kapitányra néz.)
Szétszórtan laknak erre.

A KAPITÁNY Nagyon.
Egymástól messzire és szabadon.

PEER GYNT Befutunk hajnalra?

A KAPITÁNY	Körülbelül, ha ugyan a vihar éjjel kikerül.
PEER GYNT	Nyugaton sűrűsödnek a fellegek.
A KAPITÁNY	Ott.
PEER GYNT	Most jut eszembe! Mikor fizetek, a legénységet se feledjem el - ugye, szól?
A KAPITÁNY	Köszönöm.
PEER GYNT	Szót sem érdemel. Aranyat ástam, s odalett valahol, a sors meg én: sose fértünk össze jól. Őn tudja, hajóján mim van. Ennyi van. A többi az ördög markaiban.
A KAPITÁNY	Több, mint elég, mit a súlya nyom, hogy a nép tisztelje.
PEER GYNT	Nincs rokonom. A rút nábobot senki se várja. - Hízalgő szó a hidon útját nem állja!
A KAPITÁNY	Itt a vihar.
PEER GYNT	Már mondtam is én: ha volna szűkösen élő tengerésze, - nem nézek fősvény szemmel a pénzre -
A KAPITÁNY	Szép öntől. Sok köztük a szegény; mindnek van asszonya, gyermeke otthon. A bérből szűk a megélhetés, de ha jut mellékes is, egy kevés, a viszontlátáskor túlad a gondon.
PEER GYNT	Micsoda? Van asszonyuk és porontyuk? Mind házas?
A KAPITÁNY	Nőtlen nincs csapatunkban. A szakácsék élnek a legsanyarúbban; azok éheznek, oly súlyos a gondjuk.
PEER GYNT	Mind házas, mind? Van hát, aki várja, s jöttének örül?
A KAPITÁNY	Szerény az öröm: kisembereké.
PEER GYNT	S ha egy este köszön -
A KAPITÁNY	Elébe jobb falatot tesz a párja -
PEER GYNT	S gyertyát gyújt?
A KAPITÁNY	Kettőt is örömében, s ital is kerülhet hirtelenében.

PEER GYNT S ott ülnek a tűzhelynél melegedve?
A zajos gyermekrajnak nagy a kedve;
ez s az beleszól, bőség van a szóban -
örülnek -?

A KAPITÁNY Így lehet ez, valóban.
Azért cselekszik ön nemesen,
ha jutalmat -

PEER GYNT *(a hajókorlátra üt)* Én? Azt nem. Sohasem!
Bolond vagyok-e? Hát azt hiszi, kérem,
hogy pénzem más gyerekére fecsérlem?
Kemény volt harcom érte, sivár.
Az öreg Peer Gyntre senki se vár.

A KAPITÁNY Ahogy tetszik. Az öné egészen.

PEER GYNT Az. Pontos a szó. Más senkié sem.
Mihelyt kikötünk, fizetek. A számla:
Panamától eddig a fülkejegyem.
A legénységnek szeszt. Ennyi legyen.
Ha többet adok, ráüthet a számra.

A KAPITÁNY Nyugtával tartozom és nem ütéssel.
De bocsánat; nézzünk szembe a vésszel.
(A fedélzet elejére megy. Sötét lett, a fülkében világot gyújtanak. A hullámok ereje nő. Sűrű köd és sűrű felhő.)

PEER GYNT Örömet találni gyerekseregben,
lakozni örömként más szívekben,
kiknek hűsége kísér az uton -
Engem nem vár soha, senki, tudom.
Két gyertyafény? Azt én ma kioltom!
De hogy -? Úgy, hogy a józanságot italba fojtom,
mindegyik részeg lesz, ha ma partra ér.
Duhajon kerül gyerekéhez, asszonyához,
az asztalt verdesi, és szitkozva kiáltoz,
hogy a rá várókban megfagy a vér!
Rikolt a gyerek, s menekül az apától - -
s keserű epe lesz örömük italából!
(A hajó erősen oldalra dől, Peer Gynt megtántorodik, alig tud megállni a lábán.)
No, most igazán erős lökés ért.
Munkában a tenger, - tán fizetésért?
Észak magát meg most se tagadja;
s a tengernek gonosz itt a haragja - - *(Fülel.)*
Ki kiáltott?

AZ ŐR *(elől)* Roncs a szélárnyékban, amott!

A KAPITÁNY *(a hajó közepén állva vezényel)*
Kormányos, jobbra! A szélbe feszülve!

A KORMÁNYOS Látsz embert is?

AZ ŐR	Három alakot.
PEER GYNT	Le a csónakot!
A KAPITÁNY	Dehogy! Elmerülne. (<i>Előremegy.</i>)
PEER GYNT	Ki gondol ilyenre? (<i>Néhány tengerészhez.</i>)
	Menteni kell!
	Baj is az: csak a zubbony ázhatik el -
A CSÓNAKOS	Nincs mód rá ily viharos vizen.
PEER GYNT	Kiáltanak újra! A szél dühe lankad - Indulsz-e, szakács? Meglesz a jutalmad -
A SZAKÁCS	Nem, húsz font sterlingért se teszem -
PEER GYNT	Ti, gyáva kutyák, nem jut eszetekbe, hogyan várja őket is otthon epedve gyerek és feleség -
A CSÓNAKOS	Várhatja vigan.
A KAPITÁNY	El a zátonytól!
A KORMÁNYOS	Lemerül. Odavan.
PEER GYNT	Csend -
A KORMÁNYOS	Hogyha nők voltak amottan, három friss özvegy van falujokban. (<i>A vihar erősödik. Peer Gynt a hátsó fedélzetre megy.</i>)
PEER GYNT	Az ember mily hitetlen lelkű ma - a keresztyénség szavára se hallgat, kevesebb a jótett és az ima, nem tiszteli senki az égi hatalmat. Veszélyes az Úr ilyen éjjeli vészben, s gondolhatná ez a banda, az átkos, elefánttal játszani mégse tanácsos; - - s mégis vele ujjat húz ma merészen! Én ártatlan vagyok itt egészen, én áldozatra kínáltam a pénzem, De mit ér? Igaz, egy szó erre tanít: jó párna az ember lelki nyugalma. Ez a szárazon érhet tán valamit, de fityinget sem a fedélzeten, itt, hol a jó a gonosz módjára halna. Itt az „önmaga lenni” nem sikerül, az ember mással a mélybe kerül: ha a bosszú lesújt ladikosra, szakácsra, velük együtt jutsz le a nagymosásba; - külön értéked itt nincsen a sorban, kolbásznak sincsen a disznótorban. -

Jó voltam, és ez volt a hibám,
s hálátlanság volt mindig a bére.
Ifjabb fővel Peer mást cselekedne tán -
megpróbálná rászedni a rosszakat érte.
Van idő! A falu majd mondja felőlem:
megjött Peer, tengeren át, levegőben!
Megszerzem a házat, a gynti tanyát,
ragyogó kastéllyá épitem át.
Be nem engedek senkit a szobába,
hadd álljanak a kapunál kunyerálva; -
koldulni és könyörögni szabad;
Peer senkinek egy fillért sem ad; -
ha *engem* ütött a sors, hogy üvöltsek,
legyenek, akiken bosszút kitöltsek -

AZ IDEGEN UTAS

(ott áll a sötétben Peer Gynttől oldalt és barátságosan köszön)
Jó estét!

PEER GYNT

Jó estét! Ki köszön?

AZ UTAS

Utitárs volnék, kérem alásan.

PEER GYNT

Úgy? Azt hittem, hogy nincs utitársam.

AZ UTAS

Ez tévedés. Már látja is ön.

PEER GYNT

Különös, hogy most látom az urat,
ma este -

AZ UTAS

Nappal senki se láthat!

PEER GYNT

Beteg? A színe mutatja: sápadt.

AZ UTAS

Köszönöm - remekül érzem magamat.

PEER GYNT

Erős vihar!

AZ UTAS

Áldott! S el nem is áll.

PEER GYNT

Áldott?

AZ UTAS

A hullám felleget ér el.
Ó, összegyűl a számban a nyál!
Hány roncsot úsztat a tenger az éjjel; -
s a parton a nap hány holtra talál!

PEER GYNT

Ments Isten!

AZ UTAS

Látott már kötelen-
vagy vízben-holtat?

PEER GYNT

Pfuj! Szava förtelem -

AZ UTAS

Arcuk mosolyog, de erőltetetten:
nyelvükbe haraptak a rémületben.

PEER GYNT

Elég!

PEER GYNT Nincs? Egyre nő az eset homálya.
 (A hajóinashoz, aki a fülkéből lép ki.)
 Ki ment be itt?

A HAJÓINAS A hajó kutyája.
(Továbbmegy.)

AZ ŐR *(kiált)*
Zátony!

PEER GYNT Jaj, a kincsem! A láda merülhet -
 A fedélzetre!

A CSÓNAKOS Most más, ami sürget.

PEER GYNT Kapitány úr, tréfa volt, henye szó;
enyhítek én a szakácsnak a sorsán -

A KAPITÁNY Az árboc dűl!

A KORMÁNYOS

A CSÓNAKOS Örvény!

[illegible]

A part közelében, szirt és hullámverés között. A hajó elmerül. A ködben mentőcsónak rémlik, rajta két ember. Egy tornyosuló hullám rácsap és felborítja; kiáltás hallatszik; aztán egy ideig: csend. Kevéssel azután a csónak felborítva felmerül.

PEER GYNT *(kibukkan a csónak mellett az árból)*
Egy csónakot! Segíts, Uram!
Segíts, ahogy megírva van.
(Megkapaszkodik a csónak gerincében.)

A SZAKÁCS *(felbukkan a másik oldalon)*
Pulyáimért - én Istenem,
ma légy kegyes, segíts nekem!
(Ő is a gerincbe fogódzik.)

PEER GYNT Menj!

A SZAKÁCS Menj!

PEER GYNT Ütök!

A SZAKÁCS Én is ütök!

PEER GYNT Szétzúzlak itt: rúgok s döfök,
kettőt gerince nem bír el!

A SZAKÁCS Nem. Menj!

PEER GYNT Menj!

A SZAKÁCS

Abból nem eszel!
*(Küzdenek; a szakács egyik keze megbénul; a másikkal
görcsösen kapaszkodik.)*

PEER GYNT	A markod vedd le!
A SZAKÁCS	Irgalom! Családom otthon vár nagyon!
PEER GYNT	Nekem drágább az életem, mert ezután lesz gyermekem.
A SZAKÁCS	Te öreg vagy, én ifju még!
PEER GYNT	Merülj le; súlyos vagy. Elég!
A SZAKÁCS	Add át helyed, esedezem! Érted nem búsul senki sem - <i>(Egyet kiált, és elengedi a csónakot.)</i> Merülök, jaj!
PEER GYNT	<i>(megragadja)</i> Fogom hajad; mondd el a Miatyánkodat!
A SZAKÁCS	Már nem tudom - minden sötét - -!
PEER GYNT	Csak szaporán; a lényegét -
A SZAKÁCS	Add meg nekünk!
PEER GYNT	Elhagyhatod, a szükségest majd megkapod.
A SZAKÁCS	Add meg -
PEER GYNT	Csak egy nótája van. Látszik, szakács voltál, fiam. <i>(Elengedi.)</i>
A SZAKÁCS	<i>(Elmerülőben)</i> Add meg - <i>(Elmerül.)</i>
PEER GYNT	Ámen. Elnyelt a hab. De holtig voltál önmagad. - <i>(Felveti magát a csónak gerincére.)</i> Ki él, reményt mindig talált.
AZ IDEGEN UTAS	<i>(ráteszi kezét a csónakra)</i> Jó reggelt!
PEER GYNT	Hú!
AZ UTAS	Ki kiabált? Kedves, hogy itt találhatom. Nos, helyes volt a jóslatom?
PEER GYNT	Menjen! Hely itt egynek ha van!
AZ UTAS	Bal lábbal tartom fenn magam, úszom s egy kis rés is elég hely, hogy fogódzzam ujjam begyével; Igaz: a hulla-ügy -

PEER GYNT	Elég!
AZ UTAS	Mert hát mégiscsak itt a vég -
PEER GYNT	Egy szót se!
AZ UTAS	Jó, egy szó se lesz. (<i>Hallgatnak.</i>)
PEER GYNT	Nos?
AZ UTAS	Hallgatok.
PEER GYNT	Pokoli ez! S mit tesz?
AZ UTAS	Várok.
PEER GYNT	(<i>a haját tépi</i>) Bolondulás! Ki ön?
AZ UTAS	(<i>bólint</i>) Barátja.
PEER GYNT	És mi más?
AZ UTAS	Én mást nem juttatok eszébe?
PEER GYNT	Az ördögöt! Olyan a képe!
AZ UTAS	(<i>halkan</i>) Gyújt az világot rettegéssel, ha életünk sötétbe vész el?
PEER GYNT	Lám, lám. Végül még kiderül: a fény küldte önt követül.
AZ UTAS	Volt, ha csak egyszer minden évben, félsz és szorongás a szívében?
PEER GYNT	Hát hogyne félnénk nagy veszélyben. De amit mond, fura s idétlen -
AZ UTAS	Kószta ízét győzelemnek, mely csak szorongásban terem meg?
PEER GYNT	(<i>ránéz</i>) Ha célja az volt, hogy segít, mért csak most bukkant fel itt? Olyan percet választ ki erre, mikor a tenger már lenyelne?
AZ UTAS	Azt hiszi, jobban győzne, ha otthon, kályhánál ülne ma?
PEER GYNT	Lehet. Gúnyt űz a fecsegése. Hogy hatna serkentőn az észre?
AZ UTAS	Ahonnán jöttem, egyre megy: mosoly, pátosz - értékre egy.
PEER GYNT	Móddal. Mi vámosnak kijárna, püspöknek nem szolgál javára.

AZ UTAS Azok urnákban szundikálnak,
 koturnusra köznap nem állnak.

PEER GYNT Partot! Kotródj, te fürtelem!
 Nem akarok meghalni! Nem!

AZ UTAS Halni ötödik felvonás
 közepén sose volt szokás. *(Tovasiklik.)*

PEER GYNT A végén csak lehullt a mez! -
 Csökönnyös moralista ez.

Magasan fekvő havasi község temetője. Temetés. Pap és gyülekezet. A zsoltár utolsó versszakát éneklik. Peer Gynt arra halad el az úton.

PEER GYNT *(a kapunál)*
 Egy földim áll az utolsó út elején.
 Istennek hála, hogy ő, s nem én.
 (Belép a kapun.)

A PAP *(beszél a sírnál)*
 S most, hogy bírójához szállt lelke fel,
 s itt fekszik teste, mint üres hüvely -
 atyámfiai, hadd ismertetem,
 hogyan vándorolt át az életen.
 Gazdag nem volt és értelmes sem éppen;
 férfitlan magaviseletében,
 szelíd hangon, kuszán nyilatkozott,
 saját házában sem uralkodott;
 templomba is úgy lépett, mintha kérne:
 engedjék meg, hogy leüljön helyére.
 Tudjátok. Gudbrandvölgyből jött. Egészen
 fiatal volt, mikor falut cserélt; -
 s láttátok: jobb kezét, ameddig élt,
 mindig eldugva hordta a zsebében.
 Ez a rejtett kéz volt külön vonása,
 lelkünkbe vésődött külön jele,
 s jel volt a félénk szív hunyászkodása -
 ha olykor mégis közénk jött vele.
 S bár halk, magányos útjait követte,
 s bár köztünk idegenként vándorolt,
 hogy jobb kezének csak négy ujja volt,
 tudtátok mind, hiába rejtegette -
 Rég volt, de jól emlékszem még a napra:
 Lundéban reggel volt a sorozás.
 Háború jött. Mit hoz a változás,
 milyen jövőt - mindenki azt vitatta.
 Jelen voltam. Az asztalnál a bíró,
 a kapitány s néhány altisztje ült,
 minden legény mérték alá került,
 ahogy szokás. Jegyezte a beíró.

A szoba zsúfolt. S míg benn méregetnek,
künn fiatalok hangosan nevetnek.

Most egy név csendül. Bejön egy legény,
fehér, mint a hó a hegy tetején.

Hívják: odaáll az asztal elébe: -
a jobb kezét egy rongy rejtegeti,
nagyot nyel, tátog, nyög, beszélne -
nem tud, bár a kapitány sürgeti.
Végül dadogva és a szót keresve,
elmondta, kipirulva, szepegőn,
hogyan bicsakló sarlóval a mezőn
véletlenségből egy ujját lenyeste.

Ekkor csend lett. A sorozó urak
összenéztek s elhúzták szájukat;
a legényt néma szemmel megkövezték.
Tudta s nem látta: jég veri a testét.
Ekkor az őszes tiszt felállt: köpött,
s szólt: menj! S megmutatta a küszöböt.

S a legény ment. Ott kettős sorba álltak,
ahogyan vesszőfutáskor szokás.
Már ott az ajtó. Egy iramodás,
és nekivág a legelő határnak,
kövek s szirtek közt fut erdőhomályba,
amelyen túl a fjell s kunyhója várja. -

Félév múltán hozzánk jött. Kisfiát,
anyját s menyasszonyát hozta magával,
s földet bérelt itt, a lomi határral
szomszédos fennsík egyik parlagát.
Hamarosan házasságot kötött,
rönkházat ácsolt, törte a rögöt;
sikerrel: sárgán hullámozó vetés
hirdette: nem volt meddő küszködés.
Zsebre tett jobb kézzel járt templomunkba,
de kilenc ujjal többet dolgozott,
mint amennyit más tíz ujjal szokott.
Tavaszi ár jött, s odalett a munka.
És nem maradt, csak a mezítlen élet.

De már megint irt s ácsol odafenn,
s mire ősz jön, új ház épül, de védett
s a réginél megbízhatóbb helyen.
Védett hely? Ártól. De hózuhatagtól?
Elpusztult két év múlva minden attól.
De emberünk meg nem hajolva állta:
ásott, talicskázott, irtogatott,
s mire új tél az új havat szitálta,
már harmadik kunyhójában lakott.

Három ügyes fia volt. Iskolába
járatta őket. Messze volt nagyon; -
s a falu útjáig, sziklára hágva,

át kellett menni egy szűk szurdukon.
S mit tett? A „nagy” hadd menjen óvakodva,
ahogy lehet; de szirtes oldalon
a derekát erős kötélre fogta; -
kettőt pedig vitt, háton és karon.

S idővel megnőtt a három gyerek,
s ő várta, hogy most ők segítsenek.
Az újvilágban rég jó módban élnek,
és norvég apjukról nem is beszélnek.

Széles sohasem volt a horizontja,
szűk, kis körén túl nem látott. Neki
üresen csengett és semmit se mondva,
a szó, mely szívünket megzengeti.
Nép, haza s más magasztos, fényes eszme
benne csak úgy derengett, ködbe veszve:

Alázatosság volt az élete;
s lelkében ott élt még a régi szégyen,
ítéletének égő bélyege,
s négy ujját rejtve hordta jobb zsebében. -
Vétett a törvény ellen? Vétkezett.
De a törvény felett is fény loboghat,
ahogy, láthattuk, a Glitter felett
magas, fényes felhőcsúcsok ragyognak.
Rossz polgár volt. Államnak, templomának
csak meddő fa. De odahaza, fenn,
hol küzdve dolgozott az otthonának,
nagy volt, mert önmaga volt teljesen.
Hangjához nem lett hűtelen soha.
Szava: halkított hangszer muzsikája.
Béke veled, te, csend jó katonája,
földművesharc elesett harcosa!
Mi nem vizsgálunk szíveket s veséket:
nem ember dolga, hanem Istené,
de szent hitem: ha ma eléje léphet,
nem csonkán áll Teremtője elé.
(A gyülekezet oszolni kezd s hazaindul.
Peer Gynt egyedül marad.)

PEER GYNT

Lám, ez valódi keresztyén búcsu volt!
Nem volt semmi gyötrő a szavában.
S ez a „magához hú a magányban”,
amiről a pap a hiveknek szónokolt,
oly épületes már önmagában. *(Lenéz a sírba.)*
Ez volt, aki megcsúfolta a jobbját,
mikor én ott fenn döntöttem a sok fát?
Ki tudja? Ha nem látnám magam itt botosan,
ahol egy lelki rokonnak a sírja van,
azt hinném, én alszom odalenn,
s álmomban szól a dicséretem. -
Be derék szokás: keresztyén s emberi:

a sírnál állva visszatekinteni
jóindulattal az elhunyt életére.
Nem bánnám, ha ez a tisztas pap ítélne
s bírálna engemet is jóságosan.
No, de még van idő, mondom remélve,
míg meghív sirásóm komolyan; -
s csak jobb, ami jobb, ahogy írva van, -
s ez is: mindent, mikor itt a pillanat, -
s ez: ne temettesd el hitelbe magad; -
csak az egyház jó vigasztalónak.
Nem akartam hinni, hogy ilyen erő; -
csak most látom, milyen nevelő
avatott szájából hatása a szónak:
ki mint vet, úgy arat. Példa a jónak. -
Mindig csak önmaga lenni hiven,
törődni vele nagyban, kicsiben.
Ha a sors nem kedvez, megvan az érdem:
a tanítást szemmel tartva éltem. -
De most haza! Szűkülhet s zordulhat az út,
s a végzet gúnyja is lehet éles,
vén Peer maga útján csak hazajut,
nem változott: szegény, de erényes.
(Elmegy.)

Domb. Kiszáradt patakmeder, összeomlott malom a patak mellett, dúlt föld, pusztulás köröskörül. Feljebb: nagy ház. Fenn a háznál árverés folyik. Nagy tömeg. Isznak és zajonganak. Peer Gynt kötörmelék-halmocskán ül a malomudvaron.

PEER GYNT	Vissza - előre egy-idő az út - ki is, be is szorítóba fut. - Az idő pusztít, a patak meg ás. Kerülj, szólt Görbe; - s volna-e hátra más?
EGY GYÁSZRUHÁS FÉRFI	Csupa limlomot licitálnak ott. (Megpillantja Peer Gyntöt.) Nini, idegen is jött ide? Jó napot!
PEER GYNT	Adj Isten! Vigan vannak ezek nagyon. Keresztelő vagy lakodalom?
A GYÁSZRUHÁS	Inkább halotti tor ez, úgy gondolom; - férgek nyüzsögnek itt a menyasszonyon.
PEER GYNT	S a rongyokért férgek tülekednek.
A GYÁSZRUHÁS	Ez a nóta vége; itt vége a rendnek.
PEER GYNT	Így végződik valahányat ismerek. S mind régi a dal, tudtam, mint csacska gyerek.
EGY HÚSZÉVES LEGÉNY	(ólomöntő kanál a kezében) Ni, mit vettem. No, nézzetek ide hát: Peer Gynt gomböntő kanalát.

EGY MÁSIK	Egy schilling! Pénzesvéka! De ritka jószág.
EGY HARMADIK	Nono! Itt van öt s félért egy házalózsák!
PEER GYNT	Peer Gynt? Ki volt az?
A GYÁSZRUHÁS	Ennyi, amit tudok: Ő és a halál meg Aslak: sógorok.
EGY SZÜRKERUHÁS FÉRFI	Hát én? Kifelejtesz? Részeg vagy vajon?
A GYÁSZRUHÁS	Te meg elfelejtetted az ajtót Haegstadon.
A SZÜRKERUHÁS	Nono, finnyás éppen nem voltál te sem.
A GYÁSZRUHÁS	Tegye lóvá most a halált ügyesen.
A SZÜRKERUHÁS	Gyere, egyet igyunk a sógorságra. Jó?
A GYÁSZRUHÁS	Az ördög a sógorod, locsogó!
A SZÜRKERUHÁS	Vérünkben el úgyse korcsosulunk; ma is érezzük: Peer Gynt rokonunk. <i>(Elvonulnak.)</i>
PEER GYNT	<i>(halkan)</i> Akad ismerős itt még.
EGY SUHANC	<i>(a gyászruhá után kiált)</i> Aslak, ne igyál, sírból az anyám érted jön, hogyha elázol.
PEER GYNT	<i>(feláll)</i> Itt a földművelő szava nem talál: mind jobb a szag, mennél mélyebbre ásol.
EGY SUHANC	<i>(kezében medvebőr)</i> A dovrei macska! A bőre! Karácsonyében a manót ez üzte, zavarta serényen.
EGY MÁSIK	<i>(rénszarvaskoponya a kezében)</i> Egykor pompás bak volt, de milyen! Ezen lovagolt Peer Gynt a Gendinen.
EGY HARMADIK	<i>(kezében kalapács, rákiált a gyászruhásra)</i> Megismered, Aslak? Ez-e a verő, mely lezúzta az ördögöt nagy erővel?
EGY NEGYEDIK	<i>(üres kézzel)</i> Mads Moen, nézz a varázsköpenyegre! Ezen ült Peer Gynt s Ingridje lebegve.
PEER GYNT	Szeszt, szeszt, legények, öreg vagyok, érzem! Amim van, odábadom árverésen!
EGY SUHANC	Mondd, mid van?
PEER GYNT	A Rondén egy palotám; - a fala kő, gyönyörű épület ám.
A SUHANC	Egy gomb!

PEER GYNT	Korty szeszt adj érte, ha van. Szégyen kevesebbet ígérni, fiam.
EGY MÁSIK	Mókás öreg! (<i>A tömeg köréje gyűl.</i>)
PEER GYNT	(<i>kikiáltó hangon</i>) Grane lovam eladom -
EGY HANG A CSOPORTBÓL	S hol jár az a ló?
PEER GYNT	Távol, nyugaton! Oly gyorsan tud az a Grane futni, amilyen gyorsan Peer Gynt se tudott hazudni.
HANGOK	Van még?
PEER GYNT	Aranyam és ócska lomom. Kárral vettem meg, s kárral adom.
EGY SUHANC	S még?
PEER GYNT	Kapcsos könyv álma. Sokat ért! Elkótyavetyélem egy horogért.
EGY SUHANC	Fenének -
PEER GYNT	A császárság! Tietek! Bolyotokba vetem; tülekedjetek!
A SUHANC	S koronád?
PEER GYNT	Az is. Szalmája remek, éppen alája való fejetek. Egy vén hülye tincse! Szűztojás! Prófétaszakáll! S még annyi más! Azé lesz mind, aki megmutatja, hol az útjelzés: Itt menj magasabbra!
A BÍRÓ	(<i>aki odajött a csoporthoz</i>) Ha így viselkedel itt, alighanem tömlöcbe vezet az utad, öregem.
PEER GYNT	(<i>kalapját a kezében tartja</i>) Lehet. De ki volt Peer Gynt? Megmondhatod?
A BÍRÓ	Fecsegsz -
PEER GYNT	Bocsáss meg! De ha tudod -
A BÍRÓ	Undok költő, amilyen több nincs is a földön -
PEER GYNT	Költő?
A BÍRÓ	Arról, ami nagy volt és erős, úgy szólt, mint hogyha ő lett volna a hős. De bocsáss meg - itt az időm hiába töltöm - (<i>Elmegy.</i>)
PEER GYNT	S vajon most merre járhat a szertelen?

EGY IDŐSEBB FÉRFI

Átkelt idegenbe a tengeren;
no de ott sem lelte sehol nyugtát s helyét,
s akasztófán fejezte be életét.

PEER GYNT

Ugy-e? Tudtam, s helyes volt a szimat:
Peer Gynt magához a síríg hű maradt. *(Köszön.)*
Köszönet a mai napért, áldjon meg az ég.
(Megindul, de néhány lépés után megáll.)
Szép asszonyok és ti, vidám legények -
viszonzásul meghallgatnátok-e még
egy esetem?

TÖBBEN

Van ilyen?

PEER GYNT

Rögtön mesélek.
*(Közelebb megy a csoporthoz, s idegenszerű arckifejezés
jelenik meg az arcán.)*
San Franciscóban ástam aranyat.
Akadt ott kóklerféle, egész csapat.
Az egyik kockával citerázott,
más térden járt spanyol muzsikájú táncot.
A harmadik? Az meg ilyent csinált:
mialatt koponyáját fúrták, versifikált.
Közben látták az ördögöt odaszökni,
szerencsét jött próbálni, mint az a többi.
Az volt tudománya, mit ott mutatott,
hogymint igazi malac visitott.
Nem tudták, hogy ki, de vonz a varázs:
a terem tele volt s nagy a várakozás.
Lebegő lebernyege volt, amikor kilépett;
man muss sich drapieren, mondja a német. -
Nem sejtették, mi a kóklersége ebben:
malacot rejtett el a bő köpenyegben.
S megkezdte a számot. Megszoritotta,
s a malacka magát el-elvisitotta.
Ábránd a malaclétről - szabad és
kötött is volt ez a mímelés;
még egy visitás - kés ment-e bele? -,
s a művész meghajol és elmegy vele. -
A tárgyat bírálják a szakemberek,
dicsérők és csepülők, egész sereg.
Egyiknek a hang volt éles, mint a kés,
betanult a malac végső visitása másnak,
de azt, hogy túlzott a röfögés,
soha senki nem tartotta vitásnak.
Így járt a gonosz. Buta lehetett,
s a közönséggel számot se vetett.
*(Köszön és elmegy. A tömeget a bizonytalanság
csendje ejti meg.)*

*Püünkösdszombat estje. Erdőrengeteg. Kis távolságra tisztás látszik, rajta kunyhó; rénszarvas-
agancs az ajtó felett. Peer Gynt a bokrok közt mászkál, vadhagymát szedeget.*

PEER GYNT

Ez is álláspont. S mi az új? Próbáld ki sorra,
s válassz, de a legjobbat puhatolva.
Így tettem. Fenn Caesarnál volt a határ,
s most ott tartok, ahol Nabukadnevár.
Így lett az utam a szent történetek útja. -
Az öreg fiú az anyjához szalad újra. -
Porból lettél, s ezért vagy esendő,
ez is írva van. De a fő: tele bendő.
Tele hagymával? Ez nem gyarapítna; -
ravasz leszek, s hurkot vetek itt ma.
A patakvíz jó, hogy fel-felüdítsen,
a vadak közt is első vagyok itten.
S ha halni kell - ami nem késhet soká -,
bemászom egy szélzúta fatörzs alá,
mackó módon befedem magamat egészen
lombbal, s öreg betűkkel a fába bevésem:
Itt nyugszik Peer Gynt, a derék. Ma holt,
aki a többi állat nagy császára volt.
Császár?

(Befelé nevet.)

Nono, vén, bolondos agy!
Dehogyan vagy császár, Peer; csak hagyma vagy.
S most, kedvesem, meghántalak itt!
Sem bögs, sem kunyerálás nem segít.
(Felvesz egy hagymát, és rétegenként hántani kezdi.)
Ez a külső rongyos réteg, amely lejött,
a roncsra küzdő, árva hajótörött.
Ez az utasbőr, vékony, akár a levél,
de benne mégis a Peer Gynt íze él.
Az aranyásó énje bújt bele ebbe,
szikkadt - ha ugyan volt valaha nedve.
Egy csücskös, durva, kemény lemez:
a Hudson-öböl nyers prémvadásza ez.
Koronaszerű ez, gyorsan vetem el,
több szót az ilyen nem is érdemel.
Ez a kurta s erős, ez a régész lenne?
Né, a próféta; friss és sok a nedve.
Hazugságbűzű, mondja az írás;
aki jó, ettől elfogja a sírás.
S ez, amely áll összehajolva, lágyan,
az úr, aki élt mulatva, vidáman.
Ez tán beteg itt. Feketés a sávja; -
a papot vagy a négereket imitálja.
(Több réteget hánt le egyszerre.)
Hű! mennyi burok van itt, töméntelen!
Dehát a magját meg sohasem lelem?

(Az egész hagymát szétszedi.)
 Ez már fura! Hántogatom középig,
 s csupán réteg - kisebbedve végig. -
 Elmés a természet!
(Elhajítja a maradékot.)
 No de bölcsködjék a fránya!
 Aki töpreng, könnyen botlik a lába.
 De ilyen veszélyre a nyelvemet öltöm,
 mert én négykézláb állok a földön.
(Megvakarja a tarkóját.)
 Zavaros az élet, kezdete óta!
 A fülénél, mondják, hátul a róka.
 Elkapnád, ámde ugrik a bölcs koma,
 mást fogsz vagy semmit, őt, a ravaszt, soha.
(A kunyhó közelébe érkezik, s ott hőkkenve megáll.)
 Ez a ház, ez a tisztás -! Ejnye. Hohó!
(Megdörzsöli szemét.)
 Olyan ismerős ez a házikó. -
 Ott rénagancs emeli büszkén diszét föl -!
 S amott a sellő, mely hal a köldökétől -!
 Sellő? Hazudsz! Kerítés sora fából,
 zár, mely megvéd a manóideák rohamától -!

SOLVEJG

(a kunyhóban énekel)
Szép pünkösdt készen fogadom.
Kedves, aki messze vagy most,
jössz-e vajon?
Ha teher töri vállad,
ne jöjj sebesen; -
megigérttem: várlak,
s várok szívesen.

PEER GYNT

(feláll csendesen, halotthaloványan)
 Ez itt feledett - az ott emlékezett,
 ez itt vesztett - az ott megőrizett. -
 És megfordítani semmi sem segít!
 Ó, jaj, itt volt Peer császársága, csak itt!
(Beszalad az ösvényen az erdőbe.)

Éjszaka. Fenyőerdő. Erdőtűz pusztításának nyomai. Üszkös fatörzsek mérföldnyi mélységben. Fehér köd gomolyog itt-ott az erdő felett. Peer Gynt szaladva jön az erdőszélén.

PEER GYNT

Köd, hamu, por. Építésre
 itt anyag bőven terem.
 Benn a romlás bűzhődése;
 mennyi mázolt sírverem!
 Holt tudás és álmok adják
 a piramis ál-alapját;
 sok hazugság grádics-útja
 visz toronymagasba: csúcsra.

	<p>Bánás-undor léha szívvel lesz az ormon fenn a címer, harsányan hirdetve szét itt: <i>Petrus Gyntus Caesar fecit!</i> <i>(Hallgatózni kezd.)</i> Germeksírás? Hangja búnak - Sírás, félig dal talán. - S itt gombolyagok gurulnak -! <i>(Rugdossa.)</i> El utamból! Szaporán!</p>
A GOMBOLYAGOK	<p><i>(a földön)</i> Eszmék vagyunk, s nem gondolt el az agyad. Nem járhatunk; nem adtál lábakat.</p>
PEER GYNT	<p><i>(kikerüli)</i> Egynek adtam életet; - az is satnya, béna lett!</p>
A GOMBOLYAGOK	<p>Vágyunk: szárnyalni, lebegni, mint gondolatok - s gurulunk idelelni mi, mint gombolyagok.</p>
PEER GYNT	<p><i>(megbotlik az egyikben)</i> Gombolyag! te átkozott! Apádat elgáncsolod! <i>(Menekül.)</i></p>
SZÁRAZ LEVELEK	<p><i>(űzötten a szélben)</i> Jelszók vagyunk, s vártuk, hogy a szád kimond. S lásd, pusztulunk, mint szélszakította lomb. Hernyók kifűrtak, férgek foga öldös; nem tett koszorúnak kezed gyümölcshöz.</p>
PEER GYNT	<p>Használtok majd: földre estek, s nemsokára trágya lesztek.</p>
SUHOGÁS A LEVEGŐBEN	<p>Dalok vagyunk, de te meg nem zendítettél! Meggádolunk: ezerszer gúzsba kötöttél, Mélyen a szivedben vártuk: megoldod; - de ott hagytál, te kegyetlen. Nyeljen mérget a torkod!</p>
PEER GYNT	<p>Nyelj te, buta zümmögőm! Verselgetni volt időm? <i>(Megiramodik.)</i></p>

HARMATCSEPPEK	<i>(hulldogálnak az ágakról)</i> Láss könnyeket, miket el se sírtak, pedig jeget olvasztani bírtak. Most itt a jég benn szíved közepében; s már jégcsap ellen a könny tehetetlen.
PEER GYNT	Ronde-várban megeredtek - s mégis jól elfenekeltek!
TÖRT FŰSZÁLAK	Tettek vagyunk, s megtenni sose tudtál. Elhervadunk: aprózva torzítottál. De ott leszünk, ha majd mérlegre vetnek, s panaszt teszünk - s akkor jaj a fejednek!
PEER GYNT	Pfuj! Pálcát törni felettem olyanért, mit meg se tettem! <i>(Gyorsan továbbmegy.)</i>
AASE HANGJA	<i>(nagy messzeségből)</i> Pfuj, kocsis! Hó, ha! Hogy irányítottál! Friss porka-hóba kiborítottál. - Hova visz ez az út? Az a vár messze van? A gonosz belebútt pálcádba, fiam.
PEER GYNT	Jó lesz eliszkolni gyorsan. Magaméhoz kötve hordjam ördög bűnét? Cipelésre túlsok az én bűnöm része. <i>(Elszalad.)</i>
<i>Az erdőnek egy más helye.</i>	
PEER GYNT	<i>(dalol)</i> <i>Hol vagytok, ebek? Egy sírásót, erőset!</i> <i>S kántorhangot, amolyan bégetőset;</i> <i>kalapomra gyászfátyolt nekem;</i> <i>sok már a halottam, eltemetem!</i> <i>(A Gomböntő - szerszámosládával és nagy öntőkanállal -</i> <i>jön az oldalúton.)</i>
A GOMBÖNTŐ	Jó estét!

PEER GYNT	Jó estét!
A GOMBÖNTŐ	Öregem, hova mész? S miért ilyen sebesen?
PEER GYNT	Gyásztorba.
A GOMBÖNTŐ	Homályos már a szemem; - bocsáss meg - Peer a neved, ugye? Nem?
PEER GYNT	Peer Gyntnek hívnak.
A GOMBÖNTŐ	Úgy? No, derék. Épp őt kell elvinnem. De ma még.
PEER GYNT	Engem? S mit akarnál?
A GOMBÖNTŐ	Láthatod. Kanalamba teszlek. Gomböntő vagyok.
PEER GYNT	S mi lesz velem ott?
A GOMBÖNTŐ	Mi? Beolvasztalak.
PEER GYNT	Nono!
A GOMBÖNTŐ	Tiszta kanál, nincs benne salak. Sírod megásva, kész van a deszkaház. A hasadban majd a nyű lakomáz; - de én parancsot kaptam a Mesteremtől, hogy a lelkedet tüstént vigyem föl.
PEER GYNT	Az nem lehet! Mért nem jelezted előre?
A GOMBÖNTŐ	Gyásztorra és csecsemőkeresztelőre a család csendben kiszemelt időre készül, a díszvendégük értesítése nélkül.
PEER GYNT	Úgy van. Szédülés áll a fejembe. Te vagy -
A GOMBÖNTŐ	A Gomböntő. Tudod is te, nemde?
PEER GYNT	Kedves gyerekeknek sok nevet adnak. Lásd, Peer, hol lelsz kikötőt magadnak! De a bánásmódod nem becsületes! Peer Gynt szelídebb bánásra érdemes; - ne higgyétek: bolond vagyok és hamis - cselekedtem a földön sok jótettet is; - nevezzenek buta léhűtőnek, de ne mondjanak bűnösnek, rossztevőnek.
A GOMBÖNTŐ	Ember, hiszen éppen itt van a bökkenő: magasabb szempontból nem vagy bűntevő; tested nem a poklok kínja várja: mint más ilyenek, ide jössz a kanálba.

De a Mester, lám, takarékosan
kezel, s ezért becsülete van.
El nem hajít, kegyelmez a művi hibának,
s a hibást felhasználgatja nyersanyagának.
Lehetnél pityke ma, szemnek fényes ék
világ mellényén, ámde füled nyomorék,
s ezért jutsz most a selejt kosarába,
ahol gombtested a massa sorsa várja.

PEER GYNT Egy Peert Pállal, Péterrel összevegyítené! -
Csak nem gondolsz ilyesmire, hé?

A GOMBÖNTŐ Bizony erre gondolok, erre pontosan.
Átestek rajta sokan, sokan.
Kongsbergben a pénzre is ez a sors vár,
ha a forgástól simára kopott már.

PEER GYNT Csak fösvénykedsz itt, más mi lehetne ez?
Kedves barátom, hadd megyek el, eressz; -
kopott schilling vagy pityke, amely fületlen,
örömet nem kelthet a Mesteredben.

A GOMBÖNTŐ Ameddig az emberből nem szállt el a lélek,
megőrzi magában a fémértéket.

PEER GYNT Azt mondom: nem! És százszor is újra: nem!
Míg van karmom, fogam, ezt nem engedem!

A GOMBÖNTŐ Ezt nem? S mi mást? Ne légy buta, jöszte!
A mennynek nem vagy elég levegős te -

PEER GYNT Szerény vagyok; a magas ég nem érdekel; -
de az énemből egy szikrát sem vetek el.
Itéljetek ó törvénnyel a kárhozásra,
vagy bízzatok rá arra a lópatásra; -
lehet száz év - lehet, hogy több idő ez -,
neked, látod, ez a sors is tűrhető lesz;
ez a gyötrelem csupán morális,
és éppen ezért nem piramidális.
Csak átmenet, ahogy írva van,
s ahogy a róka szólt komolyan; -
megváltást várhat az ember, visszaléphet,
s közben reméli: jobb napokat is érhet.
De a másik sors: úgy veszni bele
idegen testekbe, mint a pihe -
ez az öntés, mely mindent, ami gynti, temet, -
mélyen felháborítja a lelket!

A GOMBÖNTŐ De kedves Peer, ez a hang nagyon heves,
potomságért izgulni nem érdemes.
Úgysem voltál soha önmagad; -
mi van abban, ha a halál hívogat?

PEER GYNT *Én nem magam? Én? Ez a tréfa kemény!
Kiderül, hogy Peer Gynt más, nem is én!
Nem, Gomböntő, ez téves ítélet,
ha belém látnál, s látnád a vesémet,
csak Peert lelnél ott is, soha mást,
sehol egyetlen idegen vonást.*

A GOMBÖNTŐ *Az nem lehet. Itt van, ni, a rendeletemben:
menj s Peer Gyntöt nyomozd ki, de menten.
A hivatását nem töltötte be.
Selejt. Öntökanálba vele.*

PEER GYNT *Badar beszéd! Peer -? Nem hiszek ebben.
Rasmus vagy Jon lehet ott a rendeletedben.*

A GOMBÖNTŐ *Rég volt már, hogy kanalamba tettem őket.
Jöjj szépszerivel, s ne lopd az időmet!*

PEER GYNT *Azt lesd! S ha reggel majd kisütik,
hogya az írás másra vonatkozik?
Jó ember, ügyelj! Gondold csak el:
ezért felelős egyedül te leszel -*

A GOMBÖNTŐ *No de itt az írás -*

PEER GYNT *Jó, de határidőt -*

A GOMBÖNTŐ *Minek az?*

PEER GYNT *Bizonyítsam a kétkedők előtt,
hogya önmagam voltam, soha mássá
nem lettem. És most ezt teszik itt vitássá.*

A GOMBÖNTŐ *S a bizonyosság?*

PEER GYNT *Okmányok, tanuk ezre.*

A GOMBÖNTŐ *Félek, hogy a Mester elveti rendre.*

PEER GYNT *Nem, nem! Ez a gond ne bántsa nyugalmadat!
Pár percre kölcsönkérem most magamat;
egyszer születünk, tehát jogunk van
megóvni magunkban az énhez tartozót.
Elengedsz?*

A GOMBÖNTŐ *Menj. De jegyezd meg a szót:
elfoglak az első átalutunkban.
(Peer Gynt futva távozik.)*

Jóval odább az erdőben.

PEER GYNT *(loholva jön)*
*Az idő pénz. Jó mondás nagyon.
A keresztút merre lehet vajon?
Lehet távol, de lehet közel,
a talaj izzó vasként tüzel.
Tanút! Tanút! De hol lelek ebben*

az emberláb se taposta rengetegben?
 A világ kontár mű, s benne sivár a hely
 annak, aki színigazáért síkra kel.
*(öreg, hajlott hátú férfi baktat előtte az úton;
 kezében bot, nyakában tarisznya.)*

AZ ÖREG *(megáll)*
 Egy hontalan egy schillinget kér csupán!

PEER GYNT Bocsáss meg, nincs apró a zsebemben -

AZ ÖREG Peer herceg! Itt! És oly nagy idő után!

PEER GYNT S te ki vagy?

AZ ÖREG Már elfeledte a Rondét? Engem?

PEER GYNT Csak nem -?

AZ ÖREG Bizony én: vén Dovre apó.

PEER GYNT Dovre apó? Csakugyan? Nem áztat a szó?

DOVRE APÓ Ó, jaj, uraságom fénye hol van? -

PEER GYNT S vagyonod?

DOVRE APÓ Kifosztottak, de teljesen.
 Bolyongok a földön farkaséhesen.

PEER GYNT Hej! Ilyen tanu nem terem minden bokorban!

DOVRE APÓ De a herceg úrnak is érte dér a haját.

PEER GYNT Örölnék, kedves apósom, az évek -
 privát ügyeket adjunk át a feledésnek, -
 elsősorban a családi vitát.
 Vad fickó voltam -

DOVRE APÓ Az. De nagyon.
 Mit nem tesz az ember fiatalon?
 De jó, hogy elhagyta jegyesét:
 így elkerülte a szégyen a gonddal;
 züllésre adta az életét -

PEER GYNT Lám!

DOVRE APÓ Rongyosan csavarog ma szerteszét;
 s a levet most összeszűrte Tronddal.

PEER GYNT Tronddal?

DOVRE APÓ Igen, a valfjellivel.

PEER GYNT Á, Trond! Igen, attól csábítottam el
 a három lányt!

DOVRE APÓ De fiúunokám
 nagy és kövér; országos törzsnek az apja -

PEER GYNT Elég már, jó ember, sok is ám;
 más az, ami szívemet áthatja. -

Elég kínos helyzetbe jutottam,
s bizonyítvány vagy tanu kellene;
legjobb az ipam volna, ha segítene.
Meghálálnám jó borraavaló-garasokban -

DOVRE APÓ

Hogy én segítsek a herceg úron? Én-e?
De egy bizonyítványt kérhetek érte cserébe?

PEER GYNT

Adok szívesen. - De ma szűken áll a pénzem
meg kell a fillért is zsugorogva nézmem.
Figyelj. Emlékszel-e? Lánykérőbe jártam
egy este tenálad fenn a rondei várban -

DOVRE APÓ

Isten ments, hercegem -

PEER GYNT

Itt ne hercegezzél!

Elég! - Erőszakosan, hevenyén
szándékod volt, hogy a szemlencsémbe metsszél,
hogy Peer Gyntből manó legyek én!
S mit tettem? Szóltam: tiltakozom!
Megállok a gynti lábamon!
Nem kell hatalom, rang és szerelem sem,
az a fő, hogy önmagamát kövessem.
Ez a tény. Ezt kell tanuként igazolni -

DOVRE APÓ

Ezt nem tehetem!

PEER GYNT

Fecsegő felelet!

DOVRE APÓ

Hazug tanulásba szeretne sodorni?
Nem volt-e ruhája manóviselet?
Itta sörünk -

PEER GYNT

Csábításodra tettem -
nem tiltakoztam-e elkeseredetten?
Épp erről látszik meg, ki a férfi. Kérlek,
a versnek is a legvégén van a lényeg.

DOVRE APÓ

De a vég itt ellened szól, s mást mutat.

PEER GYNT

Locsogás!

DOVRE APÓ

Amikor elhagytad a váramat,
füled tövére felírtad jó jeligémet.

PEER GYNT

Melyiket?

DOVRE APÓ

A szót, a választót, a keményet.

PEER GYNT

Már mondd ki!

DOVRE APÓ

Manót s embert választ el a szó:
Légy önmagadnak mindig elég, manó!

PEER GYNT

(egy lépést hátrál)
Elég!

DOVRE APÓ

S hozzáidomulni készen,
így éltél, teljes erőddel, egészen.

PEER GYNT Ugyan! Én, Peer Gynt?

DOVRE APÓ *(sírva)* Hálátlan! Így cselekedni!
 Manóként élni, de rejtegetni!
 Mindenben csak ez a szó segített,
 utadon a magasba ez lendített; -
 És most elvetsz, és megtagadod ígémet,
 noha hálára kötelezne téged.

PEER GYNT *Elég!* Hogy én - Csupa ráfogás!
 Manó! Önző! Az egész - locsogás!

DOVRE APÓ *(elővesz egy csomó régi újságot)*
 Azt gondolod, hogy nincs hírlap minálunk?
 Itt, látod-e, itt, vörössel feketén,
 a „Boszorkány Közlönyben” cikket találunk:
 terólad zeng. S az elutazás telén
 az „Ördög Szemle” dicsér vezető helyén.
 Olvasd el. Szép ez a nagy magasztalás.
 Nézd, itt a cikkíró neve: „Lópatás.”
 Emitt meg „A nemzeti elv s a manóság” -
 azt írja benne az értekező,
 döntő a közös hiba adta rokonság,
 s nem a fark vagy a szarvak dísze a fő.
 „Magadnak elég - ez a bélyeg itten”,
 így végezi, és te vagy példája a cikkben.

PEER GYNT Én, én manó?

DOVRE APÓ Egészen tiszta dolog.

PEER GYNT Mért nem maradtam a Rondén, nálatok?
 Ott békében tölthettem volna időmet,
 s nem koptattam volna magamat s a cipőmet.
 Locsogás, - öreg! Fecsegés! Peer Gynt - manó!
 Ég áldjon! Eredj! - Egy kis dohányravaló.

DOVRE APÓ Kedves Peer herceg!

PEER GYNT Ejnye, siess!

DOVRE APÓ Eszelős vagy-e? Gyermek? Ispotályt keress.

DOVRE APÓ Hiszen azt keresek, de lám, a kevélyek:
 unokám sok sarja, akik szabadon
 üzhetnek, mert az övék minden hatalom,
 azt mondják: már csak könyvek lapjain élek.
 Szólás, hogy nincs rosszabb a gonosz barátnál.
 Ó, jaj, a magam bőrén tanulom meg én;
 fáj tudni, hogy ennyi vagyok már: költemény.

PEER GYNT Megesett, jó ember, mással is ám már.

DOVRE APÓ Mi nem jutunk aggsági segélyhez;
 hol az aggmenház? hol a tartalék? -
 Nem is illenék ez a rondei néphez.

PEER GYNT Csak az ördög igéje: magadnak elég!

DOVRE APÓ A herceg nem panaszolhat a szóra.
S ha így vagy amúgy megszánna szive -

PEER GYNT Rossz nyomra futottál, Dovre apója:
mert lásd, „csupaszon” érkeztem ide -

DOVRE APÓ Herceg s koldus? Lehetetlen eset!

PEER GYNT Zálogba tettem hercegi énemet.
Ti vagytok oka, ti gonosz manó-zsiványok!
Vesztünkbe visznek a léha társaságok.

DOVRE APÓ Ismét megcsalt a remény. Mehetek.
Ég áldjon. A városban csak elélek.

PEER GYNT Mit akarsz?

DOVRE APÓ A színházhoz sietek.
Nemzeti hőseket keres a sajtó ma. Remélek. -

PEER GYNT Hát jó utazást. S add át üdvözetem.
Ha szabadulok, én ugyanazt teszem.
Bohózatot írok, mély lesz a humora, gynti:
a cím: „*Sic transit gloria mundi*”.
(*Továsiet az úton; Dovre apó utána kiabál.*)

Keresztút.

PEER GYNT Ilyen próbát, Peer, nem láttál soha még!
Sorsdöntő volt az a dovrei szó: *elég*.
Hajótörött, menekülj egy deszkaszálon.
De selejt sorsára ne juss soha, semmi áron!

A GOMBÖNTŐ (*a keresztútnál*)
No, Peer, hol van az a tanusítás?

PEER GYNT Ez az átalutunk? Ez volna vajon?

A GOMBÖNTŐ Nem olvastam, de látom az arcodon,
hogy rólad mit mondhat az az írás.

PEER GYNT Belefáradtam; - meg el is tévedhetek -

A GOMBÖNTŐ El hát; úgysem használna ez se neked.

PEER GYNT Igaz; itt a vadonban késő éjszakán -

A GOMBÖNTŐ Öregember baktat amott. Megszólitanám.

PEER GYNT Ittas; nem ajánlhatom. Ne tedd meg.

A GOMBÖNTŐ De hátha -

PEER GYNT Hagyj békét az öregnek!

A GOMBÖNTŐ Hát így vagyunk már?

PEER GYNT Egyre felelj csupán:
mi az „önmaga lenni” lényegében?

A GOMBÖNTŐ Különös, hogy az kérdi, aki éppen -

PEER GYNT Felelj kurtán, jól. És szaporán.

A GOMBÖNTŐ Az önmaga lenni: magunkat meghaladni.
De megzavarhat a szó homálya; tehát
így mondom: mint cégtábla mutatni
a Mestered célgondolatát.

PEER GYNT S aki nem tudhatja meg sohasem,
Mi a Mester célja?

A GOMBÖNTŐ Megérzi a *sejtő*.

PEER GYNT No de hányszor megtéveszt az a sejtelem, -
s olyankor *ad undas* viszi le a lejtő.

A GOMBÖNTŐ Bizony. S akiben sejtést se találunk,
abban könnyebben horgot akaszt a Patásunk.

PEER GYNT Fogas itt ez az ügy, bonyolult ez a helyzet -
Inkább feladom ma az „önmaga”-elvet; -
nemigen tudnék bizonyítani sem,
leszámolok vele teljesen.
De minap, hogy az erdőt jártam el-eltörődve,
szorított a lelkiismeretem cipője;
bűnös vagy, Peer, száz szónak is egy a vége -

A GOMBÖNTŐ Nono, Peer Gynt, legelülről kezdenéd-e?

PEER GYNT Dehogy. Úgy értem: *nagy* bűnös, ritka hamis;
nemcsak tettben, de a vágyban, a szóban is.
Amikor idegen földön csavarogva -

A GOMBÖNTŐ Jó, jó; de kíváncsi vagyok a lajstromodra.

PEER GYNT Adj egy kis időt; hogy gyóntatót keressek.
Hozok írást tőle, a bűnök benne lesznek.

A GOMBÖNTŐ Ha lesz lajstrom, természetesen
a kanálba nem kerülsz sohasem.
De Peer, a parancs -

PEER GYNT Vén már a papír is;
alatta elévült régen a dátum.
Volt erkölcsünkben egy fura krízis:
prófétát játszom, s üdvöm: a fátum.
No, hozzak írást?

A GOMBÖNTŐ De -

PEER GYNT Senki se nógat,
itt nem találsz nagy tennivalókat.
Járásunk pompás, friss levegője edz,
itt nagy kort érnek épen, erőben.
A justedali pap így fejezte ki ezt:
„ritkán hal meg valaki nálunk a völgyben”.

A GOMBÖNTŐ Van még egy átalutunk. Végso határom.

PEER GYNT Papot! Papot! A föld fenekéből, minden áron!
(Elszad.)

Hangavirágos halom. Az út a magasodó hegyvidék felé kígyózik.

PEER GYNT Esben így szólt: ez is ér valamit,
s felvette a szarka tollait.
Ki hitte volna: a bününk és hibánk
az utolsó este a bajból még kiránt.
No de, persze, csiklandós az eset még:
Hiszen így hamuból a tűzbe esnék; -
de van egy szólás annak, aki fél:
ameddig az ember lélegzik, remél.
(Sovány alak, magasan felkötött reverendában,
sietve haladna át az úton. A vállán madárfogó háló.)

PEER GYNT Egy pap! Hálóval! Ej, ki lehet?
Hurrá! A szerencse hogy szeret!
Jó estét, lelkész úr! Meredekhez ért. -

A SOVÁNY Mit nem teszünk egy emberi lélekért?

PEER GYNT Valakit vár tán a mennyei út?

A SOVÁNY Nem; azt remélem, a másik útra jut.

PEER GYNT Elkísérném, ha ez papi méltóságod -

A SOVÁNY Tessék. Szeretem a társaságot.

PEER GYNT Valami szorítja szívem -

A SOVÁNY *Heraus! Ki vele!*

PEER GYNT Ön jó embernek tart. Igaz-e?
A törvényt meg nem szegtem volna soha.
Múltamban nincs béklyó, kaloda;
mégis megesik, hogy botlik a lábunk -

A SOVÁNY Meg, meg. S ilyet a legjobbnál is találunk.

PEER GYNT Kicsiségek -

A SOVÁNY Csak kicsiségek?

PEER GYNT *Azok.*
En-gros bünöktől tiszta vagyok.

A SOVÁNY Ha ez így van uram, hagyjon békét nekem;
a személyemben téved. Mit néz kezemen? -
Szóljon, ha róla észrevétele van. -

PEER GYNT A körömrendszer fejlett csodálatosan.

A SOVÁNY Lábamra sandít most, ugye? Nem?

PEER GYNT Valódi pata?

A SOVÁNY Természetesen.

PEER GYNT *(megemeli kalapját)*
Szentül hittem, hogy az Ige papja ön:
pedig különb a szerencsém. Köszönöm.
Ha terem vár, hagyd el a konyha irányát,
s ha király - kerüld el a gyatra lakáját.

A SOVÁNY Kezet! Nincs semmi előítélete.
Állok szolgálatára. Segíthetek-e?
Pénzt és hatalmat én nem ígérhetek,
azt, ha felakaszt, akkor se szerezhetek.
Nem hinné: pang az üzleti élet; -
kicsi forgalmam nem hoz nyereséget;
nagy néha jön egy lélek egyedül -

PEER GYNT Hát most az emberek annyira jobbak?

A SOVÁNY Dehogyan! Cudarul elaljasodtak; -
legtöbbje az olvasztóba kerül.

PEER GYNT Erről magam is hallottam már valamit;
tulajdonképpen ezért vagyok itt.

A SOVÁNY Szóljon!

PEER GYNT Ha szerénységtelenség nincs a szavamban,
kérnék -

A SOVÁNY Egy jó menedéket, ugye?

PEER GYNT Kitalálta, nem kell végigmondani se.
Hiszen pangás van a forgalomban -
nem fog talán elbírálni keményen -

A SOVÁNY De, kedves -

PEER GYNT Nincs magasabb igényem.
Bér nem kell, nem bánom, ha nem adnak,
de a jó bánásmódot kikötöm magamnak. -

A SOVÁNY Meleg szoba?

PEER GYNT Az. No, de *nem nagyon*.
Fő, hogy ki-bejárhassak szabadon, -
s hogy tudjam: akármikor jogom van,
ha jobb sors hívna, visszavonulni onnan.

A SOVÁNY Sajnálom, kedves uram, igazán:
nem is hinné, mily rengeteg ember
fordul hozzám sok efféle kérelemmel,
mikor ott áll élete végvonalán.

PEER GYNT De ha visszagondolok életemre,
úgy érzem, joggal igényelem -

A SOVÁNY Kicsiség -

PEER GYNT Nem egészen, hinni merem; -
de most jut a néger-üzlet eszembe -

A SOVÁNY Volt már, aki érzéssel, akarattal üzérkedett,
de ha léha volt, ide nem kerülhetett.

PEER GYNT Brahma-figurát küldtem Kínába tömegben.

A SOVÁNY Mily gyatra stílus! Muszáj kinevetnem.
Ó, hány szállít csúfabb figurát halomban
beszédben, művészetben, irodalomban -
s be nem jut -

PEER GYNT *Ezt tegye latra, de jól:*
prófétáskodtam is valahol.

A SOVÁNY Idegenben? Humbug volt! - A csaló had
a kanálba kerül, hol rendre megolvad.
Ha a kéréshez nincs más, komoly ok,
sajnos, menedékkal nem szolgálhatok.

PEER GYNT Egy tengeri vész ladik-élre vetett,
s mondják: fuldokló kapkod a szalmaszálhoz, -
de ezt is: legközelebb van az ember önmagához, -
s a szakács, félig miattam, a vízbe veszett.

A SOVÁNY Szerettem volna, ha más vádat kovácsol:
ha szakácsnét fosztott volna meg - de mástól.
Félig-locsogással itt az időt
csak lopja - ne bántsa meg szavam éle.
Hát azt hiszi, ízetlen kicsiségre
pazaroljuk a drága, jó tüzelőt?
A bűnei apró kötekedések;
ne nehezteljen: nyíltan beszélek. -
Jó ember, hagyja el ezt a szeszélyt,
és higye el: jó lesz a kanálban.
Az a szállás, koszt mit is érne nálam?
Okos ember. Mért szimatolna veszélyt?
Memóriája jó. Sokat élt,
de ha áttekintjük a múltban a tért,
látjuk, hogy szíve nem ismert szenvedélyt,
és tűz nem volt soha gondolatában.
Nincs semmi, amin sírhatna, nevetne
ujjongana vagy kétségbeesne;
ami forrón önt el vagy fagyosan; -
bosszankodás: csak ennyije van.

PEER GYNT Azt mondják: hol szorít a cipő,
nem tudja más, csak a viselő.

A SOVÁNY Mit a szólás mond, fogadjuk el,
de nekem csak extra csizma kell.
Csizmát mondtam - erről jut eszembe:
fogy időm, indulni kellene már;
egy jó kövér piritásra vár,
s én állok céltalanul fecsegve -

PEER GYNT S nem bánja, ha még megkérdezem:
mily bűn hizlalta?

A SOVÁNY A bűne, azt hiszem,
hogy éjjel-nappal önmaga volt egészen;
ez a döntő mozzanatunk itt lényegében.

PEER GYNT S ilyeneknek az elszállásolás dukál?

A SOVÁNY Megesik. Kapunk ezeknek félig nyitva is áll.
Az ember önmaga két módon lehet:
fonákja lehet vagy színe a frakknak.
Párizs kitalálta - látta a hireket? -,
hogy képíró ereje van a napnak.
Lehet direkt az a kép, mit létre hívnak,
vagy indirekt, és ezt nevezik negatívnak,
fordítva felel meg az árnyak, a fénynek,
s ezért csunya laikus szemének;
a hasonlóság negatívban is benne van,
csak az kell, hogy belőle kicsald okosan.
Ha tehát egy lélek az életében
csupán negatívot adott lemezen,
azt nem dobják el, megmarad épen -
elküldik egyszerűen nekem.
Én átveszem kezelésbe menten,
és átalakítom a műhelyemben,
meggőzőlöm, áztatom és hevítem,
kénfürdő-vízbe, lugokba merítem,
míg rejlő megfelelője kiléphet, -
s most már pozitívja mutatja a képet.
De aki, mint ön, lekopott lemezén,
annak nem használhat sem a lúg, sem a kén.

PEER GYNT Lám: hollóként kell jönnöm ide,
hogy hófajdként menjek. Igaz-e?
De merész leszek és megkérdezem:
mi a név azon a negatív lemezen?

A SOVÁNY Peer Gynt.

PEER GYNT Peer Gynt? Vajon őmaga?
Gynt úr?

A SOVÁNY Ő. Van rá esküszava.

PEER GYNT Gynt úrnak bízni lehet a szavában.

A SOVÁNY Tán ismeri?

PEER GYNT Valamennyire: - hány van,
akit ismerünk!

A SOVÁNY Az idő szalad.
S hol látta őt utoljára?

PEER GYNT A Cap alatt.

A SOVÁNY

Di buona speranza!

PEER GYNT

Ott. De ha jól emlékszem,
indult a hajója, távoli útra készen.

A SOVÁNY

Sietek, hogy elcsíphessem, oda,
noha nincs ínyemre a Cap vidéke, s okkal,
nem is csábíthat a tája soha
a gonosz stavangeri misszionáriusokkal.
(*Sietve délnek indul.*)

PEER GYNT

Az állat! Az ostoba! Úgy lohol,
hogy a nyelve kilóg. - Felsül valahol.
Be jó, hogy a bárgyu eszén kifogtam!
Hogy adta a bankot itt elbizakodottan!
Ráfér ez a felfuvalkodás a soványra!
Iparából úgysem lesz soha hája: -
a nagy lóról majd könnyen a földre pottyan. -
Hm. Biztosabban én sem ülök a nyeregben;
Peer Gynt az *önmaga*-rendből még kiheppen.
(*Csillag fut le az égről: feléje bólint.*)
Csillagtestvér, ideleenn Peer Gynt izen!
Ragyogni, kiégni s enyészni a semmiben -
(*Megborzong, mintha valamitől félne, s mélyebben
belemegy a ködbe. Ott egy ideig hallgat, aztán felkiált.*)
Hát senki sincsen a sűrű tömegben,
mélyben, mennyben, aki hallana engem?
(*Odább ismét kibukkan a ködből, kalapját az útra
hajítja, s a haját tépi. Aztán lassanként lecsillapodik.*)
Milyen koldusszegényen tér meg ide
lelkünk a végtelen ködű semmibe.
Gyönyörű föld, rossz néven ne vedd,
hogy szép gyepeden hiába jártam.
Gyönyörű nap, fényed és meleged
lakatlan házba süttött a drága sugárban:
nem volt, ki a fényt fogadja, marassza; -
mondják, sohasem volt otthon a gazda.
Szép földem, szép nap, két gyönyörű csodám,
buták vagytok, mert tápláltátok anyám.
Fösvény a lélek, a természet fecsérő.
Születésért étellel fizet meg az élő. -
De most felhágok a legmagasabb oromra,
lássam még egyszer: hogy kel a nap korongja,
elnézem az ígérlet földjét, míg bírja szemem,
s ha eltűnök egy hózuhatag tömegében,
„Itt nyugszik Senki” - ez hirdesse a végem;
aztán - ami jön, jön - mindegy már nekem.

TEPLOMBAMENŐK *(énekelnek az erdei ösvényen)*
Áldott az a hajnal!
Lángolva szálltak
a nyelvek, hozva az égi szót!
Most mennyei dallal
hódolhat Urának
a tűzihlette utód.

PEER GYNT *(riadtan összezsugorodik)*
 Ne nézz oda! Romlás jár a pusztá sötétben!
 Jaj, holt voltam holtom megelőzve, régen!
(El akar illanni a bokrok között, de átalútba ütközik.)

A GOMBÖNTŐ Jó reggelt, Peer! Az a lajstrom érdekelne -

PEER GYNT Mennyit kiabáltam, erre meg arra figyelve!

A GOMBÖNTŐ S nem volt, ki a hangra erre kerül?

PEER GYNT Egy vándor fényképész, egyedül.

A GOMBÖNTŐ Az időd lejárt.

PEER GYNT Minden lejárt. A bagolynak
 hallod huhogását? Már szimatolgat.

A GOMBÖNTŐ Harang szava.

PEER GYNT *(mutató kézmozdulattal)*
 S ott az a fény, mely győz a homályon?

A GOMBÖNTŐ Kunyhó világa csak.

PEER GYNT S a hang, amely idehat?

A GOMBÖNTŐ Egy nő dala csak.

PEER GYNT Egy nő - akinél ma megtalálom
 a bűnlistát -

A GOMBÖNTŐ *(megragadja)* Szedd rendbe a házadat!

PEER GYNT A házamat? Ott az enyém, tudom.
 Kotródj! Kanalad ha láda lehetne,
 nem férne el Peer Gynt és lajstroma benne!

A GOMBÖNTŐ No, Peer, a harmadik átaluton -!
(Egyet fordul és elmegy.)

PEER GYNT *(közelebb megy a házhoz)*
 Vissza-előre egy idő az út.
 Ki is, be is szoritóba fut. *(Megáll.)*
 Ó, végtelen jajszó legyen a kísértő,
 amikor belép a házba a visszatérő!
(Pár lépést tesz a kunyhó felé, de újra megáll.)
 Kerülj kívül, szólt Görbe!
(Hallja a kunyhóból kihangzó éneket.)
 Ma nem! Ma nem!
 Ha szoros is az út, átvágok egyenesen!

(A ház felé szalad; ebben a pillanatban kilép az ajtón Solvejg ünneplő ruhában. Egyik kezében kendőbe takart zsoltárkönyv, a másikban bot. Karcsún, szelíden magasodik fel alakja az ajtóban.)

PEER GYNT *(odaborul a küszöbre)*
Bűnös van előtted; mondj ítéletet!

SOLVEJG Áldott az Úr neve! Visszaérkezett!
(Tapogatva nyújtja feléje a kezét.)

PEER GYNT Vádolj, panaszold el, bűnöm mennyi van!

SOLVEJG Nem vétkeztél soha, egyetlen fiam.
(Ismét tapogatódzik, s megtalálja.)

A GOMBÖNTŐ *(a ház mögött)*
Hol a lista, Peer?

PEER GYNT Kiáltsd ki a vétkem!

SOLVEJG *(melléje ül)*
Dallá bővölted az életemet.
Légy áldva! Beváltod ígéretedet.
S áldott ez a pünkösdi napja a hajnali fényben!

PEER GYNT Elvesztem -

SOLVEJG Lesz, aki melléd álljon!

PEER GYNT *(nevet)*
Ha ugyan meg nem fejtetted a talányom.

SOLVEJG S a talány?

PEER GYNT Meg tudnád mondani hát:
hol volt Peer Gynt egy hosszú életem át?

SOLVEJG Hol volt?

PEER GYNT A homlokán hivatása jegyével,
ahogy egykor az Úr gondolta el őt!
Mondd meg! Ha megoldani nincsen erőd.
Ködországban vár már a nagy éjjel.

SOLVEJG *(mosolyog)*
Könnyű.

PEER GYNT Oldd meg, ha tudod, nekem.
Hol éltem Isten-bélyeges énnel,
mi tartott s őrizett erejével?

SOLVEJG Hitem, reményem s szeretetem.

PEER GYNT *(visszahökken)*
Ó, hallgass el! Megtévesztők a szavak.
Lelkedben anyja vagy hát a fiúnak!

SOLVEJG Az anyja. S az apja ki? Aki bűnét látva,
az anyja könnyörgésére megbocsátja.

PEER GYNT

(fény ömlik el az arcán, felkiált)
Anyám, makulátlan nőm, te tiszta lélek! -
Ó, rejts el, ölelj magadba, kérlek! -
(Solvejgbe kapaszkodik, s elrejtí arcát az ölében.
Hosszú csend. Most kel fel a nap.)

SOLVEJG

(halkan énekel)
Csak aludj el, drága fiam!
Rengetlek, az álmodat őrzöm.
Az anya karján hordozta fiát,
s vele játszogatótt egy életen át.
A fiú az anya keblére simúlt
egy életen át. Áldott ez a múlt!
A fiam pihent az anyja szívéen
egy életen át. Fáradt ma szegény.
Csak aludj el, drága fiam!
Rengetlek, az álmodat őrzöm.

A GOMBÖNTŐ HANGJA

(a ház mögöl)
Jön, Peer, az utolsó keresztutam;
ott majd -; no de nincsen több szavam.

SOLVEJG

(hangosabban énekel a nap fényében)
Rengetlek, az álmodat őrzöm; -
csak aludj, álmodj, fiam!

.oOo.